

Erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning

af kst. statsadvokat Jesper Hjortenberg, vicesstatsadvokat Karen-Inger Bast og

kst. vicesstatsadvokat Jan Reckendorff

Indholdsfortegnelse	Side:
1. Indledning. Generelle spørgsmål	7
1.1. Anklagemyndigheden og sager om erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a	7
1.2. Baggrunden for reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a	8
1.3. Administrative forskrifter	9
1.4. Erstatningsansvarsloven. Varigt mén og erhvervsevnetab	10
1.5. Forvaltningsloven	11
1.5.1. Aktindsigt	12
1.5.2. Partshøring	13
1.5.3. Begrundelse og klagevejledning	14
2. Anvendelsesområdet for retsplejelovens kapitel 93 a	15
2.1. Indledning	15
2.2. Administrative frihedsberøvelser	16
2.3. Andre indgreb og handlinger end frihedsberøvelse	17
2.4. Afgørelser truffet af politiet som forvaltningsmyndighed på særlige områder	19
2.5. Forholdet til andre myndigheders undersøgelser mv. i sager hvor der senere indledes strafferetlig forfølgning	21
3. Retsplejelovens § 1018 a	22
3.1. Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1.	22

Side:

3.2.	Erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 2.	28
3.3	Nedsættelse eller bortfald af erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.	33
4.	Retsplejelovens § 1018 b	42
4.1.	Indledning	42
4.2.	Erstatningens størrelse	43
4.3.	De enkelte indgreb	43
4.3.1.	Sigtelser m.v.	44
4.3.2.	Sigtelser og lang sagsbehandlingstid. Forholdet til EMRK art. 6	48
4.3.3.	Visitation af tøj m.v. samt visse mindre indgribende ransagninger	53
4.3.4.	Andre ransagninger	55
4.3.5.	Beslaglæggelse	56
4.3.6.	Inddragelse af førerret	56
4.3.7.	Indgreb i meddelelseshemmeligheden, herunder telefon- og rumaflytning m.v.	57
4.3.8.	Optagelse af fotos og fingeraftryk, deltagelse i konfrontation, legemsundersøgelse m.v.	57
5.	Retsplejelovens § 1018 c	58
5.1.	Indledning	58
5.2.	Generelle spørgsmål om bestemmelsens anvendelsesområde	59
5.3.	Sagstyper	61
6.	Retsplejelovens § 1018 d	63
6.1.	Indledning	63
6.2.	Praksis	64
7.	Erstatning på culpagrundlag - retsplejelovens § 1018 h	70
7.1.	Forarbejder m.v. - Generelle spørgsmål	70

Side

7.2.	Erstatningens størrelse	71
7.3.	Sagstyper	72
8.	Erstatningsspørgsmål i forbindelse med de straf- forfølgende myndigheders kontakt med medierne	76
8.1.	Indledning	76
8.2.	Nyere praksis	78
9.	Retsplejelovens § 1018 e og f	84
9.1.	Fremgangsmåden ved fremsættelse af erstatningskrav	84
9.2.	Fristen for fremsættelse af kravet	85
9.3.	Kompetenceforhold	88
9.4.	Klage	89
9.5.	Indbringelse for retten	90
10.	Modregning	91
11.	Renter	94
12.	Salær	95
13.	Praktisk administrativ/retlig behandling af sagerne	97

BILAG

Bilag A	Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 11242 af 20.6.1989 (tingskadecirkulæret)	101
Bilag B	Skrivelse af 26.10.1993 fra Rigsadvokaten om salærer til advokater ved flere erstatningskrav	103
Bilag C	Rigsadvokaten Informerer nr. 9/1995 om salærer til advokater	105
Bilag D	Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 29.12.1999 om be- handling af sager om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a	109

Side:

Bilag E	Rigsadvokatens skrivelse af 30.4.1996 vedrørende fortolkning af Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 29.12.1995	113
Bilag F	Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgens, cirkulæreskrivelse af 4.12.1996 om politiets modregningsadgang i erstatning, der er udbetalt efter § 1018 H	115
Bilag G	Rigsadvokatens skrivelse af 24.6.1999 om erstatning for visitationer og mindre indgribende ransagninger	117

1. Indledning. Generelle spørgsmål

1.1. Anklagemyndigheden og sager om erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a

Anklagemyndigheden behandler hvert år et betydeligt antal sager, hvor der rejses krav om erstatning, efter at en straffesag er endelig afgjort. Sagerne afgøres af statsadvokaterne og Rigsadvokaten efter reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a, der endvidere åbner mulighed for, at afgørelserne om erstatningsspørgsmålet kan indbringes for retten, hvis den erstatningssøgende ønsker det.

Denne artikel har til formål at søge at beskrive anklagemyndighedens praksis i sagerne og i tilknytning hertil den retspraksis, der ligeledes findes på området. Sagsantallet og sagernes ofte meget forskellige karakter sammenholdt med rammerne for artiklen medfører, at ikke alle spørgsmål på området er behandlet i artiklen, der navnlig behandler mere almindeligt forekommende situationer.

Artiklen indledes i afsnit 1 med en kort oversigt over baggrunden for reglerne i kapitel 93 a suppleret med en gennemgang af den betydning, som de generelle regler i erstatningsansvarsloven og forvaltningsloven har for behandlingen af sagerne. I afsnit 2 gøres der rede for spørgsmålet om det generelle anvendelsesområde for kapitel 93 a, idet f.eks. ikke alle erstatningskrav, der rejses med henvisning til politiets virksomhed, er omfattet af kapitlet. I afsnit 3-7 behandles herefter de enkelte bestemmelser i kapitel 93 a (§ 1018a-d og § 1018 h), der vedrører selve grundlaget for at yde erstatning. De særlige erstatningsspørgsmål, der vedrører de strafforfølgende myndigheders kontakt med medierne, er behandlet i afsnit 8. Endelig er der i afsnit 9-13 redegjort for en række mere formelle spørgsmål om erstatningskravenes fremsættelse og praktiske behandling i anklagemyndigheden og ved domstolene.

Erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning er tidligere behandlet i Anklagemyndighedens Årsberetninger. Denne artikel tilsigter at foretage en samlet beskrivelse af praksis på området, således at det ikke længere skulle være nødvendigt at anvende de tidligere artikler ved behandlingen af konkrete erstatningsspørgsmål. De tidligere artikler findes i årsberetningerne fra 1979, side 16, 1981, side 105, 1988, side 11 og 1993, side 7.

Trykte retsafgørelser på området er på grund af deres betydelige antal ikke alle omtalt i artiklen, men er behandlet i det omfang, det er skønnet relevant for at belyse de konkrete problemstillinger.

Administrative afgørelser fra Rigsadvokaten er anført med angivelse af journalnummeret, f.eks. således: RA E 942/97.

1.2. Baggrunden for reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a

De gældende regler i retsplejelovens kapitel 93 a om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning blev i det væsentlige indsat ved lov nr. 243 af 8. juni 1978. Loven trådte i kraft den 1. oktober 1978. Loven bygger på betænkning nr. 801/1977 om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning. Bemærkningerne til lovforslaget findes i Folketingstidende 1977-78, Tillæg A, sp. 2374 ff og 2400 ff.

Ved lov nr. 393 af 14. juni 1995, der trådte i kraft den 1. januar 1996, blev §§ 1018 e og 1018 f ændret. Forarbejderne til loven findes i Folketingstidende 1994-95, Tillæg A, sp. 3542.

Med ændringen af reglerne om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning den 1. oktober 1978 blev den såkaldte skyldformodningsregel afskaffet. Retstilstanden var før lovændringen således, at erstatning for frihedsberøvelse som udgangspunkt skulle ydes den erstatningssøgende, medmindre de fremkomne oplysninger gav begrundet formodning for, at han var skyldig i den forbrydelse, som han var fængslet for.

Ved lovændringen i 1978 indførtes et objektivt ansvar i retsplejelovens § 1018 a og § 1018 d. Myndighederne ifalder således erstatningsansvar efter disse bestemmelser, uanset at der ikke er handlet erstatningspådragende efter dansk rets almindelige erstatningsregler (culpareglen). Bestemmelserne i § 1018 a og § 1018 d er udformet således, at der *skal* ydes erstatning, medmindre den sigtede selv har givet anledning til foranstaltningerne, eller den dømte ved sit forhold under sagen har givet anledning til domfældelsen, medens der efter §§ 1018 b og c *kan* ydes erstatning. De øvrige generelle grundbetingelser i dansk ret for at yde erstatning, nemlig at der foreligger et tab, og at der er årsagssammenhæng (kausalitet) og påregnelighed (adækvans) skal naturligvis fortsat være opfyldt. Der ydes efter reglerne erstatning både for økonomisk og for ikke-økonomisk skade, også kaldet tort.

1.3. Administrative forskrifter

Der er siden ikrafttrædelsen af retsplejelovens kapitel 93 a den 1.10.1978 og af ændringen af kapitlet den 1.1.1996 udsendt forskellige administrative forskrifter m.v., der er relevante i forbindelse med behandlingen af erstatningssager.

De relevante gældende forskrifter m.v. er i et vist omfang medtaget som bilag til denne artikel. Der er tale om følgende forskrifter:

1. De takstmæssige erstatningsbeløb for ikke-økonomisk skade fremgår af Rigsadvokatens årlige meddelelser. Det tilstræbes, at meddelelsen altid er nr. 1 i det pågældende år. Meddelelserne forældes ikke, idet man f.eks. i erstatningssager efter § 1018 d regner erstatningsbeløbet ud efter den takst, der var gældende, da erstatningssøgende var frihedsberøvet.
2. Bekendtgørelse nr. 470 af 26.9.1978 om godtgørelse for udgifter til befordring til tiltalte, der frifindes (retsplejelovens § 1010, stk. 2).
3. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 11242 af 20.6.1989 (tingsskadecirkulæret). (Bilag A)

4. Skrivelse af 26.10.1993 fra Rigsadvokaten om salærer til advokater ved flere erstatningskrav. (Bilag B)
5. Rigsadvokatens meddelelse nr. 10/1994 om indberetning til Told og Skat af skattepligtige erstatningsbeløb.
6. Rigsadvokaten Informerer nr. 9/1995 om salærer til advokater. (Bilag C)
7. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 29.12.1995 sammenholdt med Rigsadvokatens skrivelse af 30.4.1996. Cirkulæreskrivelsen og Rigsadvokatens skrivelse fastsætter henholdsvis statsadvokaternes og Rigsadvokatens kompetence til at afgøre sagerne omfattet af retsplejelovens kapitel 93 a. (Bilag D og E)
8. Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgens, cirkulæreskrivelse af 4.12.1996 om politiets modregningsadgang i erstatning, der er udbetalt efter § 1018 h. (Bilag F)
9. Rigsadvokatens skrivelse af 24.6.1999 om erstatning for visitationer og mindre indgribende ransagninger. (Bilag G)

1.4. Erstatningsansvarsloven. Varigt mén og erhvervsevnetab

Hvis det offentlige er erstatningsansvarlig efter reglerne i kapitel 93 a, kan der i visse situationer blive tale om under sagsbehandlingen at inddrage reglerne i erstatningsansvarsloven (lovbkg. nr. 599 af 8. september 1986 med senere ændringer). Der vil således navnlig kunne opstå spørgsmål om erstatning for varigt mén efter erstatningsansvarslovens § 4 eller om erhvervsevnetab efter § 5. Tabet kan være opstået som følge af fysiske skader, f.eks. i forbindelse med en anholdelse, men undertiden kræves også erstatning for psykiske skader, som er en følge af selve det straffeprocessuelle indgreb.

Efter erstatningsansvarslovens § 10 kan såvel skadelidte som skadevolderen indhente en udtalelse om spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten fra Arbejdsskadestyrelsen.

Hvis der fremsættes krav om erstatning for varigt mén og tab af erhvervsevne, oplyses erstatningssøgende eller dennes advokat om, at der er mulighed for at forelægge sagen for Arbejdsskadestyrelsen. Det tilkendes gives over for erstatningssøgende, at Arbejdsskadestyrelsen i givet fald anmodes om vejledende at udtale, hvorvidt der er årsagssammenhæng mellem skaderne og selve varetægtsfængslingen eller andre indgreb. I bekræftende fald anmodes Arbejdsskadestyrelsen om at fastsætte en eventuel méngrad og erhvervsevnetabsprocent, jf. §§ 4 og 5 i lov om erstatningsansvar. Endvidere anmodes Arbejdsskadestyrelsen om at fastsætte et stationærtidspunkt.

Sager, hvor der opstår spørgsmål om forelæggelse for Arbejdsskadestyrelsen, forelægges for Rigsadvokaten.

Hvis erstatningssøgende ønsker sagen forelagt Arbejdsskadestyrelsen, overvejer Rigsadvokaten, om dette synes så rimeligt begrundet, at anklagemyndigheden vil forestå forelæggelsen og foreløbig afholde de hermed forbundne omkostningerne. Er dette ikke tilfældet, må erstatningssøgende selv forelægge sagen og foreløbig afholde de hermed forbundne omkostninger.

Arbejdsskadestyrelsen beregner sig et gebyr for at afgive en udtalelse, og hertil kommer desuden udgift til speciallægeerklæringer.

1.5. Forvaltningsloven

Forvaltningslovens regler finder anvendelse, når en erstatningssag efter kapitel 93 a afgøres administrativt. Dette indebærer, at den erstatningssøgende har de partsbeføjelser, der følger af forvaltningslovens regler, således navnlig krav på aktindsigt efter de almindelige regler i § 9, på partshøring i det omfang det følger af § 19 og på begrundelse og klagevejledning efter henholdsvis §§ 22-24 og §§ 25-26.

1.5.1. Aktindsigt

Efter bestemmelsen i forvaltningslovens § 9, stk. 1, har en part i en sag som hovedregel krav på aktindsigt, hvilket som udgangspunkt er ensbetydende med en ret til at blive gjort bekendt med samtlige dokumenter i sagen. Efter § 9, stk. 3, gælder denne hovedregel dog ikke i sager om *strafferetlig forfølgning af lovovertrædelser*. Sager om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning, der afgøres administrativt efter kapitel 93 a, er *ikke* sager om strafferetlig forfølgning og dermed *ikke* omfattet af undtagelsesbestemmelsen i § 9, stk. 3, jf. bet. nr. 857/1978 side 410 og Folketingstidende 1985-86, Tillæg A, sp. 137.

Dette indebærer, at den erstatningssøgende som udgangspunkt har krav på aktindsigt i samtlige akter i erstatningssagen. Erstatningssagens akter omfatter også statsadvokatens og politimesterens udtalelser og indstillinger om erstatningskravet. Hvis retten til aktindsigt skal begrænses, må dette ske efter de generelle undtagelsesregler i forvaltningslovens kapitel 4. Navnlig reglerne om undtagelse af oplysninger i § 15 er i givet fald af betydning, idet retten til aktindsigt efter denne bestemmelse kan begrænses, i det omfang partens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private eller offentlige interesser. Bestemmelsen i § 15, stk. 1, nr. 3, hvorefter aktindsigt kan begrænses af hensyn til forebyggelse, opklaring og forfølgning af lovovertrædelser, straffuldbyrdelse o.l. samt beskyttelse af sigtede, vidner eller andre i sager om strafferetlig eller disciplinær forfølgning, er i denne forbindelse af særlig interesse.

Der kan rejses spørgsmål om, hvorvidt der er krav på aktindsigt i selve den straffesag, der danner udgangspunkt for erstatningssagen. Når anklagemyndigheden behandler en sag om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning, indgår sagsakterne fra straffesagen ofte som en del af erstatningssagens akter. En anmodning om at se de akter i erstatningssagen, der hidrører fra straffesagen, kan i så fald

ikke afslås med henvisning til § 9, stk. 3. Hvis retten til aktindsigt skal begrænses i disse situationer, kan det kun ske efter undtagelsesreglerne i forvaltningslovens kapitel 4.

Det kan tilføjes, at erstatningssager efter kapitel 93 a ikke er omfattet af offentlighedsloven, jf. hermed lovens § 2, stk. 1, 1. pkt., hvorefter loven ikke gælder sager inden for strafferetsplejen.

1.5.2. Partshøring

I forbindelse med den administrative behandling af en sag om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning er der pligt til at foretage partshøring i det omfang, dette følger af forvaltningslovens § 19. Partshøringspligten efter § 19, stk. 1, vedrører situationer, hvor erstatningssøgende ikke kan antages at være bekendt med, at anklagemyndigheden er i besiddelse af bestemte oplysninger vedrørende sagens *faktiske* omstændigheder, og hvor oplysningerne ydermere er til ugunst for erstatningssøgende og af væsentlig betydning for sagens afgørelse. I § 19, stk. 2, er anført en række undtagelser fra reglen i stk. 1.

I erstatningssager er der navnlig grund til at overveje partshøring, hvis der under erstatningssagens behandling af anklagemyndigheden tilvejebringes nye oplysninger om faktiske omstændigheder, der er eller kan være afgørende for bedømmelsen af erstatningskravet, eller hvis det må antages, at der i sagen i øvrigt indgår væsentlige faktiske oplysninger, som erstatningssøgende ikke kender eller måske nok kender, men ikke er bekendt med indgår i sagen. Det kan blandt andet være oplysninger fra den underliggende straffesag, som den erstatningssøgende ikke i sin tid er blevet gjort bekendt med, f.eks. fordi den pågældende ikke har haft beskikket en forsvarer, som har kunnet gennemgå sagens akter og drøfte indholdet af disse med sin klient.

1.5.3. Begrundelse og klagevejledning

Efter forvaltningslovens § 22 skal en skriftlig afgørelse være ledsaget af en begrundelse, medmindre afgørelsen fuldt ud giver den pågældende part medhold.

Dette indebærer, at en egentlig begrundelse for en afgørelse i en erstatningssag kun kan udelades, hvis man er helt sikker på, at den pågældende har fået fuldt ud medhold. En begrundelse skal således gives, hvis erstatningssøgende har krævet erstatning uden at kræve et bestemt beløb udbetalt eller uden at henvise til taksterne i Rigsadvokatens meddelelser.

En begrundelse for en afgørelse skal efter forvaltningslovens § 24, stk. 1, indeholde en henvisning til de retsregler, i henhold til hvilke afgørelsen er truffet. I det omfang, afgørelsen beror på et administrativt skøn, skal begrundelsen tillige angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønsudøvelsen. Efter § 24, stk. 2, skal begrundelsen endvidere om fornødent indeholde en kort redegørelse for de oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen.

Dette indebærer, at en afgørelse i en erstatningssag altid skal henvise til de regler i kapitel 93 a, som danner grundlag for afgørelsen. Der skal f.eks. udtrykkeligt henvises til § 1018 a, stk. 3, og ikke blot til "egen skyld" eller lignende, hvis erstatning nægtes i medfør af den nævnte bestemmelse. Der skal endvidere ved brug af de årligt fastsatte erstatningstakster henvises til den relevante meddelelse fra Rigsadvokaten.

Er der tale om skønsmæssige afgørelser, hvilket kan være tilfældet, såfremt der foreligger forhold omfattet af § 1018 a, stk. 3, skal afgørelsen indeholde en nærmere beskrivelse af, hvilke konkrete forhold i sagen, der begrunder afgørelsen. Generelle henvisninger til "den pågældendes adfærd under sagen" eller lignende er ikke tilstrækkeligt.

Efter forvaltningslovens § 25 skal skriftlige afgørelser, som kan påklages til anden forvaltningsmyndighed, være ledsaget af en vejledning om klageadgang dvs. angivelse af klageinstans og oplysning om fremgangsmåden ved indgivelse af klage, herunder om eventuel tidsfrist. Det gælder dog ikke, hvis afgørelse fuldt ud giver den pågældende part medhold.

Der skal således i alle sager vejledes om reglerne i retsplejelovens § 1018 e og § 1018 f, når der træffes afgørelse i en erstatningssag, medmindre der gives den pågældende fuldt ud medhold.

I det omfang en afgørelse i en erstatningssag kan indbringes for domstolene under iagttagelse af fristerne i retsplejeloven, skal afgørelsen indeholde oplysning herom, jf. forvaltningslovens § 26.

2. Anvendelsesområdet for retsplejelovens kapitel 93 a

2.1. Indledning

Det fremgår af overskriften til kapitel 93 a, at reglerne i kapitlet vedrører erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning. Det er hermed angivet, at reglerne ikke finder anvendelse på erstatningskrav, der vedrører frihedsberøvelser og andre indgreb, når indgrebene ikke er sket som led i en strafferetlig forfølgning.

Dette fremgår tillige af betænkning. nr. 801/1977 s. 24, hvor følgende er anført:

"Overvejelserne vedrørende omfanget af de erstatningsgivende straffeprocessuelle indgreb koncentrerer om, hvorledes grænsen skal drages inden for følgende yderpunkter: På den ene side bør de hidtidige erstatningsgivende indgreb som oven for understreget fortsat være omfattet af erstatningspligten. På den anden side afstikkes en ydre grænse af udvalgets kommissorium; allerede af denne grund er spørgsmålet om indgreb uden for strafferetsplejen ikke inddraget i udvalgets overvejelser. Som følge heraf har udvalget ikke beskæftiget sig med eksempelvis administrativ frihedsberøvelse (jfr. herved retsplejelovens § 469, stk. 6) eller

andre administrativt bestemte friheds- eller rettighedsindskrænkninger (f.eks. nægtelse over for tidligere straffede af førerbevis til erhvervmæssig personbefordring, husundersøgelse i medfør af byggelovens § 19, jfr. § 20). Inden for begrebet "straffeprocessuelle indgreb" vil derimod falde inddragelse af førerret i medfør af færdselslovens § 130, jfr. § 133, idet denne foranstaltning sker som led i strafferetlig forfølgning."

I retspraksis og administrativ praksis har spørgsmålet om afgrænsningen af anvendelsesområdet for kapitel 93 a givet anledning til en række afgørelser. Der vil blive redegjort for afgrænsningsspørgsmålene i det følgende.

2.2. Administrative frihedsberøvelser

Administrative frihedsberøvelser falder uden for kapitel 93 a. Dette gælder f.eks.:

- frihedsberøvelser efter udlændingelovens § 37, jf. § 36. Eventuelle erstatningskrav behandles af Rigspolitichefen efter dansk rets almindelige erstatningsregler. I det omfang frihedsberøvelse af en udlænding har fundet sted efter udlændingelovens § 35 om de særligt lempelige betingelser for varetægtsfængsling af udlændinge, finder kapitel 93 a anvendelse.
- frihedsberøvelser efter lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien, uanset at politiet har medvirket, f.eks. ved en tvangsindlæggelse.
- detentionsanbringelser af berusede personer eller i forbindelse med husspektakler.

Der kan henvises til **U 1996.21 Ø**, hvor erstatning for en anholdelse for overtrædelse af retsplejelovens § 750 blev afslået i medfør af § 1018 a, stk. 3, mens erstatning blev ydet efter dansk rets almindelige erstatningsregler for den efterfølgende, ansvarspådragende detentionsanbringelse.

Reglerne i kapitel 93 a anvendes dog på sager, hvor personer under 15 år har været frihedsberøvet (tilbageholdt) eller udsat for andre straffeprocessuelle indgreb, jf. **U 1995. 536 Ø**, hvor en 14-årig pige fik erstatning, efter at hun som sigtet for

overtrædelse af politivedtægten var blevet medtaget til politistationen med henblik på afhøring.

2.3. Andre indgreb og handlinger end frihedsberøvelse

Uden for anvendelsesområdet for kapitel 93 a falder erstatningskrav, der rejses i anledning af indgreb og handlinger fra politiets side, der følger af politiets generelle forpligtelse til at opretholde sikkerhed, fred og orden eller udføres som et led i politiets generelle forvaltningsvirksomhed.

Der kan herved henvises til **U 1997.242 Ø** om begivenhederne på Nørrebro i maj 1993. Under urolighederne på Nørrebro efter EU-afstemningen i maj 1993 blev en række personer ramt af pistolskud afgivet af politiet. De pågældende personer fremsatte krav om erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a. Anklagemyndigheden påstod principalt afvisning, da kravene ikke kunne behandles efter reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a. Det blev lagt til grund, at afgivelsen af pistolskud ikke var sket med det formål senere at drage bestemte personer eller persongrupper strafferetligt til ansvar for de handlinger, der blev rettet mod politiet, men for at sikre politiet mod en overhængende fare for at blive ramt af stenkast m.m. Under disse særlige omstændigheder fandtes skadeforvoldelsen som følge af politiets afgivelse af pistolskud ikke at være sket som led i en strafferetlig forfølgning. Herefter fandtes de rejste erstatningskrav ikke at kunne påkendes under en sag, der blev behandlet efter retsplejelovens kapitel 93 a, og kravene afvistes.

Skader opstået ved politiets almindelige patruljering og bistand ved arrangementer af forskellig karakter falder ligeledes uden for kapitel 93 a.

Politiets bortvisning af personer fra restauranter o.l. sker typisk ikke som led i en strafferetlig forfølgning af de pågældende, jf. **U 1995.403 Ø** om politiets bortvisning af en person fra en restaurant i medfør af retsplejelovens § 108 og restaurationsbe-

kendtgørelsen. Den pågældende blev ikke sigtet, og erstatningskravet faldt derfor ikke ind under kapitel 93 a.

Erstatningskrav mod politiet, der ikke er omfattet af kapitel 93 a, behandles efter reglerne i Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 20. juni 1989 om politiets behandling af visse erstatningssager. Cirkulæreskrivelsen er medtaget som bilag A til denne artikel.

Det følger af cirkulæreskrivelsens § 5, at spørgsmål om skader forårsaget af tjenestehunde, herunder navnlig skader som følge af hundebid, skal behandles særskilt og forelægges for Rigspolitichefen til afgørelse. Dette gælder også, hvis skaden er sket som led i en strafferetlig forfølgning, idet sagerne skal bedømmes efter hundelovens særlige ansvarsregler, og fordi hundene er særskilt ansvarsforsikret.

Erstatning efter retsplejelovens §§ 1018 a-d omfatter kun skade, der er en direkte følge af det straffeprocessuelle indgreb. Hvis der i forbindelse med en frihedsberøvelse eller andet straffeprocessuelt indgreb ved et uheld indtræder en skade, f.eks. en legemsskade ved en anholdelse eller skade på en beslaglagt genstand, må spørgsmålet afgøres efter den almindelige culperegulering. Erstatningskravet vil imidlertid kunne fremsættes efter de processuelle regler i kapitel 93 a, jf. § 1018 h. Dette gælder i hvert fald, når der er en nærmere forbindelse mellem kravet og et straffeprocessuelt indgreb eller den strafferetlige forfølgning. Krav fremsat af personer med henvisning til f.eks. en påstået krænkelse fra politiets side i forbindelse med, at de pågældende har anmeldt et strafbart forhold, eller krav vedrørende en anden lignende meget begrænset berøring med en strafferetlig forfølgning, kan næppe antages at være omfattet af kapitel 93 a. Et sådant krav vil således heller ikke kunne behandles efter § 1018 h.

Ved ransagninger i bofællesskaber o.l., hvor der er tale om klart adskilte boliger (værelser eller lign.) betragtes indgrebet som rettet mod den, der (alene) råder over den enkelte bolig, der ransages, og den pågældende kan herefter rejse erstatnings-

krav efter § 1018 b. Er der derimod tale om ransagning i fælles rum eller i fælles boliger for ægtefæller, samlevende, familier med børn o.l. betragtes ransagningen alene som foretaget mod de konkrete sigtede eller ikke sigtede. Indgrebet er ikke rettet mod de øvrige personer, der bor på stedet og ligeledes råder over lokalet. De kan derfor ikke få erstatning efter § 1018 b eller § 1018 c, men vil kunne rejse krav efter § 1018 h, hvor det imidlertid for at statuere erstatningsansvar kræves, at der er handlet erstatningspådragende efter dansk rets almindelige erstatningsregler. Det samme gælder i situationer, hvor en udlejer af en bolig kræver erstatning for f.eks. en hoveddør ødelagt i forbindelse med en ransagning rettet mod lejereren.

2.4. Afgørelser truffet af politiet som forvaltningsmyndighed på særlige områder

På en række områder, f.eks. inden for våben- og færdselslovgivningen, træffer politiet afgørelser som kompetent forvaltningsmyndighed i første instans. Da disse afgørelser ikke har forbindelse med en konkret strafforfølgning, finder kapitel 93 a ikke anvendelse.

Som eksempel kan nævnes **RA E 78/96**, der vedrørte sigtelse og tiltale for overtrædelse af straffelovens § 252, subsidiært for overtrædelse af jagtloven. Erstatningsøgende rejste krav om erstatning for sigtelsen og det langvarige forløb af sagen, hvilket blev afslået. Herudover rejste erstatningsøgende krav om erstatning for tort og økonomisk tab som følge af, at politimesteren tillige havde nægtet samtykke til jagttegn.

Følgende er anført i Rigsadvokatens afgørelse om dette spørgsmål:

"Nægtelse af samtykke til jagttegn må anses som en afgørelse truffet af politimesteren i Viborg som forvaltningsmyndighed på det pågældende område. Der er derfor ikke efter min opfattelse tale om et straffeprocessuelt indgreb, der i medfør af retsplejelovens § 1018 b kan begrunde erstatning. Heller ikke retsplejelovens § 1018 h kan efter min opfattelse finde an-

vendelse i den foreliggende sag. Jeg har herved lagt vægt på, at anvendelse af denne bestemmelse som udgangspunkt forudsætter, at kravet rejses i anledning af strafferetlig forfølgning."

Der blev herefter henvist til betænkning nr. 801/1977 om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning side 56, hvorefter følgende er anført i afgørelsen:

"Den relevante embedshandling i den foreliggende sag - nægtelse af jagttegn - er som anført ovenfor ikke truffet inden for strafferetsplejen. Der ses i øvrigt ikke fra politiets side at være udvist culpøs adfærd fra politiets side i forbindelse med strafforfølgningen, herunder ved rejsning af sigtelse og tiltale.

Det er derfor min opfattelse, at erstatningskravet ikke kan behandles efter retsplejelovens kapitel 93 a, men må behandles af politimesteren som et erstatningskrav rejst efter dansk rets almindelige regler om offentlige myndigheders erstatningsansvar.

Jeg har derfor anmodet politimesteren om på ny at tage stilling til kravet på baggrund af ovenstående."

2.5. Forholdet til andre myndigheders undersøgelser m.v., i sager hvor der senere indledes strafferetlig forfølgning

I en del sager vil det forekomme, at en særmyndighed, f.eks. Told & Skat eller miljømyndighederne, har gennemført en række undersøgelser, der fører til, at sagen overgives til politiet med henblik på efterforskning i henhold til retsplejelovens regler. En række myndigheder har i øvrigt adgang til selv at afgøre sager om strafbart forhold med bødeforlæg.

Retsplejelovens kapitel 93 a kan som udgangspunkt kun anvendes på indgreb og handlinger, der ligger efter, at der i sagen er indledt strafferetlig forfølgning. Dette tidspunkt må fastlægges ud fra en konkret vurdering. Der vil dog være en formodning for, at tidspunktet falder sammen med sagens egentlige overgivelse til politiet, således at erstatningskrav, der rejses med henvisning til særmyndighedens handlinger,

ger før dette tidspunkt, afvises og henvises til behandling hos særmyndigheden. Efter administrativ praksis bedømmes erstatningskrav dog efter kapitel 93 a, hvis de vedrører handlinger og indgreb fra særmyndighedens side, som har en nær sammenhæng med en senere iværksat politimæssig efterforskning, og hvis indgrebene er opretholdt under den senere strafferetlige forfølgning. Som eksempel kan nævnes situationen, hvor Told & Skat tager biler eller andre genstande i bevaring i sager, der senere følges op af en politimæssig efterforskning, og herunder af fortsat beslaglæggelse af genstandene.

Det blev i sagen **RA 638/97** vurderet, om særmyndighedens handlinger kunne medføre erstatningsansvar for politi og anklagemyndighed efter § 1018 h set i forhold til eventuelle fejl eller forsømmelser i forbindelse med særmyndighedens forudgående sagsbehandling. Sagen var en omfattende skattesag. Følgende er anført i Rigsadvokatens afgørelse af 29. oktober 1997:

"Hvad angår et erstatningsansvar efter dansk rets almindelige erstatningsregler, jf. retsplejelovens § 1018 h, finder jeg ikke, at politiet har handlet ansvarspådragende. Skattemyndighedernes eventuelle ansvarspådragende fejl m.v. i forbindelse med disse myndigheders forudgående sagsbehandling har kun betydning i det omfang, disse var så åbenbare, at politi og anklagemyndighed kan siges at have handlet ansvarspådragende ved indledningen af strafforfølgningen den 16. august 1995 eller under det videre forløb af strafforfølgningen, jf. afgørelsen i U 1990.840 V. Jeg finder ikke, at de oplysninger skattemyndighederne har tilvejebragt til brug for politiets sagsbehandling var af en sådan karakter, at det burde have stået politiet klart, at man ikke burde yde bistand, herunder ved gennemførelse af ransagning. Jeg finder heller ikke, at politiet i øvrigt på anden måde kan siges at have handlet ansvarspådragende i forbindelse med strafforfølgningen."

3. Retsplejelovens § 1018 a

3.1. Erstatning for uberettiget frihedsberøvelse i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1

Betingelserne for at yde erstatning for uberettiget frihedsberøvelse, såfremt påtale opgives eller tiltalte frifindes, fremgår af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, der har følgende ordlyd:

"Den, der har været anholdt eller varetægtsfængslet som led i en strafferetlig forfølgning, har krav på erstatning for den derved tilføjede skade, såfremt påtale opgives eller tiltalte frifindes, uden at dette er begrundet i, at han findes utilregnelig. Erstatning ydes for økonomisk skade samt for lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold."

Som det fremgår af bestemmelsens ordlyd, skal erstatning som udgangspunkt ydes, hvis strafforfølgningen munder ud i frifindelse eller påtaleopgivelse, medmindre frifindelsen skyldes, at tiltalte findes utilregnelig. Et tiltalefrafald berettiger således som udgangspunkt ikke til erstatning. § 1018 a, stk. 2, kan dog eventuelt finde anvendelse .

Erstatning for *ikke-økonomisk skade* i anledning af en frihedsberøvelse ydes i overensstemmelse med de takster, der fastsættes ved Rigsadvokatens årlige meddelelse om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a, medmindre ganske særlige forhold kan begrunde en fravigelse. Erstatning ydes efter de vejledende takster også i tilfælde, hvor der kræves et mindre beløb, idet det almindeligvis må antages, at det mindre krav skyldes ukendskab til taksterne. De administrativt fastsatte takster for ikke økonomisk skade omfatter posterne lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold.

Det fremgår af **U 1997.776 H**, at medmindre ganske særlige forhold kan begrunde en fravigelse, skal den samlede godtgørelse efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, for posterne "lidelse, tort, ulempe og forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling

og forhold" ydes i overensstemmelse med de administrativt fastsatte, årligt regulerede takster, som efter Højesterets opfattelse er passende.

Som det fremgår af Rigsadvokatens årlige meddelelse om erstatning forhøjes taksten for frihedsberøvelser i grove sædelighedssager med 25 % og taksten for frihedsberøvelser i sager om drab og drabsforsøg med 100 %. Baggrunden herfor er, at sådanne frihedsberøvelser på grund af sigtelsens alvorlige karakter generelt anses for at være særligt belastende.

Herudover ydes der ikke i almindelighed forhøjet erstatning, selv om frihedsberøvelsen muligvis har medført en særlig belastning for den pågældende på grund af dennes egne forhold eller af andre grunde.

Som eksempel på en sag, hvor det blev gjort gældende, at den takstmæssige erstatning burde forhøjes som følge af, at frihedsberøvelsen havde været særlig belastende for den pågældende, kan nævnes **U 1995.127 Ø**. En 30-årig iranskfødt kvinde var frihedsberøvet i 28 dage og fik takstmæssig erstatning. Den beskikkede advokat gjorde gældende, at den belastning, hans klient havde været ude for som følge af den uberettigede varetægtsfængsling på grund af klientens afmagt og hjælpeløshed, manglende sprogforståelse og manglende kendskab til samfundets spilleregler, havde været mere end almindelig stor, og at klienten havde reageret med svære psykiske symptomer igennem længere tid. Østre Landsret udtalte følgende:

"Ved fastsættelse af den godtgørelse, som E er berettiget til i henhold til retsplejelovens § 1018 a, og som er udmålt til 18.700 kr., er der i overensstemmelse med den gældende takstmæssige praksis taget hensyn til, at varetægtsfængsling er sket under isolation. Selvom individuelle forhold og særlige omstændigheder kan medføre en forhøjelse af den godtgørelse pr. dag, der normalt udmåles, findes de personlige forhold og den belastning, som E har været udsat for, ikke at adskille sig væsentligt fra den, andre varetægtsarrestanter, som heller ikke taler eller forstår dansk, udsættes for. Under hensyn hertil findes der ikke tilstrækkeligt grundlag for at fravige sædvanlig praksis."

Iværksættelse af besøgs- og brevkontrol medfører ikke forhøjet erstatning, jf. **U 1995.547 Ø**. Erstatningssøgende (E) var varetægtsfængslet fra 30. marts til 7. december 1992 som sigtet for overtrædelse af straffelovens § 191. I tiden indtil den 11. maj skete fængslingen under isolation. Derefter var der besøgs- og brevkontrol. Den 7. december blev E frifundet ved et nævningeting. Anklagemyndigheden ydede E en erstatning på knap 250.000 kr., herunder godtgørelse for tabt arbejdsfortjeneste, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. E ønskede derudover bl.a. torterstatning for brev- og besøgskontrollen. Østre Landsret udtalte følgende:

"Selvom besøgs- og brevkontrol må anses som straffeprocessuelle tvangsindgreb, der er omfattet af retsplejelovens § 1018 b, findes de som mindre indgribende foranstaltninger end isolation ikke i almindelighed at kunne begrunde forhøjet godtgørelse i anledning af uberettiget varetægtsfængsling.

For personer, der varetægtsfængsles i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, må besøgs- og brevkontrol anses som et nødvendigt accessorium til varetægtsfængslingen for at denne kan opfylde sit formål.

Landsretten tillægger det endvidere vægt, at der er tale om foranstaltninger, som den frihedsberøvede er gjort bekendt med på forhånd, og som i øvrigt er en følge af, at anstaltsregimet for personer, som er varetægtsfængslet, som udgangspunkt tillader ucensureret brevveksling og ikke-overvågede besøg."

Det forhold, at en frihedsberøvelse eller en anden straffeprocessuel eller strafretlig foranstaltning ikke alene har været uberettiget, men tillige har savnet hjemmel og derfor må karakteriseres som ulovlig, kan ikke i sig selv begrunde en forhøjelse i forhold til standardtaksten. Dette fremgår af **U 1997.1498 H**, hvor Højesteret dog forhøjede den takstmæssige erstatning under hensyn til, at den ulovlige frihedsberøvelse måtte antages at have været ekstraordinært belastende for erstatningssøgende.

Sagen vedrørte en 53-årig irakisk flygtning (E), som efter straffelovens § 245, stk. 1, var straffet med 3 måneders fængsel, hvoraf de 2 måneder blev gjort betinget. Han havde under sagen været varetægtsfængslet i 40 dage, men kom på grund af en fejl fra politiets side til at afsone yderligere 30 dages fængsel. Godtgørelsen måtte fastsættes i medfør af erstatningsansvarslovens § 26, men fandtes at burde udmåles med udgangspunkt i de administrativt fastsatte standardtakster for godtgørelse efter retsplejelovens §§ 1018 a-1018 d. Det måtte lægges til grund, at E's psykiske tilstand forud for den ulovlige frihedsberøvelse var dårlig, og at dette havde sammenhæng med omstændighederne i forbindelse med hans fængselsophold i Irak og Syrien. Det måtte på denne baggrund antages, at den ulovlige frihedsberøvelse havde været ekstraordinært belastende for E, og den af Rigsadvokaten takstmæssige godtgørelse på 16.750 kr. blev derfor forhøjet til 30.000 kr. (Vestre Landsret havde ligesom byretten tilkendt E 60.000 kr.). Højesteret udtalte, at det forhold, at en frihedsberøvelse eller en anden straffeprocessuel eller strafferetlig foranstaltning ikke alene har været uberettiget, men har savnet hjemmel og derfor må karakteriseres som ulovlig, ikke i sig selv kan begrunde en forhøjelse i forhold til standardtaksten.

Retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, omfatter som udgangspunkt kun tvungne frihedsberøvelser, der har karakter af anholdelser eller fængslinger. Afhøringer på en politistation i tilfælde, hvor den pågældende er mødt frivilligt frem, enten efter tilsigelse eller efter at være blevet opfordret til at følge frivilligt med til politistationen, omfattes således i almindelighed ikke af bestemmelsen.

Hvis det må antages, at den erstatningssøgende ville være blevet anholdt, hvis pågældende havde nægtet at følge med, ydes der takstmæssig erstatning efter § 1018 a, stk. 1. Dette gælder også, hvor der ikke er rejst formel sigtelse, idet § 1018 c næppe bør anvendes i sådanne tilfælde, som det er sket i tidligere administrativ praksis.

Som et eksempel på en sag af denne karakter kan nævnes **U 1953.601 Ø**. Efter bevisførelsen for landsretten, og navnlig under henvisning til at det blev forbudt E at

telefonere, at han ikke på sit kontor blev gjort bekendt med, hvad sagen i detaljer drejede sig om, samt at det måtte lægges til grund, at E kun fulgte med til politigården, fordi det udtrykkelig blev tilkendegivet ham, at han i modsat fald ville blive anholdt, fandtes der over for E at være etableret en tilstand, der ganske måtte sidestilles med en anholdelse, selv om en egentlig anholdelse ikke kunne siges at være iværksat.

Som eksempel på situationer, der ikke fandtes at være omfattet af bestemmelsen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, kan nævnes U 1994.677 H og U 1997.521 Ø. I **U 1994.677 H** havde erstatningssøgende (E) været sigtet for overtrædelse af lov om euforiserende stoffer og derpå visiteret i form af "afklapning" på tøjet og undersøgelse af lommer og pung, hvorefter sigtelsen blev frafaldet, således at sigtelse og visitation pågik i ca. 2 minutter. E påstod sig i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, tilkendt en erstatning på 2.800 kr., da han havde været udsat for et straffeprocessuelt indgreb, der mindede om en frihedsberøvelse. Anklagemyndigheden påstod erstatningskravet bedømt efter retsplejelovens § 1018 b. Højesteret fandt ikke, at der forelå et indgreb, der kunne sidestilles med en anholdelse. Erstatningskravet skulle derfor bedømmes efter retsplejelovens § 1018 b.

I **U 1997.521 Ø** forblev erstatningssøgende (E) i anledning af en sigtelse for overtrædelse af politikvedtægten frivilligt på stedet, mens politiet kontrollerede hans generalia. Det hele varede højst 4 minutter. E blev senere frifundet for den rejste tiltale. Under de anførte omstændigheder fandtes E ikke at have været anholdt, og det fandtes heller ikke godtgjort, at han havde været tilbageholdt under omstændigheder, der kunne udløse erstatning efter retsplejelovens § 1018 a. Anklagemyndigheden frifandtes derfor for E's erstatningskrav.

Der ydes i almindelighed også erstatning i overensstemmelse med de administrative takster ved surrogatfængsling efter retsplejelovens § 765. Dette gælder dog ikke, hvis surrogatet kan anses for væsentlig mindre indgribende end en almindelig

varetægtsfængsling, f.eks. almindeligvis ikke, hvis surrogatet vedrører deponering af pas.

Erstatning for *økonomisk skade* i anledning af en frihedsberøvelse ydes alene, hvis skadelidte kan godtgøre, at tabet er en følge af frihedsberøvelsen. Skadelidte skal endvidere i fornødent omfang dokumentere tabets størrelse.

Der kan som udgangspunkt ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste under selve frihedsberøvelsen. I visse tilfælde kan der ligeledes ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter løsladelsen, når det må antages, at frihedsberøvelsen er årsag til den manglende indtjening. Om situationer, hvor den manglende indtjening alene kan henføres til det forhold, at den pågældende har været sigtet, henvises til afsnit 4.

En eventuel erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter løsladelsen bør beregnes på baggrund af princippet for udmåling heraf i erstatningsansvarslovens § 2, stk. 1, således at der ydes erstatning til det tidspunkt, hvor den pågældende efter en konkret vurdering kunne begynde at arbejde igen.

Bedømmelsen af, hvornår den erstatningssøgende igen kan arbejde, er til en vis grad skønsmæssig og indebærer en vurdering af indgrebets karakter og af hvilken stilling den pågældende bestred forud for indgrebet, herunder af indgrebets eventuelle betydning for personens muligheder for at få et andet passende arbejde. Den erstatningssøgende er i øvrigt forpligtet til at forsøge at begrænse tabet ved at påtage sig andet passende arbejde. I en del tilfælde vil den pågældende efter en kortere periode have fået arbejde, og erstatningen vil da oftest blive ydet for perioden indtil da.

Tab som følge af mistet bistandshjælp og lignende sociale ydelser, der ydes efter en konkret behovsvurdering, erstattes ikke. Dette fremgår af **U 1987.338 H**, der vedrørte en arbejdsløs erstatningssøgende, der oppebar bistandshjælp. I forbindelse med en varetægtsfængsling var den pågældende ikke berettiget efter bistandsloven til udbetaling af bistandshjælp. Højesterets flertal udtalte, at spørgsmålet om i hvil-

ket omfang, der tilkommer en person bistandshjælp, må afgøres af de sociale myndigheder. Disse myndigheders beslutning om ændring af ydet hjælp kan derfor ikke indgå i rettens fastsættelse af erstatning efter § 1018 a.

Om såkaldte afledede krav kan henvises til erstatningsansvarslovens § 17, stk. 2. Udgangspunktet er, at der alene kan udbetales erstatning til arbejdsgiveren i det omfang, den pågældende selv ville kunne have krævet erstatning, hvis hans tab ikke var blevet dækket af arbejdsgiveren.

3.2. Erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 2

I sager, hvor der har været foretaget frihedsberøvelse, og som ikke er endt med påtaleopgivelse eller frifindelse, kan der ydes erstatning i medfør af bestemmelsen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, som har følgende ordlyd:

" Selv om betingelserne for at yde erstatning efter stk. 1 ikke er opfyldt, kan erstatning ydes, såfremt den under sagen anvendte frihedsberøvelse ikke står i rimeligt forhold til strafforfølgningens udfald eller det af andre særlige grunde findes rimeligt."

I bemærkningerne til bestemmelsen (FT 1977-78, tillæg A spalte 2400 - 2401) er der blandt andet anført følgende vedrørende bestemmelsens anvendelsesområde:

"Stk. 2 indeholder en generel udvidelse af muligheden for at tilkende erstatning i anledning af straffeprocessuel frihedsberøvelse. I modsætning til stk. 1 er der her tale om en fakultativ regel. Erstatning kan tilkendes, uanset at strafforfølgningen ikke er mundet ud i frifindelse eller påtaleopgivelse, såfremt der består et misforhold mellem den under sagen anvendte frihedsberøvelse og den senere idømte sanktion.

...

Herefter må det i almindelighed være en forudsætning for erstatning, at der kan påvises et klart misforhold mellem på den ene side det processuelle indgreb og på den anden side sagens karakter og det påsigtede forholds grovhed. I de tilfælde, hvor sanktionen er umiddelbart sammenlignelig med tvangsforanstaltningen (f.eks. hvor 8 måneders varetægt efterfølges af 4

måneders ubetinget fængsel), vil erstatning relativt ofte kunne gives, idet sanktionen i disse tilfælde i højere grad er udtryk for en egentlig vurdering af forholdets grovhed end ved andre sanktioner som f.eks. påtalefrafald på vilkår. Hvor indgrebet (især varetægt) er afgørende for, at den mildere sanktion overhovedet vælges, vil erstatning normalt ikke kunne ydes."

Det beror således på en konkret vurdering, om der foreligger et sådant klart misforhold mellem den anvendte frihedsberøvelse og strafforfølgningens udfald, at der bør ydes erstatning.

Som et eksempel på anvendelsen af bestemmelsen kan nævnes **U 1990.163 H.** Erstatningssøgende (E) havde i 61 dage været frihedsberøvet som mistænkt for et væbnet røveri af ca. 100.000 kr. fra en sparekasse, hvilken mistanke bl.a. støttedes på en genkendelse fra en af sparekassens funktionærer. Denne sigtelse blev senere frafaldet, og E blev idømt en betinget straf for hæleri med hensyn til røveri ved at have opbevaret ca. 15.000 kr. af udbyttet en kortere tid. E søgte erstatning, men fik ikke medhold. Forholdet måtte bedømmes efter § 1018 a, stk. 2, jf. stk. 3, og frihedsberøvelsen stod ikke i rimeligt forhold til strafforfølgningens udfald. E havde imidlertid ved sin adfærd, navnlig ved opbevaringen af penge fra røveriet, givet sådan anledning til varetægtsfængsling, at erstatning burde nægtes. (Dissens af 2 dommere, som ikke fandt det godtgjort, at der havde været en sådan sammenhæng mellem E's adfærd og frihedsberøvelsen, som blev opretholdt i 61 dage, at der var grundlag for bortfald eller nedsættelse af erstatningen).

En afgørelse af væsentlig betydning er endvidere **U 1993.123 H.** Ved dom af 28. marts 1990 blev erstatningssøgende (E) for otte forhold idømt fængsel i 8 måneder. E blev samtidig frifundet for et niende forhold, som han i 3 uger havde været varetægtsfængslet for. Der blev givet E fradrag for varetægtsfængslingen. Efter afsoningen af dommen påstod E sig tilkendt 26.000 kr. i erstatning for uberettiget varetægtsfængsling. Dette spørgsmål måtte afgøres efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, og

ikke stk. 1. Der forelå ikke sådanne særlige omstændigheder, at der var grundlag for at tilkende erstatning ud over den compensation, som afkortningen var udtryk for.

Dommen fastslår endvidere, at erstatningsspørgsmålet skal behandles efter reglen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, uanset om erstatningssøgende ikke dømmes for det forhold, der gav anledning til varetægtsfængslingen, såfremt varetægtsfængslingen er nævnt i dommen, således at der i overensstemmelse med den obligatoriske regel i straffelovens § 86, stk. 1, gives fradrag i den idømte frihedsstraf.

Det kan tilføjes, at misforhold i administrativ praksis som udgangspunkt ikke antages at foreligge, hvor den pågældende efter en korterevarende anholdelse, f.eks. for overtrædelse af politivedtægten, vedtager eller idømmes en bøde for forholdet.

Når det skal vurderes, om der skal ydes erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, som følge af, at den under sagen anvendte frihedsberøvelse ikke står i rimeligt forhold til strafforfølgningens udfald, er det længden af den udmålte straf der er afgørende. Det kan således ikke tillægges betydning, at den erstatningssøgende gør gældende, at det måtte påregnes som overvejende sandsynligt, at han eller hun ville være blevet prøveløsladt efter 2/3 tid, og at der på denne baggrund er et sådant misforhold mellem den under sagen anvendte frihedsberøvelse og strafforfølgningens udfald, at der bør ydes erstatning.

Dette fremgår blandt andet af Højesterets dom af 10. december 1999, hvorved Højesteret stadfæstede Østre Landsrets afgørelse i **U 1999.340 Ø**, hvori landsretten tiltrådte, at der ikke kunne gives erstatning under henvisning til uudnyttede prøveløsladelsesmuligheder, idet længden af den udmålte straf er afgørende for, hvorvidt der foreligger et sådant misforhold mellem den under sagen anvendte frihedsberøvelse og udfaldet af strafforfølgningen, at der bør ydes erstatning.

En 37-årig mand var varetægtsfængslet fra den 17. juli 1997 og til den 28. oktober 1997 sigtet for ulovlig tvang og frihedsberøvelse. Ved byrettens dom af 17. december 1997 blev han idømt 4 måneders fængsel for narkokriminalitet, hvorimod han blev

frifundet for de forhold, der havde givet anledning til varetægts-fængslingen. Den erstatningssøgendes advokat gjorde gældende, at erstatningssøgende skulle tillægges erstatning for uberettiget frihedsberøvelse fra den 6. oktober 1997 til den 28. oktober 1997, idet det måtte påregnes som alt overvejende sandsynligt, at erstatningssøgende i tilfælde af, at han havde afsonet sin straf på fængsel i 4 måneder ved normal afsoning ville været blevet prøveløsladt efter 2/3 tid svarende til 80 dage. Den 5. oktober 1997 havde erstatningssøgende været varetægtsfængslet i 80 dage, og han måtte derfor have krav på erstatning for den resterende periode, han var varetægtsfængslet, dvs. indtil den 28. oktober 1997.

Retten i Odense udtalte, at den periode, erstatningssøgende var varetægtsfængslet, var kortere end længden af den straf på 4 måneders fængsel, han blev idømt ved dommen af 17. december 1997, og at der ved afsoning af fængselsstraf ikke for den domfældte består noget retskrav på prøveløsladelse efter afsoning af 2/3 af straffen eller på noget andet tidligere tidspunkt end ved udløbet af den fulde straffetid.

Landsretten tiltrådte af de af byretten anførte grunde, at erstatningssøgende, der blev idømt 4 måneders fængsel og forinden havde været anholdt og varetægtsfængslet i 103 dage, ikke havde krav på erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, for 23 dages frihedsberøvelse. Landsretten tiltrådte således, at erstatningssøgende ikke kan henvise til uudnyttede prøveløsladelsesmuligheder, idet længden af den udmålte straf må være afgørende. Derudover henvistes til, at der ikke skønnedes at være et klart misforhold mellem på den ene side frihedsberøvelsens længde og på den anden side sagens karakter samt grovheden af det forhold, erstatningssøgende var idømt fængselsstraffen for. Landsretten stadfæstede derfor byrettens dom, hvorefter anklagemyndigheden frifandtes for det rejste erstatningskrav.

Procesbevillingsnævnet meddelte erstatningssøgende tilladelse til at indbringe sagen for Højesteret.

Højesteret stadfæstede ved dom fa 10. december 1999 landsrettens dom og Højesteret anførte følgende:

"Ved byrettens dom af 17. december 1997 blev erstatningssøgende idømt 4 måneders fængsel - dvs. en fængselsstraf af længere varighed end den periode, han var varetægtsfængslet. Ifølge retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 1. led, er det afgørende for retten til erstatning, om den under sagen anvendte frihedsberøvelse ikke står i rimeligt forhold til strafforfølgningens udfald. Efter bestemmelsens ordlyd og forarbejder er der ikke grundlag for at tage hensyn til den ændring af afsoningstidens længde, som vil indtræde ved en løsladelse på prøve. Med denne bemærkning, og da der ikke foreligger sådanne særlige omstændigheder, som kan begrunde, at der tilkendes erstatning efter konkrete rimelighedsbetragtninger, jf. herved retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, 2. led, stadfæster Højesteret dommen."

3.3 Nedsættelse eller bortfald af erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3

§ 1018 a, stk. 3 har følgende ordlyd:

"Erstatning kan nedsættes eller nægtes, såfremt den sigtede selv har givet anledning til foranstaltningerne".

Spørgsmålet om nedsættelse eller bortfald af erstatning på grund af "egen skyld" er behandlet i betænkning nr. 801/1977 kapitel 4.

Den generelle definition af "egen skyld" fremgår på side 32 - 33, hvor der blandt andet er anført følgende:

". . . den "egen skyld", som kan begrunde nedsættelse eller udelukkelse af erstatning for straffeprocessuelle indgreb, må principielt betragtes på samme måde som "egen skyld" i forbindelse med et almindeligt civilretligt erstatningssøgsmål. Det drejer sig om en udmøntning af de almindelige principper for bedømmelsen af skadelidendes egen medvirken til skadens indtræden; og der må derfor i det hele ske en vis afgrænsning med udgangspunkt i de almindelige civilretlige regler, i første række vedrørende culpa, kausalitet og adækvans. Sigtedes

adfærd må indebære et dadelværdigt moment, der karakteriserer hans handlemåde - eller hans undladelse - som culpøs. Og det må dertil stå for ham som en påregnelig følge af hans adfærd, at han kan blive udsat for strafforfølgning og eventuel frihedsberøvelse. Særlig bør det fremhæves, at sigtedes adfærd forud for strafforfølgningen i visse tilfælde ud fra en adækvansvurdering vil falde uden for begrebet "egen skyld".

Retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, om "egen skyld" finder anvendelse på alle strafprocessuelle indgreb, jf. retsplejelovens § 1018 b.

Til belysning af bestemmelsens rækkevidde henvises der i betænkningen side 31 - 32 til følgende tilfældegrupper:

A) Sigtedes adfærd forud for strafforfølgningen:

- 1) Sigtede bevæger sig nær grænsen for det kriminelle, men undgår domfældelse på grund af en restriktiv fortolkning af straffebestemmelserne.
- 2) "Uforsigtighed". Sigtede udviser en adfærd, der må påregnes at medføre risiko for sigtelse og anholdelse eller varetægt.
- 3) Sigtede udviser anden mistankepådragende adfærd.

B) Sigtedes mistankepådragende adfærd i forbindelse med strafforfølgningen:

- 1) Urigtig tilståelse.
- 2) Sigtede undlader at rense sig for mistanken.
- 3) Vagtelde og usandfærdige forklaringer i øvrigt.

C) Sigtede udviser en adfærd, der i særlig grad indicerer en fængslings- eller anholdelsesgrund.

- 1) Unddragelsesforsøg.
- 2) Kollusionsforsøg.
- 3) Nægtelse af at besvare identitetsspørgsmål.

I betænkningen side 33 er der endvidere anført følgende vedrørende forståelsen af begrebet "egen skyld":

" . . De grunde, der ovenfor er anført for afskaffelse af skyldformodningsreglen, taler således også for en klargøring af, i hvilket omfang de foreslåede bestemmelser om "egen skyld" omfatter tilfælde af skyldformodning. Dette vil kun være tilfældet, hvor sigtede ved sin egen culpøse adfærd har forårsaget strafforfølgning og tvangsindgreb som en påregnelig følge. Har sigtede f.eks. bevisligt deltaget i en natlig køretur, der er endt med indbrud, men frifindes på grund af utilstrækkeligt bevis for deltagelse i selve indbruddet, vil erstatning efter omstændighederne kunne afslås; deltagelse i turen vil kunne opfattes som en konkret udvist uforsigtighed. . . . Hvor en eventuel skyldformodning derimod bygger på andres forklaringer (f.eks. gerningsmandsbeskrivelse), eller hvor strafforfølgning og tvangsindgreb måtte stille sig som upåregnelige følger af en i øvrigt mistankepådragende adfærd . . . vil erstatning ikke kunne afslås efter de foreslåede regler om "egen skyld"."

Det må endvidere antages, at ikke enhver culpøs adfærd fra erstatningssøgendes side, bør begrunde nedsættelse eller bortfald i erstatningen for en straffeprocessuel foranstaltning. Dette fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen (FT 1977-78, tillæg A, spalte 2401, hvor der blandt andet er anført følgende:

"Bestemmelsen i stk. 3 regulerer spørgsmålet om nedsættelse eller udelukkelse af erstatning på grund af sigtedes egen skyld. Udvalget har i betænkningen s. 31 ff. på baggrund af retspraksis angivet en række omstændigheder, der kan begrunde nedsættelse eller udelukkelse af erstatning. På baggrund af udvalgets gennemgang anføres det i udtalelsen fra præsidenten for Vestre Landsret, at ikke enhver culpøs adfærd fra sigtedes side, der har de straffeprocessuelle foranstaltninger som følge, bør kunne begrunde nedsættelse eller bortfald af erstatningen. Der peges i denne forbindelse på, at udelukkelse ikke bør ske, hvor det udviste forhold må antages at være foranlediget af frygt, forvirring eller undskyldelig misforståelse. Uanset om reglen om nedsættelse eller bortfald af erstatning er fakultativ, foreslår præsidenten en bestemmelse af dette indhold indsat i stk. 3.

Justitsministeriet kan tiltræde de synspunkter, som præsidenten har givet udtryk for. Under hensyn til, at bestemmelsen i den foreslåede udformning giver domstolene tilstrækkelig

mulighed for at tage hensyn til forhold af den nævnte karakter, finder man det imidlertid ikke påkrævet at indsætte en udtrykkelig regel i loven."

Det beror således på en konkret vurdering, hvorvidt der skal ske helt eller delvis bortfald af erstatning. Det er på denne baggrund vanskeligt at opstille generelle retningslinjer for hvornår, der foreligger en sådan grad af egen skyld, at erstatning bør nægtes helt eller delvis.

Som anført i betænkningen må der ske en vis afgrænsning af området for egen skyld i overensstemmelse med de almindelige civilretlige erstatningsregler om culpa, kausalitet og adækvans.

Det skal endvidere for den erstatningssøgende have stået som en påregnelig følge af den udviste adfærd, at han eller hun kunne blive udsat for et straffeprocessuelt indgreb.

Som eksempel herpå kan nævnes, at erstatning efter administrativ praksis som udgangspunkt nægtes eller nedsættes på grund af "egen skyld", hvis en person bliver udsat for et straffeprocessuelt indgreb som følge af, at pågældende opholder sig på en lokalitet, hvor der åbenlyst handles, forbruges eller i øvrigt forefindes narkotika. Erstatning nægtes derimod som udgangspunkt ikke, hvis narkotikaen findes skjult, og det i øvrigt ikke kan godtgøres, at pågældende vidste eller i det mindste havde en mistanke om, at der befandt sig narkotika på den pågældende lokalitet.

Hvis anklagemyndigheden finder, at den udviste "egen skyld" alene bør føre til nedsættelse og ikke bortfald af erstatningen, nedsættes erstatningen med enten en tredjedel, halvdelen eller to tredjedele, alt efter graden af den udviste "egen skyld".

Som eksempler på domme, hvor erstatning er nægtet helt eller delvis som følge af erstatningssøgendes *adfærd forud for strafforfølgningen* kan nævnes følgende:

U 1983.879 H. Erstatningssøgende (E) blev ved byrettens dom af 22. juli 1981 frifundet for voldtægt. E havde en nat kl. 00.30 på en gangsti ved et anlæg haft samleje flere gange med en døvstum kvinde først på en bæk og derefter på gruset ved

siden af bænken. Dommen blev anket til landsretten, men anken bortfaldt, da anke-meddelelsen ikke blev forkyndt. E krævede erstatning for anholdelse og varetægts-fængsling fra den 22. juli til den 23. september 1981. Efter det oplyste fandtes E ved sin adfærd at have givet en sådan anledning til anholdelsen og varetægtsfængslingen, at erstatning burde nægtes, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

U 1990.283 H. En 38-årig Erstatningssøgende (E) var tiltalt for manddrab efter straffelovens § 237 ved at have dræbt en 23-årig F ved med en dolk med 10 cm lang klinge have tilføjet ham tre knivstik i ryggen og et i maven, hvoraf et af stikkene i ryggen overskar legemspulsåren, hvilket medførte, at F umiddelbart efter afgik ved døden. E blev frifundet for manddrab, men - bortset fra eventuel straffrihed i medfør af straffelovens § 13, stk. 1, eller stk. 2 - fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 245, stk. 2. E blev ikke frifundet for straf i medfør af straffelovens § 13, stk. 1, men i medfør af straffelovens § 13, stk. 2. E påstod sig herefter tillagt erstatning for uforskyldt varetægt i 5 måneder. Erstatning nægtedes under hensyn til den alvorlige karakter af de stiklæsioner, som E havde tilføjet F, og til de omstændigheder, der var beskrevet i E's forklaring under domsforhandlingen. E fandtes herved selv at have givet anledning til frihedsberøvelsen, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3 (dissens af 2 dommere).

U 1996.194 Ø. De erstatningssøgende E1 og E2 deltog i en demonstration i forbindelse med en faglig konflikt over for et færageselskab på havnen i Gedser. De blev herunder kortvarigt anholdt af politiet. E1 og E2 påstod sig tilkendt erstatning for anholdelsen. Da E1 og E2 var forblevet på arealet, uanset de have iagttaget, at demonstrationen havde taget et voldsommere omfang, hvorunder der blev affyret kanonslag, og der hos demonstranterne var slagvåben i form af stokke og lægter, fandtes E1 og E2 at have givet anledning til anholdelse, og anklagemyndigheden frifandtes for kravene om godtgørelse for anholdelsen.

Østre Landsrets ankedom af 8. maj 1987 (RA 355/86). Erstatningssøgende (E) blev anholdt den 2. september 1985 sammen med en bekendt og begge blev varetægtsfængslet sigtet for dokumentfalsk ved anvendelse af kreditkort. E blev tiltalt for hæleri med hensyn til bedrageri ved i perioden 29. august til 2. september 1985 at have deltaget i forbrug af varer m.v., uagtet han vidste, at de hidrørte fra bedrageriske forhold begået af den bekendte. E blev frifundet ved dom af 29. oktober 1985 og løsladt samme dag. Anklagemyndigheden nægtede erstatning på grund af egen skyld, hvorimod byretten tildelte fuld takstmæssig erstatning. Østre Landsret nedsatte erstatning til det halve på grund af egen skyld og anførte blandt andet følgende i dommen:

"E har efter et tilfældigt møde med en bekendt i Oslo ladet sig invitere på flyverejse til København, hvor de sammen i løbet af få dage har forbrugt et beløb, der stod i misforhold til den bekendtes indtægtsforhold. E har tidligere mødt den bekendte under et fængselsophold i Norge, og har under straffesagen bl.a. forklaret, at han fattede en svag mistanke, da den bekendte på en restauration betalte ved brug af et kreditkort.

E findes herefter at have udvist en sådan uforsigtighed, at han selv har givet anledning til fængslingen, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Under hensyn til fængslingens varighed i forhold til sagens karakter findes der i nedsat erstatning at burde tilkendes ham 10.000 kr."

Vestre Landsrets ankedom af 20. maj 1997 (RA E 34/96). Erstatningssøgende (E) havde en bekendt boende i sin lejlighed, og ved en ransagning blev der i en "mavebæltetaske", der lå under dynen i den bekendtes seng, fundet 25 gram heroin. Der lå endvidere salgspakker, regnskaber og rygerør frit fremme i lejligheden. E var varetægtsfængslet fra den 31. august 1994 til den 10. oktober 1994, hvorefter påtale blev opgivet på bevisets stilling. E forklarede blandt andet, at han røg heroin sammen med den bekendte, samt at han havde på fornemmelsen, at den bekendte "kunne finde på lidt af hvert". Erstatning blev nægtet administrativt på grund af

egen skyld, og såvel by- som landsret var enig heri. Landsretten anførte følgende i præmisserne:

"Efter de fund, der blev gjort i Es lejlighed, og hvoraf flere lå frit fremme, sammenholdt med Es mistanke i tidsrummet forud for anholdelsen og hans skiftende forklaringer under efterforskningen, tiltrædes det, at E ved sin adfærd forud for anholdelsen og under efterforskningen selv har givet anledning til de iværksatte foranstaltninger, og at erstatning derfor er nægtet ham i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3."

Østre Landsrets anke dom af 28. november 1997 (RA E 628/97). Erstatningssøgende E1 og E2 blev anholdt og varetægtsfængslet henholdsvis den 27. november og 28. november 1996 sigtet for overtrædelse af straffelovens § 245 begået den 10. november 1996 i forening med andre udenfor et diskotek. De blev løsladt den 20. december 1996, idet de ved dom af samme dato blev frifundet for overtrædelse af straffelovens § 245. Byretten tillagde begge takstmæssig erstatning, hvorimod landsretten tiltrådte den administrative afgørelse, hvorefter erstatning blev nægtet på grund af egen skyld. Landsretten udtalte blandt andet følgende i dommen:

"Af E1's forklaring under grundlovsforhør den 27. november 1996 fremgår det, at han forlod diskoteket sammen med andre, "fordi det altid er rart at være mange sammen sådan et sted". Derefter overværede han voldsepisoden. Han erkendte under retsmødet, at han samme dag havde afgivet en anden forklaring til politiet.

Af E2's forklaring under grundlovsforhør den 28. november 1996 fremgår det, at han regnede med, at der ville opstå slagsmål. Han forlod diskoteket og overværede voldsepisoden.

De erstatningssøgende findes selv at have givet anledning til indgrebet, og erstatning findes herefter at måtte nægtes, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3."

Procesbevillingsnævnet afslog at imødekomme en ansøgning fra de erstatningssøgende om tilladelse til at indbringe dommen for Højesteret.

Som eksempler på domme, hvor erstatning er nægtet helt eller delvis på grund af sigtedes *mistankepådragende adfærd i forbindelse med strafforfølgingen*, kan nævnes følgende afgørelser, hvor adfærden har bestået i urigtige eller skiftende forklaringer:

U 1979.878 H. Erstatningssøgende E1 og E2 kørte en nat sammen med to andre mænd to svenske piger, som de kort tid forinden havde truffet, og som havde fremsat ønske om at blive kørt til deres campingplads eller en restaurant, hen på en øde parkeringsplads i en skov, hvor de 4 mænd på skift havde kønsligt forhold til pigerne. Efter at de alle var blevet frifundet under en mod dem rejst straffesag for overtrædelse af straffelovens § 217 krævede blandt andet E1 og E2 erstatning for frihedsberøvelse hver i 127 dage efter retsplejelovens kapitel 93 a. De havde i forbindelse med sagen overtalt to danske piger til at give dem et falsk alibi og afgivet urigtige og vekslende forklaringer i retten. De fandtes ved deres adfærd både før og efter sagens rejsning selv at have givet anledning til, at de blev anholdt og fængslet som sket, og der blev derfor ikke tillagt dem erstatning.

U 1982.827 H. Erstatningssøgende (E), der som sigtet for drab og brandstiftelse m.v. afgav urigtige forklaringer til politiet og aflagde en senere tilbagekaldt tilståelse om medvirken til forbrydelserne, havde herved givet en sådan anledning til sin fængsling, at hans krav om erstatning for fængsling ikke blev taget til følge, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

Det kan i almindelighed ikke tillægges betydning for vurderingen af, om erstatning skal nedsættes eller nægtes efter bestemmelsen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, at en person benytter sig af sin ret til at nægte at udtale sig. Dette udgangspunkt fraviges i praksis, hvis den pågældende har haft en særlig anledning til at rense sig for en konkret mistanke, f.eks. på grund af fund af tyvekoster eller andre mistankepådragende effekter på hans person, belastende telefonsamtaler eller lignende. Som eksempler herpå kan nævnes:

U 1995.426 H. Erstatningssøgende (E) var fra den 8. december 1989 til den 8. marts 1991 varetægtsfængslet som sigtet for overtrædelse af straffelovens § 191. Ved Østre Landsrets dom af 8. marts 1991 blev E frifundet. Baggrunden for sigtelsen, varetægtsfængslingen og tiltalen var en forudgående skygning og telefonaflytning af E. Heraf fremgik blandt andet, at E deltog i As indkøb af flybillet til den i tiltalen nævnte rejse til Thailand, ligesom telefonsamtaler mellem A og E i november 1989 gav mistanke om, at E havde fuld kendskab til, hvad A og B foretog sig i Thailand, hvilket A og B senere blev dømt for. Højesteret frifandt anklagemyndigheden for kravet om erstatning. Højesteret anførte i sine bemærkninger, at telefonsamtalen den 29. november 1989 mellem A og E gav E en særlig anledning til at søge at rense sig for den stærke mistanke, som samtalen gav grundlag for. E valgte imidlertid ikke at udtale sig under hele sagen. Under disse omstændigheder havde E udvist et sådant forhold, at han ikke var berettiget til erstatning, jf. retsplejelovens § 1018 a, stk. 3.

Vestre Landsrets ankedom af 6. januar 1999 (RA E 778/98). Erstatningssøgende (E), der var i færd med at flytte, blev i sin varebil standset af politiet. Da E ikke på forespørgsel ville eller kunne redegøre for, hvorfra forskellige effekter, der lå i hans bil, stammede, blev han kl. 11.15 anholdt og taget med på politistationen, hvor politiet i de følgende timer forsøgte at klarlægge, hvorfra nogle af effekterne fra E's varebil stammede. Da dette ikke lykkedes, blev E løsladt den følgende dag kl. 10.00. E nægtede at medvirke til sagen opklaring, idet han fastholdt, at det var politiets og ikke hans problem at finde ud af, hvor effekterne stammede fra.

Anklagemyndigheden afslog at imødekomme et fremsat erstatningskrav for uretligt frihedsberøvelse og anførte blandt andet følgende som begrundelse herfor:

"Med henblik på vurderingen af, om erstatning skal nedsættes eller nægtes efter bestemmelsen i retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, kan det i almindelighed ikke tillægges betydning, at en person nægter at udtale sig. Dette udgangspunkt fraviges imidlertid i praksis, hvis den pågældende har haft særlig anledning til at rense sig for en konkret mistanke, f.eks. på grund

af fund af tyvekoster eller andre mistankepådragende effekter på hans person eller lignende, eller på grund af andre omstændigheder, der i særlig grad kan sætte den pågældende i forbindelse med den påsigtede handling."

Såvel by- som landsretten fandt, at E havde udvist en sådan grad af egen skyld, at erstatning burde nægtes efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Landsretten udtalte blandt andet følgende som begrundelse for afgørelsen:

"Efter det oplyste om karakteren af de ting, der befandt sig hos erstatningssøgende i varebilen, findes erstatningssøgende at have haft en særlig anledning til at besvare politiets spørgsmål om, hvorfor tingene stammede. Ved i stedet at svare, at det var politiets problem og ikke E's problem, findes han at have givet en sådan anledning til den skete frihedsberøvelse, at erstatning bør nægtes efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 3. Det findes under de anførte omstændigheder ikke at kunne føre til andet resultat, at E, der blev gjort bekendt med at være mistænkt for tyveri og hæleri, ikke formelt blev sigtet med hensyn til et bestemt tyveri, eller at det ikke senere er fastslået, at tingene stammer fra tyveri".

Procesbevillingsnævnet meddelte E afslag på en ansøgning om tilladelse til at indbringe dommen for Højesteret.

Om situationer, hvor erstatningssøgende er sindslidende eller psykisk udviklingshæmmet kan henvises til sagen **RA 396/99** nævnt under 6.2, hvor det ikke blev tillagt betydning for vurderingen af erstatningsspørgsmålet, at erstatningssøgende, der var psykisk udviklingshæmmet, havde afgivet urigtig tilståelse. Der bør generelt udvises forsigtighed med at anlægge en sædvanlig "egen skyld" vurdering i det omfang, personer på grund af deres særlige psykiske tilstand ikke er i stand til at overskue konsekvenserne af deres handlinger. Det må dog kræves, at det er veldokumenteret i sagen, at de pågældende er egentlig psykisk syge eller psykisk udviklingshæmmede, og at dette må anses for at være forklaringen på de pågældendes adfærd i den konkrete situation.

4. Retsplejelovens § 1018 b

4.1. Indledning

Bestemmelsen i § 1018 b er sålydende:

"Efter samme regler som angivet i § 1018 a kan erstatning tillægges en sigtet, der som led i en strafferetlig forfølgning har været udsat for andre straffeprocessuelle indgreb."

Bestemmelsen er efter sin ordlyd fakultativ (erstatning *kan* ydes). Dog har der for tvangsindgreb af mere indgribende karakter udviklet sig en praksis, der nærmest minder om et takstsystem. Hvis betingelserne for erstatning er opfyldt, herunder at der ikke foreligger "egen skyld", ydes der således næsten altid erstatning for sådanne indgreb.

Bestemmelsen omfatter efter sin ordlyd de tvangsindgreb, der er reguleret i retsplejeloven, eller som i øvrigt er hjemlet i lovgivningen eller i gældende ret. Om begrebet "straffeprocessuelle tvangsindgreb" kan henvises til betænkning nr. 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelshemmeligheden og anvendelse af agenter s. 11 ff. Som det fremgår af det følgende, ydes der i praksis ikke erstatning i alle tilfælde, navnlig ikke, hvis der samtidig er sket frihedsberøvelse, eller hvis indgrebet i øvrigt må anses for ubetydeligt.

4.2. Erstatningens størrelse

Som udgangspunkt anvendes de takster for erstatning for ikke-økonomisk skade, der fremgår af Rigsadvokatens årlige meddelelser om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a.

Højesterets dom i **U 1997.776 H** indebærer som udgangspunkt alene en stillingtagen til niveauet for den samlede tortgodtgørelse for frihedsberøvelse efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1. Højesteret fandt taksterne passende, medmindre ganske særlige forhold kan begrunde en fravigelse. Man kan dog formentlig udlede af dom-

men, at Højesteret ved at acceptere niveauet for erstatning i sager om frihedsberøvelse næppe heller vil være afgørende uenig i taksterne på de øvrige områder, som er afstemt efter taksten i sager om frihedsberøvelse, som er langt det alvorligste straffeprocessuelle indgreb, og hvor den takstmæssige erstatning derfor er højest.

I U 1997.1498 H har Højesteret udtalt, at det forhold, at en frihedsberøvelse eller *en anden straffeprocessuel* eller strafferetlig *foranstaltning* ikke alene har været uberettiget, men har savnet hjemmel og derfor må karakteriseres som ulovlig, ikke i sig selv kan begrunde en forhøjelse i forhold til standardtaksten.

Tidligere administrativ praksis, hvorefter der i visse situationer blev ydet forhøjet erstatning for bl.a. fejlagtige telefonaflytninger, er herefter forladt.

4.3. De enkelte indgreb

4.3.1. Sigtelser m.v.

Der rejses fortsat i en række sager krav om erstatning for både tort og økonomisk skade alene under henvisning til, at erstatningssøgende har været sigtet, eventuelt tiltalt, og har deltaget i afhøringer m.v.

Fremsættelse af en *sigtelse* og *tiltalerejsning* anses som altovervejende hovedregel ikke for straffeprocessuelle indgreb, der er omfattet af retsplejeloven § 1018 b, og kan derfor almindeligvis *ikke begrunde erstatning*. Dette gælder også *deltagelse i de afhøringer*, som er en følge af sigtelsen, og de *retsmøder*, som den tiltalte deltager i - og har pligt til at møde frem til, jf. retsplejelovens § 846 og § 928, stk. 1 - som følge af tiltalen. Denne praksis er i overensstemmelse med lovens forarbejder, jf. herved Straffelovrådets bet. nr. 801/1977 om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning s. 25 f. Følgende er anført i betænkningen om spørgsmålet:

"En vis afgrænsning kan derimod indlægges i, at det skal dreje sig om konkrete foranstaltninger i forbindelse med efterforskningen, ikke blot om dette at man overhovedet udsæt-

tes for strafforfølgning. Denne konkretisering søges angivet med det i lovforslaget anvendte udtryk "indgreb", der bl.a. tager sigte på at udelukke den blotte afhøring i forbindelse med rejsning af sigtelse fra erstatningsområdet.

Hertil knytter sig det vigtige spørgsmål, hvorvidt selve sigtelsen bør kunne danne grundlag for erstatning. Til fordel for en sådan udstrækning af erstatningsansvaret taler det, at en betydelig del af den ideelle skade, som forårsages af en strafforfølgning, ofte knytter sig til sigtelsen og omverdenens kendskab hertil. Den blotte sigtelse bør imidlertid efter udvalgets opfattelse ikke kunne udløse erstatning. "Sigtelse" er i sig selv et uskarpt kriterium. Bestemmes erstatningsgrundlaget af, om der formelt er rejst sigtelse, vil indførelse af adgang til erstatning kunne føre til tilbageholdenhed med at rejse formel sigtelse, hvilket vil være i modstrid med andre retsplejehensyn, der taler imod tilbageholdenhed på dette punkt.

Såfremt man ikke har kendskab til nogen mistænkt, indebærer efterforskning helt rutinemæssigt afhøringer af personer, der - formelt eller reelt - betragtes som sigtede. En udvidelse af erstatningsgrundlaget til også at omfatte selve sigtelsen vil således føre meget vidt, og kriteriet vil kunne give anledning til idelig tvivl. Hertil kommer, at risikoen for, at man på et grundlag - der senere viser sig at være uholdbart - sigtes for et strafbart forhold og afhøres herom, efter udvalgets opfattelse må bæres af borgerne som et bidrag til det almene gode, der ligger i retshåndhævelsen. Denne betragtning - der ikke i sig selv er en argumentation, men en beskrivelse af en valgt afgrænsning af ansvarsområdet - støttes som nævnt af hensynet til den mistænkte, der ikke bør udsættes for, at den formelle sigtelse (og de dertil knyttede retsplejegarantier) holdes tilbage i afventen af en mere kvalificeret mistanke.

Erstatning for sigtelse og afhøring vil fortsat kunne kræves på almindeligt culpagrundlag. Men denne mulighed vil som hidtil kun have forsvindende praktisk betydning, idet sigtelsen normalt vil være lovlige (og dermed ikke-culpøse), når der foreligger en bestyrkelse af mistanken, som ikke er af ganske subjektiv art.

Ved vurderingen af, hvorvidt den skade, der kan påføres i forbindelse med sigtelsens udbredelse - og som anført er det omverdenens kendskab hertil snarere end selve sigtelsen, der

kan rumme en betydelig ideel krænkelse -bør kunne medføre erstatningsansvar, må det erindres, at retsmøder i straffesager som hovedregel er offentlige, bl.a. som en garanti for sigtede. Erstatningsansvar som følge af en udbredelse af kendskabet til sigtelsen i et offentligt retsmøde er derfor ikke en rimelig konsekvens, og en regel herom ville kunne tilskynde til dørlukning i videre omfang og dermed komme i konflikt med andre retsplejehensyn.

Ved anden udbredelse af kendskabet til sigtelsen, må der tages hensyn til de nærmere omstændigheder, hvorunder udbredelsen finder sted. Det må således tillægges betydning, hvorvidt det i hovedsagen sker på politiets og anklagemyndighedens initiativ, eller om det er andre (især pressen), der uden opfordring og eventuelt i strid med de presseetiske regler - eller endog på strafbar måde - befordrer oplysninger om sigtelsen og den sigtede.

Hvor de efterforskende myndigheder selv har bragt eller opfordret til at bringe sigtelsen til andres kundskab, vil dette skridt undertiden kunne karakteriseres som en uberettiget tilside-sættelse af tavshedspligten, hvorved erstatningsansvar kan komme på tale efter den almindelige erstatningsregel (culpareglen).

Tilbage står de tilfælde, hvor de efterforskende myndigheders afsløring af sigtelsen ikke kan karakteriseres som uberettiget. I afvejningen af, hvorvidt der i disse tilfælde bør være et særligt erstatningsgrundlag (dvs. et objektivt erstatningsansvar), må der efter udvalgets opfattelse foretages en opdeling. Undertiden vil afsløringen og viderebringelsen af sigtelsen indebære et for den sigtede alvorligt og dybtgående indgreb, der er forbundet med en betydelig ideel krænkelse (som f.eks. ved offentlig efterlysning). I sådanne tilfælde må fremgangsmåden anses som et sådant særligt straffeprocessuelt indgreb, at der bør gives erstatning, såfremt sigtelsen viser sig at have været urigtig. - Det er i øvrigt tænkeligt, at disse tilfælde bør gøres til genstand for en særlig regulering i retsplejelovens bestemmelser om straffeprocessuelle tvangsmidler, hvorved der skabes klarhed om erstatningsgrundlaget (jfr. udkastet § 1018 b). - Sker udbredelsen af sigtelsen ikke ved sådanne dybtgående indgreb, men f.eks. blot gennem rutinemæssige afhøringer af en begrænset personkreds, er der efter udvalgets opfattelse ikke tilstrækkelig anledning til at lade det være omfattet af det særlige erstatningsansvar

uden culpa. Også i disse situationer bør den ovennævnte risikobetragtning finde anvendelse."

Det er herudover i lovforslagets bemærkninger (FT 1977-78, Tillæg A, sp. 2402) forudsat, at der navnlig i sager om alvorlige forbrydelser kan forekomme afhøringer, f.eks. meget langvarige afhøringer, og sigtelser, der opleves så belastende og krænkende, at de vil kunne henføres under begrebet indgreb og dermed begrunde erstatning, når den pågældende har vist sig ikke at være skyldig.

En sigtelse for selv meget grov volds- eller sædelighedskriminalitet kan ikke i sig selv begrunde erstatning, jf. **U 1992.892 V**, om en sigtelse for seksuelt misbrug af 2 børn under udøvelse af samvær. Efter en samlet helt konkret vurdering kan et forløb, der indebærer både frihedsberøvelse og sigtelse eventuelt medføre en forhøjet samlet erstatning, jf. **U 1996.1088 V**, der vedrørte en anholdelse på 15 timer på grund af en sigtelse for voldtægt. Sigtelsen blev opretholdt i cirka 3 måneder. Landsretten ydede 10.000 kr. i erstatning for tort efter en samlet vurdering af frihedsberøvelsens varighed, sigtelsens meget alvorlige karakter og erstatningssøgendes forklaring om den belastning, sigtelsen havde været for ham og den forstyrrelse af hans forhold, som sigtelsen medførte.

Som eksempler fra retspraksis på nægtelse af erstatning kan i øvrigt nævnes **U 1988.705 H**. En politiassistent blev sigtet og senere tiltalt for vold i tjenesten over for en person, han havde forfulgt og indhentet. Under straffesagen var han suspenderet fra tjenesten og mistede derved nogle tillæg. Han blev senere frifundet såvel i byretten som i landsretten. Medens byretten tillagde 25.000 kr. i erstatning for tort, stadfæstede Højesteret landsrettens dom, hvorefter sigtelsen og gennemførelsen af straffesagen ikke havde haft en sådan ekstraordinær karakter, at der var grundlag for erstatning efter retsplejelovens § 1018 b.

Ved spørgsmål om økonomisk skade i forbindelse med en strafforfølgning er det ligeledes afgørende, om tabet relaterer sig til sigtelsen, da der almindeligvis ikke

ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, når tabet alene er en følge af sigtelsen. Kan tabet derimod henføres til selve frihedsberøvelsen, vil der derimod som udgangspunkt bestå et krav på erstatning. Til illustration heraf kan nævnes **Østre Landsrets dom af 9.10.1996 refereret i Domme i Kriminelle sager 1996-1998 s. 535**. Landsretten fandt ikke grundlag for at antage, at opsigelsen af erstatningssøgende med baggrund i en sag om arbejdspladstyveri skyldtes, at erstatningssøgende havde været anholdt. Der kunne derfor ikke tilkendes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter retsplejelovens § 1018 a. Hvad angik retsplejelovens § 1018 b, tiltrådte landsretten, at opsigelsen måtte antages bl.a. at skyldes sigtelsen for tyveri fra arbejdsgiveren, men sigtelsen fandtes ikke at have så ekstraordinær karakter, at der var grundlag for at yde erstatning efter retsplejelovens § 1018 b. Herefter, og idet der heller ikke var grundlag for at yde erstatning efter dansk rets almindelige erstatningsregler, tog landsretten anklagemyndighedens påstand om frifindelse til følge.

Om en erstatningspådragende, culpøs sigtelse kan henvises til afgørelsen i **U 1990.840 V** omtalt under afsnit 7.3.

I nogle få sager har domstolene ydet erstatning for rene sigtelser efter en helt konkret vurdering:

I **U 1992.942 V** blev der ydet erstatning bl.a. for en sigtelse i en sag, der havde varet ca. 4 år, og som vedrørte overtrædelse af skattekontrolloven.

I **RA 652/88** blev en mand sigtet for omfattende bedragerier m.v. I forbindelse hermed foretoges ransagning hos ham. 1½ år efter sigtelsens fremsættelse forelå anklageskrift, og sagen blev domsforhandlet året efter over en periode på over 3 måneder, hvoraf der var retsmøder i 20 dage, hvorefter den pågældende blev frifundet. Sagen havde da strakt sig over 2 år og 8 måneder.

Anklagemyndigheden tillagde alene erstatning på 600 kr. for ransagningen. Byretten fastsatte erstatningen til 15.000 kr. under henvisning til de rejste sigtelser samt

omfanget af de afholdte afhøringer og domsforhandlingen. Dette stadfæstedes ved Østre Landsrets dom af 15. oktober 1992.

Spørgsmålet om betydningen af selve sagsbehandlingstiden behandles endvidere nedenfor under 4.3.2.

4.3.2. Sigtelser og lang sagsbehandlingstid. Forholdet til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 6

Mulighederne for undtagelsesvist at yde erstatning efter § 1018 b for den blotte sigtelse har bl.a. sammenhæng med den tidsmæssige udstrækning af sigtelsen og dermed straffesagens samlede sagsbehandlingstid. Efter EMRK artikel 6 har enhver ret til rettergang inden en rimelig frist. En lang sagsbehandlingstid kan således efter en konkret vurdering indebære en krænkelse af artikel 6.

Der rejses i nogle erstatningssager krav om erstatning under henvisning til den lange sagsbehandlingstid sammenholdt med, at den erstatningssøgende har været sigtet i hele perioden. Eventuelt gøres det også i forbindelse hermed gældende, at artikel 6 er krænket. En sådan påstand kan ligeledes fremføres i tilknytning til krav om erstatning for frihedsberøvelse eller andre straffeprocessuelle indgreb.

Rigsadvokaten har i sin administrative praksis været tilbageholdende med at tilkendegive, at der i sager, hvor der er rejst erstatningskrav under henvisning til lang sagsbehandlingstid, måtte antages at foreligge en krænkelse af artikel 6. Dette beror i første række på den betydelige usikkerhed, der efter konventionsorganernes praksis er knyttet til vurderingen af, om der foreligger en krænkelse, idet der i bedømmelsen indgår helt konkrete vurderinger af sagens karakter og betydning for parterne eller andre, sagens kompleksitet og klagerens og myndighedernes adfærd. Herudover kan det anføres, at det også uden en stillingtagen til en eventuel krænkelse af artikel 6 er muligt at tilkendegive, at man finder, at sagsbehandlingstiden har været for lang og eventuelt i særlige tilfælde tillige at yde erstatning for sigtelsen

efter § 1018 b eller efter § 1018 h. Endvidere er det muligt for den erstatningssøgende at få domstolenes vurdering af spørgsmålet ved at indbringe erstatningskravet for retten.

Forholdet mellem artikel 6, § 1018 b og § 1018 h kan beskrives ved nogle eksempler.

Er det i forbindelse med den sag, som erstatningskravet udspringer af, tilkendegivet af domstolene, at sagsbehandlingstiden udgjorde en krænkelse af artikel 6 må dette naturligvis lægges til grund, og erstatning vil således i alle tilfælde skulle ydes efter dansk rets almindelige erstatningsregler, jf. § 1018 h. Tilkendegivelsen behøver ikke at vedrøre den erstatningssøgende, men kan vedrøre andre i en sammenlignelig situation i samme sagskompleks eller lignende.

Som eksempel kan nævnes **RA E 942/97**. To erstatningssøgende var frifundet for blandt andet overtrædelse af registreringsafgiftsloven. En række andre personer blev domfældt i sagen, den såkaldte tolddatapladesag. I præmisserne vedrørende strafudmålingen for de domfældte henviste Østre Landsret til sagens samlede varighed på godt 10 år, hvoraf i hvert fald 5 år af efterforsknings- og forberedelsestiden skyldtes forhold i det offentlige, som de domfældte ingen indflydelse havde haft på. Art 6.s krav om rettergang inden en rimelig frist blev herefter anset for krænket. Sigtelsesperioden for begge erstatningssøgende var godt 8 år og 3 måneder før frifindelse. Der havde i byretten været ca. 83 retsdage og i landsretten ca. 37 retsdage.

De pågældende blev administrativt bl.a. ydet 100.000 kr. i torterstatning, jf. § 1018 b, idet sigtelsen blev anset for et straffeprocessuelt indgreb, og idet Rigsadvokaten henviste til varigheden af sigtelsen sammenholdt med det øvrige sagsforløb, herunder det store antal retsmøder. Vedrørende erstatningens størrelse henvistes til den tidsmæssige udstrækning af sagen, herunder antallet af retsmøder, samt til den omstændighed, at Østre Landsret havde fundet, at sagen ikke var fremmet i over-

ensstemmelse med artikel 6. Ved Københavns Byrets dom af 18. januar 1999 blev den ene erstatningssøgende tilkendt yderligere 100.000 kr. i torterstatning.

I denne sag kunne § 1018 h tillige have været citeret, men sigtelsen og sagsforløbet havde en udstrækning, der gjorde, at § 1018 b uden tvivl kunne finde anvendelse.

Endvidere kan nævnes sagen **RA E 1720/99**, hvor erstatningssøgende (E) havde været sigtet i over 5 år for medvirken til bedrageri til 3,2 mill. kr. og herudover bl.a. for overtrædelse af straffelovens § 289 vedrørende ikke under 2. mill. kr. Påtale blev opgivet mod E. Retten i Haderslev og Vestre Landsret lagde i forbindelse med behandlingen af straffesagen mod 4 personer i samme sagskompleks til grund, at artikel 6 var krænket på grund af sagsbehandlingstiden. 1 år og 4 måneder af sagsbehandlingstiden skyldtes forhold i det offentlige, som de tiltalte havde været uden indflydelse på.

Rigsadvokaten udtalte følgende i afgørelsen:

"Jeg skal endvidere bemærke, at det på baggrund af det oven for anførte sagsforløb, som jeg har lagt til grund, er min opfattelse, at Deres klients ret i henhold til Den Europæiske Menneskeretskonventions artikel 6, stk. 1, til rettergang inden for en rimelig frist må anses for krænket i forbindelse med sagens behandling.

Jeg kan herefter meddele, at jeg er enig med statsadvokaten i, at sigtelsen eller dennes tidsmæssige udstrækning ikke udgør et straffeprocessuelt indgreb, og jeg finder derfor ikke grundlag for at yde erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 b.

Jeg har ved min afgørelse lagt vægt på de samme forhold som statsadvokaten samt på, at Deres klient ikke har været tiltalt i sagen, og at hun ikke har deltaget i retsmøder i sagen.

Jeg finder herefter, at sigtelsen og den tidsmæssige udstrækning heraf ikke har haft en sådan intensitet eller følelighed for Deres klient, at den kan medføre erstatning efter § 1018 b.

Jeg finder derimod, at der på grund af den skete krænkelse af Deres klients ret til rettergang inden en rimelig frist i medfør af retsplejelovens § 1018 h, jf. erstatningsansvarslovens

§ 26, kan ydes Deres klient torterstøtning for sigtelsens tidsmæssige udstrækning på 25.000 kr. ..."

Af den sidstnævnte sag fremgår, at en for lang sagsbehandlingstid bedømt i forhold til artikel 6 ikke nødvendigvis i alle tilfælde indebærer, at sigtelsen m.v. anses for et indgreb efter § 1018 b. Denne afgørelse er i øvrigt blevet fulgt af to andre afgørelser fra Rigsadvokaten, hvor der efter § 1018 h, men ikke efter § 1018 b, er blevet ydet torterstøtning på skønsmæssigt 25.000 kr. i sager med sagsbehandlingstider på henholdsvis cirka 5 ½ år og cirka 6 år, dog uden at Rigsadvokaten tog stilling til selve spørgsmålet om en eventuel krænkelse af artikel 6. Begge sager vedrørte sigtelser for omfattende økonomisk kriminalitet (RA E 1765/99 og RA E 1816/99).

I Justitsministeriets notat om Menneskerettighedskonventionens krav til domstolenes sagsbehandlingstid, der indgik som bilag til forslaget til lov nr. 414 af 10. juni 1997 om ændring af retsplejeloven (Hurtigere behandling af civile sager), er følgende anført under pkt. 5.2.:

"I tilfælde, hvor en person, der har været tiltalt i en straffesag, ender med at blive frifundet, kan der i visse tilfælde blive rejst krav om erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a. Hvis den straffesag, der endte med frifindelse, har været så lang tid, at sagsbehandlingen må anses for at udgøre en krænkelse af artikel 6, stk. 1, kan nationale domstole komme i en situation, hvor de skal tage stilling til et erstatningskrav, der omfatter en proces, der har været i strid med konventionens krav om en retfærdig rettergang inden en rimelig frist. I sådanne tilfælde vil domstolene have mulighed for at råde bod på den skete krænkelse i forbindelse med tilkendelse af erstatning.

I en klagesag vedrørende Danmark var der rejst tiltale mod en advokat for blandt andet underslæb. Advokaten blev dømt i byretten, men frifundet i landsretten. Efter frifindelsen fremsatte advokaten krav om erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a, ligesom advokaten indgav klage til Kommissionen. Under ankebehandlingen af erstatningskravet lagde landsretten ved erstatningsudmålingen blandt andet vægt på, at den tid, der var medgået til sagens

behandling, ikke kunne anses for forenelig med kravet om en retfærdig rettergang inden en rimelig frist, ligesom der var tale om en særlig alvorlig sigtelse for en advokat. Blandt andet under henvisning hertil blev erstatningen forhøjet. Under henvisning hertil fandt Kommissionen, at der på nationalt plan var rådet tilstrækkelig bod på den påståede krænkelse, og behandlingen af klagesagen blev derfor afsluttet.

Såfremt der foreligger en krænkelse af artikel 6, stk. 1, vil danske domstole derfor i sådanne tilfælde kunne råde bod på den skete krænkelse, hvis domstolene i præmisserne i den dom, hvor der tages stilling til erstatningskravet, udtrykkeligt eller indirekte anerkender, at der foreligger en krænkelse, og lader dette indgå som et moment ved udmålingen af erstatningen."

Tilsvarende synspunkter finder anvendelse i sager, der er påtaleopgivet.

4.3.3. Visitation af tøj m.v. samt visse mindre indgribende ransagninger

Ved domme af 15. oktober 1998 (**U 1998.72 H**) tog Højesteret stilling til erstatningskrav fra personer fra rockermiljøet vedrørende politiets visitation af de pågældende efter retsplejelovens § 792 a, stk. 1, nr. 1. Den ene sag angik to visitationer den 4. maj 1996 af en rocker med tilknytning til Hells Angels og ransagning af en taske, der var på hans motorcykel. Den anden sag angik visitationer den 14. marts og den 6. juni 1996 af to Bandidos-rockere.

Højesteret fastslog i begge sager, at visitationerne var lovlige. Højesterets præmisser har følgende ordlyd:

"Efter oplysningerne om rockerkriminalitet og udviklingen heri, herunder oplysningerne om ulovlig våbenbesiddelse og om den væbnede konflikt, som på daværende tidspunkt vserede mellem forskellige rockergrupper, finder Højesteret, at tilknytning til de rivaliserende rockergrupper udgjorde tilstrækkeligt mistankegrundlag efter retsplejelovens § 792 a, stk. 1, nr. 1, til foretagelse af de visitationer, som sagen angår. Foranstaltningerne var således lovlige."

Højesteret tiltrådte endvidere, at der ikke skal udbetales erstatning i de to sager. Højesterets præmisser har følgende ordlyd på dette punkt:

"Kortvarige visitationer som de foreliggende og ransagning af tasker eller lignende i tilknytning hertil er af en sådan karakter, at en herved forvoldt krænkelse af eller ulejlighed for den berørte i almindelighed vil være beskeden. Uanset ordlyden af og forarbejderne til retsplejelovens § 1018 b er der imidlertid i hidtidig administrativ praksis betalt en takstmæssig godtgørelse for tort også for sådanne foranstaltninger, når de er resultatløse. Efter den fakultative karakter af retsplejelovens § 1018 b giver bestemmelsen ikke i sig selv noget krav på godtgørelse for tort i disse tilfælde. Det kan heller ikke anses for stridende mod en lighedsgrundsætning at fravige praksis ved som udgangspunkt at nægte godtgørelse i særlige tilfældegrupper, når der foreligger en saglig og rimelig begrundelse herfor. Af de grunde, som foran er anført vedrørende mistankekravet, finder Højesteret, at der for så vidt angår foranstaltninger som de omhandlede over for personer med tilknytning til de rivaliserende rockergrupper foreligger en sådan saglig og rimelig begrundelse for at fravige sædvanlig godtgørelsespraksis."

Spørgsmålet om erstatning i forbindelse med visitationer havde tidligere været forelagt Højesteret i sagerne **U 1994.677 H** og **U 1994.679 H**.

Rigsadvokaten har herefter med tiltrædelse af Justitsministeriet ændret administrativ praksis på området, således at der med virkning for visitationer foretaget den 15. oktober 1998 og senere som udgangspunkt ikke længere udbetales erstatning for kortvarige, resultatløse visitationer og ransagning i tilknytning hertil, jf. cirkulæreskrivelse af 24. juni 1999 (RA 3/G 2501), der er optrykt som bilag G til denne artikel.

Skal der undtagelsesvist ydes erstatning i anledning af en visitation, er det - som ved andre straffeprocessuelle indgreb - uden betydning for afgørelsen af erstatningsspørgsmålet, om den visiterede har givet samtykke til indgrebet, når det må

lægges til grund, at indgrebet i tilfælde af et afslag ville blive gennemført uden samtykke.

Højesteret har i **U 1998.72 H** i erstatningsmæssig henseende udtrykkeligt lige-stillet ransagning af en taske med visitation af den erstatningsøgendes person. Dette må antages at gælde også, hvor ransagningen af en taske eller lignende gennemføres uden en samtidig visitation af personen, hvis denne situation overhovedet forekommer i praksis.

Ransagning af motorkøretøjer er efter hidtidig praksis erstatningsmæssigt almindeligvis blevet behandlet som andre ransagninger og har medført udbetaling af erstatning. Indebærer ransagningen af motorkøretøjet imidlertid kun, at bilens indre kortvarigt besigtiges, eller at bagagerum o.l. åbnes, forekommer det dog rimeligt at sidestille en sådan ransagning med kortvarige, resultatløse visitationer. Ransagningen er i disse tilfælde lidet indgribende og kan ikke umiddelbart sammenlignes med f.eks. ransagning af boliger m.v., hvor der fortsat som udgangspunkt vil blive ydet erstatning efter taksterne i de årlige meddelelser.

Om legemsbesigtigelser i øvrigt og om legemsundersøgelser henvises til 4.3.8.

4.3.4. Andre ransagninger

Erstatning for ransagning ydes som udgangspunkt i overensstemmelse med de årligt fastsatte takster i Rigsadvokatens meddelelser.

En ransagning hos en *sigtet*, foretaget *i forbindelse med en samtidig stedfunden frihedsberøvelse*, anses i almindelighed for et underordnet accessorium til frihedsberøvelsen og giver derfor ikke ret til særskilt erstatning, jf. **U 1986.709 Ø**.

Ransagning, der finder sted inden eller efter en frihedsberøvelse, behandles derimod som ransagninger hos personer, der slet ikke har været frihedsberøvet.

Erstatning for ransagning hos en *sigtet* ydes også, selv om den pågældende har givet samtykke til ransagningen, idet denne uanset samtykket i erstatningsmæssig

henseende må anses for et tvangsindgreb, i hvert fald hvis det må antages, at ransagningen også ville være blevet foretaget, selv om samtykke var blevet nægtet, jf. "Rigsadvokaten Informerer" nr. 15/1993, pkt. 1.

Foretages ransagning på to lokaliteter, som den sigtede har rådighed over, samtidigt eller i umiddelbar tidsmæssig forlængelse, ydes som udgangspunkt kun takstmæssig torterstatning for én ransagning.

4.3.5. Beslaglæggelse

Erstatning for afsavn af *motorkøretøj* ved beslaglæggelse ydes efter de årligt fastsatte takster i Rigsadvokatens meddelelser. Afsavnserstatningen, der er en særlig ordning på dette område, er en kombination af erstatning for mindre ofte udokumenterede økonomiske tab i forbindelse med beslaglæggelsen samt tortgodtgørelse for ulemper og gener i samme anledning.

Foreligger der dokumentation for yderligere økonomisk tab af væsentligt omfang, vil der efter en konkret vurdering kunne ydes erstatning for sådanne tab.

Erstatning for beslaglæggelse af *andre genstande eller dokumenter og lignende* vil kunne ydes efter en konkret vurdering af henholdsvis den konkrete ulempe forbundet med indgrebet og eventuelt økonomisk tab i forbindelse med indgrebet.

Om hændelige skader på beslaglagte genstande henvises til afsnit 7.

4.3.6. Inddragelse af førerret

Bestemmelsen i færdselslovens § 133 fastlægger, at reglerne i kapitel 93 a finder anvendelse på krav om erstatning for frakendelse og inddragelse af førerretten i anledning af strafforfølgning.

Torterstatning for inddragelse af førerret ydes ligeledes i overensstemmelse med de årligt fastsatte tekster i Rigsadvokatens meddelelser.

Erstatning vil endvidere i nogle tilfælde kunne ydes efter § 1018 b, jf. § 1018 a, stk. 2, selv om der er sket domfældelse f.eks. hvor en sag ender med betinget frakendelse og en administrativ inddragelse af førerretten under sagen næppe burde være sket eller i hvert fald ikke burde være udstrakt som sket, jf. om problemstillingen i **U 1996. 162 V.**

4.3.7. Indgreb i meddelelshemmeligheden, herunder telefon- og rumaflytning m.v.

Tortterstatning for telefonaflytning og rumaflytning ydes i overensstemmelse med de årligt fastsatte tekster i Rigsadvokatens meddelelser, dog således at taksten for rumaflytning på grund af indgrebets særligt indgribende karakter udgør taksten for telefonaflytning forhøjet med 100 %.

Erstatning for telefonaflytning ydes som udgangspunkt alene til den, der er abonnent på det pågældende telefonnummer, også selv om det er en anden, man har ønsket af aflytte. Har abonnenten ikke været sigtet i sagen, ydes erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 c, jf. afsnit 5.

At pålægge et telefonselskab at oplyse, hvilke telefoner der har været sat i forbindelse med en bestemt telefon, jf. retsplejelovens § 780, stk. 1, nr. 3, anses efter administrativ praksis ikke for indgribende nok til at udløse tortterstatning.

4.3.8. Optagelse af fotos og fingeraftryk, deltagelse i konfrontation, legemsundersøgelse m.v.

Sædvanlige efterforskningskridt rettet mod *personer, der er frihedsberøvet*, anses i almindelighed for at være sådanne underordnede accessorer til frihedsberøvelsen, at de ikke medfører krav på særskilt erstatning, jf. herved **U 1986.709 Ø** om ransagning. Dette udgangspunkt gælder også *optagelse af fotos og fingeraftryk, deltagelse i*

konfrontationer og almindelige lægeundersøgelser, herunder udtagelse af blodprøve, samt optagelse af dufttest ved brug af identifikationshunde.

Der har imidlertid udviklet sig en praksis, hvorefter visse indgreb anses for så indgribende, at der i medfør af retsplejelovens § 1018 b ydes *særskilt erstatning* herfor, selv når indgrebene sker under en frihedsberøvelse.

Dette gælder navnlig særligt omfattende legemsundersøgelser som f.eks. rectalundersøgelser og undersøgelser af kønsorganer. Legemsbesigtigelser, der indebærer fuldständig eller delvis egentlig afklædning, ligestilles i administrativ praksis erstatningsmæssigt med egentlige legemsundersøgelser.

Det kan tilføjes, at der ikke i administrativ praksis i nogen situationer ydes erstatning for besigtigelser, der ikke kræver egentlig afklædning, men f.eks. alene opknappning af en skjorte eller opsmøgning af ærmer og bukseben. Om visitation af tøj m.v. henvises til 4.3.3.

Efter administrativ praksis gives der heller ikke erstatning for mindre indgribende efterforskningsskridt, der foretages over for *personer, der ikke er frihedsberøvede* på tidspunktet for indgrebet.

Som eksempler kan nævnes optagelse af fotos og fingeraftryk, og som udgangspunkt også anvendelse af den aktuelt sigtede eller mistænkte foto ved fotokonfrontation.

For konfrontation foretaget over for ikke frihedsberøvede personer, ydes dog samme erstatning som for legemsundersøgelse i henhold til de årligt regulerede takster i Rigsadvokatens meddelelser. Ligeledes ydes der efter administrativ praksis erstatning for udtagelse af blodprøve.

Omfattende legemsundersøgelser og legemsbesigtigelser, der indebærer fuldständig eller delvis afklædning, medfører naturligvis krav på særskilt erstatning, også når de foretages over for personer, der ikke er frihedsberøvede.

5. Retsplejelovens § 1018 c

5.1. Indledning

Bestemmelsen i § 1018 c er sålydende:

"Har der overfor en person, der ikke har været sigtet, været iværksat indgreb som led i en strafferetlig forfølgning, ydes erstatning, hvis det findes rimeligt."

Bestemmelsen er fakultativ, således at erstatning alene ydes efter en rimeligheds-vurdering. Bestemmelsen indebærer, at personer, der har været udsat for straffepro-cessuelle indgreb uden at have være sigtet, kan få erstatningskrav behandlet i med-før af retsplejelovens kapitel 93 a, jf. ovenfor under 2.2. om hvornår en ikke-sigtet kan siges at have været udsat for et straffeprocessuelt indgreb.

I bemærkningerne til bestemmelsen (FT 1977-78, tillæg A spalte 2376 og 2403) er der henvist til et mindretalsforslag i betænkning 801/1977 s 60, hvor der er anført følgende om baggrunden for bestemmelsen:

"Det forekommer urimeligt, at sigtedes erstatningskrav i anledning af en ransagning skal kunne behandles efter de lette regler i kap 93 a, og skal kunne imødekommes, selv om sæd-vanligt ansvarsgrundlag ikke foreligger, medens den person, der ikke har været sigtet, men hos hvem der også har været foretaget ransagning med økonomisk skade, lidelse eller tort til følge, skal være henvist til at gå den tunge gang at anlægge en civil retssag og kun kan få sit krav imødekommet, hvis der er udvist et ansvarspådragende forhold fra myndighedernes side. Ganske vist vil et indgreb mod en ikke-sigtet sjældnere medføre økonomisk skade, lidelse eller tort end et indgreb mod en sigtet, men i de tilfælde, hvor skade lidelse eller tort faktisk fore-ligger, ses der ingen grund til at stille den ikke-sigtede ringere end den sigtede".

5.2. Generelle spørgsmål om bestemmelsens anvendelsesområde

Det beror efter anklagemyndighedens administrative praksis på en konkret vurde-ring, om der ydes erstatning. Ved vurderingen lægges der ligesom for sigtedes ved-

kommende vægt på, om indgrebet er af en sådan intensitet eller medfører en sådan ulempe, at det findes rimeligt at yde erstatning.

Erstatningen udmåles i givet fald ligesom for sigtede efter taksterne i Rigsadvokatens meddelelse om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a. Erstatning nægtes, hvor der er udvist egen skyld, eller vedkommende selv er nærmest til at bære risikoen for at blive udsat for det straffeprocessuelle indgreb.

Afhøring af en person som vidne er ikke et straffeprocessuelt indgreb, der kan medføre erstatning efter retsplejelovens § 1018 c.

Erstatning som følge af en anholdelse, hvor den anholdte ikke er blevet formelt sigtet ydes efter retsplejelovens § 1018 a, idet anholdelse må forudsætte en sådan mistanke om et strafbart forhold, at der er grundlag for at fremsætte en formel sigtelse, jf. herved Hans Gammeltoft-Hansen, Strafferetspleje II (1989) s. 114. I tidligere administrativ praksis blev § 1018 c anvendt i nogle tilfælde, hvor der havde foreligget et straffeprocessuelt indgreb, der måtte sidestilles med en frihedsberøvelse, uden at der forelå et formel sigtelse eller anholdelse. Dette bør generelt undgås.

Selvom bestemmelsen efter sin ordlyd alene angår fysiske personer, antages det i praksis, at bestemmelsen ligesom § 1018 b også finder anvendelse ved krav om erstatning til juridiske personer, overfor hvem der har været iværksat straffeprocessuelle indgreb.

Retten kan nægte at behandle et erstatningskrav, der fremsættes af nogen, der ikke har været sigtet, såfremt kravet ikke på rimelig måde kan behandles i straffeprocessuells former, jf. retsplejelovens § 1018 f, stk. 3, 2. pkt. Den forurettede kan herefter fremsætte kravet i den borgerlige retsplejes former, jf. retsplejelovens § 1018 f, stk. 3, 3. pkt.

I **U 1987.383 V** er det i øvrigt anført, at en sag om erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 c kun undtagelsesvist bør henskydes til civilt søgsmål.

5.3. Sagstyper

Bestemmelsen er blandt andet blevet vurderet i følgende tilfælde:

RA E 840/97 om telefonaflytning. Som led i efterforskning af en narkosag foretog politiet aflytning af en mobiltelefon tilhørende A, der ikke havde været sigtet i sagen. Den egentlige bruger af mobiltelefonen var imidlertid A's søn. Under disse omstændigheder fandtes A ikke at have været udsat for lidelse, tort eller ulempe som følge af indgrebet, og erstatning blev derfor afslået.

På tilsvarende vis kan erstatning tænkes nægtet ved telefonaflytning af en "fast" telefon, hvor erstatningssøgende ikke er tilmeldt på adressen, men udelukkende er formel indehaver af telefonen.

For *ransagninger* hos ikke-sigtede personer ydes erstatning efter samme retningslinier som for ransagning hos sigtede. Erstatning kan nægtes i det omfang, det findes rimeligt, at vedkommende selv bærer risikoen for, at politiet gennemfører ransagningen.

Ejeren af en lejlighed må således som udgangspunkt selv bære risikoen for, at en person, som ejeren har givet adgang til lejligheden, er kriminel, og eventuelt anvender den til opbevaring af f.eks. stjålne genstande eller narkotika.

Lignende risikobetragtninger som ved ransagning er anvendt i sager om *beslaglæggelse m.v. af genstande, herunder f.eks. motorkøretøjer*, som ejeren har overladt til den sigtede. Der vil som udgangspunkt ikke skulle ydes erstatning til ejeren, som selv må bære risikoen for den adfærd, som sigtede har udvist. Dette er lagt til grund i **RA E 324/96**. I forbindelse med efterforskning af et drab tilbageholdt politiet i 18 dage en bil, der havde været anvendt i forbindelse med drabet. Erstatningssøgende, der var en juridisk person, anvendte bilen til udlejning. Den ansatte, der udlejede bilen, havde til sagen oplyst, at han var klar over, at lejeren var medlem eller tilknyttet en rockerklub. Erstatning blev afvist, idet firmaet som følge af den ansattes kendskab til lejeren måtte bære risikoen for, at lejeren udviste en sådan adfærd, der

måtte påregnes at medføre risiko for, at køretøjet blev tilbageholdt med henblik på, at politiets skulle gennemføre tekniske undersøgelser.

I et tilfælde, hvor påtale mod den sigtede blev opgivet, da sigtelsen viste sig grundløs, er der administrativt ydet erstatning til ejeren af den genstand, som politiet har beslægtet/taget i bevaring, således i **RA E 502/96**. Efter anholdelse af en taxichauffør, der blev sigtet for overtrædelse af straffelovens § 216, stk. 1, (voldtægt), blev taxien i nogle timer taget i bevaring af politiet med henblik på tekniske undersøgelser. Efter at påtale mod taxichaufføren var opgivet i medfør af retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 1, krævede både taxichaufføren og taxivognmanden erstatning. Det blev i sagen lagt til grund, at taxichaufføren ikke havde udvist egen skyld. Taxichaufføren blev ydet takstmæssig erstatning for anholdelsen. Der blev i medfør af retsplejelovens § 1018 c ydet vognmanden 1.200 kr. i erstatning for mistet indtjening og 500 kr. for andet økonomisk tab.

Bestemmelsen kan også finde anvendelse på *vidner, over for hvem der har været anvendt vidnetvangsmidler med urette*, f.eks. fordi vidnet var omfattet af en vidnefritagelsesgrund., jf. Kommenteret Retsplejelov, 5. udgave, § 1018 c, note 2.

Også *mere indirekte udgifter* kan i særlige tilfælde erstattes efter retsplejelovens § 1018 c. Som et eksempel fra administrativ praksis kan nævnes afgørelsen i **RA 456/91**. En kvinde, hvis samlever var blevet myrdet, blev på grund af politiets undersøgelser af boligen indlogeret på hotel på kommunens regning. Udgifterne hertil androg 15.480 kr. Kvinden blev senere tiltalt som medskyldig i drabet, men blev frifundet. Kommunens udgifter til hotelopholdet blev erstattet i henhold til retsplejelovens § 1018 c.

I det omfang et *efterforskningskridt medfører en alvorlig krænkelse af privatlivets fred* kan der efter omstændighederne ydes erstatning. Som eksempel herpå kan nævnes **U 1982.1170 V**. Under efterforskningen af en drabssag lod politiet offentliggøre et fotografi af en kvinde, som man efterlyste. Fotografiet var fundet i den dræbtes lej-

lighed. Kvinden viste sig intet at have med sagen at gøre. Fotografiet var uden hendes vidende udleveret til den dræbte af et kontaktbureau. Anklagemyndigheden tilbød 5.000 kr. i erstatning, hvilket byretten tiltrådte. Landsretten forhøjede erstatningen til 10.000 kr.

For *efterforskningskridt af mindre indgribende karakter* ydes ingen erstatning. Som et særligt eksempel kan nævnes afgørelsen i **RA E 458/96**. Politiet foretog som led i efterforskningen af en sag vedrørende hæleri ransgning og fandt et smykke, der senere viste sig at tilhøre moderen til den sigtede. Politiet offentliggjorde et billede af smykket i et lokalt dagblad, idet det var anført, at smykket hidrørte fra tyveri. Erstatning herfor blev nægtet, idet smykket ikke var egnet til at identificere moderen som ejer af smykket uden for en meget snæver personkreds, der i forvejen var bekendt med, at smykket tilhørte hende.

RA E 1013/97 om teleoplysning. Politiet havde over en periode af cirka 1½ måned indhentet teleoplysning vedrørende en ikke sigtets telefon, hvorved der blev givet oplysning om abonnentens identitet og om hvilke telefoner, der blev sat i forbindelse med telefonen. Erstatning blev nægtet, idet indgrebet ikke var af en sådan intensitet eller medførte en sådan ulempe, at det var rimeligt at yde erstatning.

6. Retsplejelovens § 1018 d

6.1. Indledning

Bestemmelsen i § 1018 d har følgende ordlyd:

"Der tilkommer den, der har udstået frihedsstraf eller været undergivet anden straffetlig retsfølge, erstatning efter reglerne i § 1018 a, såfremt anke eller genoptagelse medfører bortfald af retsfølgen. I tilfælde af formildelse ydes der erstatning, såfremt den retsfølge, der er fuldbyrdet, er mere indgribende end den, der idømmes efter anke eller genoptagelse.

Stk. 2. Erstatning kan nægtes eller nedsættes, hvis den dømte ved sit forhold under sagen har givet anledning til domfældelsen."

I bet. nr. 801/1977 side 26 ff er bl.a. følgende anført om anvendelsesområdet for bestemmelsen:

"Mindre kompliceret stiller spørgsmålet om en udvidelse af kredsen af strafferetlige foranstaltninger sig. Den nugældende bestemmelse herom (§ 1018 b, stk. 4) omfatter "udstået straf" og "anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter". Der hersker nogen tvivl om den nærmere udstrækning af indholdet af disse to udtryk. "Udstået straf" sigter umiddelbart til frihedsstraf; men praksis har dog også anvendt bestemmelsen eller dennes analogi på rentetab efter fuldbyrdet bødestraf (UfR 1957. 575 H) og afsoning af forvandlingsstraf (UfR 1958.73 H). Den gruppe af foranstaltninger, der herefter næppe kan anses for omfattet af bestemmelsen, udgøres især af betinget dom med eventuelle vilkår, samt særlige foranstaltninger i medfør af straffelovens § 68; det forudsættes herved, at der er tale om vilkår og foranstaltninger, som ikke er af frihedsberøvende karakter. Endvidere bør nævnes rettighedsfortabelse og konfiskation. - Vedrørende frakendelse af førerretten findes en særlig hjemmel for erstatning på fakultativt grundlag i færdselslovens § 133.

Det er udvalgets opfattelse, at enhver strafferetlig retsfølge, som efter genoptagelse eller anke viser sig at have været uforskyldt, bør kunne give grundlag for erstatning. En fældende straffedom vil oftest indebære en ideel skade, selv om intet økonomisk tab er lidt f.eks. i forbindelse med en betinget dom uden særvilkår. Hertil må føjes, at når de tilsvarende straffeprocessuelle indgreb af mindre indgribende karakter danner grundlag for erstatning, må dette endmere gælde de tilsvarende strafferetlige retsfølger."

6.2. Praksis

Bestemmelsen er forholdsvis sjældent anvendt i praksis, og de få administrative afgørelser og de endnu færre retsafgørelser har på grund af sagernes forskellige karakter en meget konkret karakter. Anvendelsesområdet for bestemmelsen er præ-

ciseret i afgørelsen **U 1997.776 H** hvor Højesteret tog stilling til, om retsplejelovens § 1018 d kunne anvendes i en situation, hvor erstatningssøgende var varetægtsfængslet mellem byrettens dom, hvor han blev fundet skyldig og landsrettens dom, hvor han blev frifundet. I overensstemmelse med anklagemyndighedens påstand afviste Højesteret at anvende retsplejelovens § 1018 d, idet der ikke var givet fuldbyrdelsesordre, og der ikke forelå afsoning.

Ved **Højesterets dom af 10. december 1999** er der taget stilling til, om der skal udbetales erstatning i en sag, hvor de erstatningssøgende i sin tid ved byretten var dømt for omfattende narkokriminalitet, og hvor de pågældende efter afsoning af dommen ekstraordinært fik admitteret en anke til landsretten på grund af politiets anvendelse af en ulovlig civil agent. De pågældende gjorde gældende, at de burde kompenseres erstatningsmæssigt under hensyn til de mistede prøveløsladelsesmuligheder bedømt efter udfaldet i ankedommen, hvor landsretten nedsatte straffen.

Det fremgik således af sagen, at Østre Landsret ved ankedom af 25. marts 1997 nedsatte den straf, som de erstatningssøgende var idømt ved byrettens dom af 24. juni 1993, fra fængsel i 1 år til fængsel i 9 måneder. Det lå fast, at de erstatningssøgende havde afsonet 8 måneder af den ved byretten idømte straf, og at de var blevet prøveløsladt på 2/3 tid.

Det måtte anses for sandsynligt, at prøveløsladelse også ville være sket efter udståelse af 2/3 af den straf, der blev idømt ved ankedommen. Byretten ydede erstatning. Østre Landsret fandt i erstatningssagen imidlertid henset til grovheden af de pådømte forhold og til, at der ikke efter straffelovens § 38 består et egentligt retskrav på prøveløsladelse, at den retsfølge, der var fuldbyrdet, ikke var mere indgribende end den endeligt idømte straf. Der var derfor ikke grundlag for erstatning efter retsplejelovens § 1018 d, stk. 1, 2. pkt.

Højesterets bemærkede følgende:

"Såvel de afsonede frihedsstraffe som de retsfølger, der er idømt efter anke, er ubetingede fængselsstraffe. Det følger af retsplejelovens § 1018 d, stk. 1, 2. pkt.'s ordlyd og forarbejder, at den faktisk fuldbyrdede straffetid i medfør af den første dom skal sammenholdes med længden af den efter anke idømte fængselsstraf uden hensyn til en prøveløsladelses betydning for afsoningstiden. Da begge de erstatningssøgende i medfør af de første domme har afsonet mindre end de 9 måneders fængsel, de hver for sig blev idømt efter anke, er der ikke grundlag for at yde nogen af dem erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 d, stk. 1, 2. pkt.

Højesteret stadfæster derfor landsrettens dom."

Som det fremgår af forarbejderne er det ingen betingelse for anvendelsen af bestemmelsen, at der har været tale om frihedsberøvelse under sagen, jf. således **U 1995.695 V**. De erstatningssøgende E1 og E2 var ved Højesterets dom af 30. november 1993 gengivet i U 1994.86 blevet frifundet for overtrædelse af olieafgiftslovens § 22, stk. 3, jf. stk. 1, nr. 1, jf. til dels straffelovens § 21. De havde herefter rejst krav om erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 b og § 1018 d. Selvom om E1 og E2 ikke havde været frihedsberøvede, havde sagen været særdeles belastende for dem. De fandtes derfor berettigede til erstatning efter de nævnte bestemmelser. Erstatningerne for økonomisk tab fastsattes til henholdsvis 25.000 kr. og 70.000 kr. Den ene erstatningssøgende fik herudover tilkendt et beløb på 25.000 kr. for forstyrrelse af stilling og forhold og begge blev tillagt 50.000 kr. for tort.

Egen skyld spørgsmålet og spørgsmål om erstatningens størrelse forelå ligeledes til bedømmelse i **U 1994.751 V**. En mand var ved Højesterets dom (U 1983.121 H) idømt fængsel i 12 år for drab på sin fraseparerede hustru og blev efter ca. 7½ års afsoning prøveløsladt. Under sagen havde han afgivet skiftende forklaringer om, hvad han foretog sig omkring gerningstidspunktet, og han havde under varetægtsfængslingen uds muglet og forsøgt at uds mugle breve til familiemedlemmer og andre med opfordring til dem om, at de skulle afgive bestemte forklaringer, der kunne give ham et alibi. Sagen blev siden efter beslutning fra Den Særlige Klageret genop-

taget, og manden blev frifundet ved et nyt nævningeting. Han krævede derefter erstatning, bl.a. for tort. Anklagemyndighedens udgangspunkt for erstatningsberegningen var ca. 2.840.000 kr., der udgjorde fordoblet takstmæssig erstatning på grund af grovheden af den kriminalitet, domfældelsen angik. Den tilbudte erstatning udgjorde halvdelen heraf under henvisning til "egen skyld" på grund af de skiftende forklaringer og de udsmuglede breve. Byretten fastsatte torterstatningen "helt skønmæssigt" til 6½ mio. kr., idet denne erstatning dog nedsattes med 1/4 på grund af "egen skyld", således at der tilkendtes ca. 4 mio. kr. ud over det af anklagemyndigheden tilbudte beløb. Ved Vestre Landsrets dom af 24.6.1994 blev torterstatningen fastsat til 3 mio. kr. uden nedsættelse på grund af "egen skyld". Der blev herudover ydet erstatning for tabt arbejdsfortjeneste og advokatudgifter.

Landsretten anførte blandt andet, at Rigsadvokatens takster for ikke økonomisk skade ikke kunne finde anvendelse på grund af sagens særlige karakter, herunder at E havde været frihedsberøvet i mere end 7 år efter at være fundet skyldig i en meget alvorlig forbrydelse. Erstatningen måtte herefter fastsættes skønmæssigt, dog at man ved udøvelsen af skønnet ikke fandt at kunne se bort fra størrelsen af de erstatninger, der med udgangspunkt i Rigsadvokatens takster tilkendes ved længerevarende fængsling under sager om alvorlig kriminalitet.

En bødestraf, som senere bortfalder som følge af genoptagelse og frifindelse, kan også udløse erstatning. Der foreligger bl.a. to administrative afgørelser RA E 455/1996 og RA E 76/1998.

RA E 455/1996 vedrørte en sag om taxichaufførs brug af mobiltelefon i forbindelse med hyrekørsel. Som følge af afgørelsen i U 1995.836 H blev sagen, der var afgjort ved VLD af 11.12.1991 med en bøde på 2.500 kr. for blandt andet overtrædelse af lov om hyrekørsel og konfiskation af telefonen, delvist genoptaget af Den Særlige Klageret, og chaufføren frifundet for overtrædelsen vedrørende telefonen ved VLD af 25.4.1996 og nu kun idømt en bøde på 800 kr. for et andet ikke genopta-

get forhold i sagen. Der blev ydet skønsmæssigt 5000 kr. i torterstigning under hensyn til, at den pågældende uberettiget havde været undergivet en strafferetlig retsfølge og under hensyn til de ulemper, der havde været forbundet med beslaglæggelsen og konfiskationen af mobiltelefonen.

RA E 76/1998 vedrørte en genoptaget færdselssag, der i sin tid havde medført en bøde på 500 kr. Der blev efter den senere frifindelse i sagen efter en konkret vurdering af de særlige omstændigheder i sagen ydet 2.000 kr. i torterstigning og 2.000 kr. til dækning af økonomisk tab i form af advokatudgifter afholdt i forbindelse med genoptagelsessagen.

Nogle sager behandlet efter retsplejelovens § 1018 d, har vedrørt en situation, hvor Danmark ved EF-domstolen blev dømt for overtrædelse af EØF-traktatens art. 95.

I **RA 217/1994** var E ved Viborg kriminalrets dom af 13. februar 1981 idømt en bøde på 50.000 kr. for overtrædelse af registreringsafgiftsloven og våbenlovens § 10, besiddelse af en revolver, en pistol og diverse patroner. Sagen vedrørte bl.a. hjemtagelse af brugte biler fra Tyskland.

Vestre Landsret nedsatte ved dom af 23. juni 1981 bøden til 35.000 kr. samt betaling af 100.000 kr. i skyldige registreringsomkostninger.

Ved EF-Domstolens dom af 11. december 1990 blev Danmark dømt for overtrædelse af EØF-Traktatens artikel 95 ved at have opkrævet en registreringsafgift af importerede brugte køretøjer på grundlag af en højere værdiansættelse end motor-køretøjets reelle værdi med den virkning, at importerede brugte køretøjer blev beskattet hårdere end brugte motorkøretøjer, der omsættes inden for landet efter i forvejen at være registreret i Danmark.

E blev herefter af anklagemyndigheden m.v. reelt stillet, som om han var blevet frifundet efter en genoptagelsessag, selv om sagen ikke var blevet formelt genopta-

get af Den Særlige Klageret. Der skete således tilbagebetaling af bøde, afgiftsbeløb og sagsomkostninger.

Sagen blev afgjort administrativt af Rigsadvokaten med en torterstatning på 100.000 kr.

Yderligere tre lignende sager fra samme sagskompleks er blevet afgjort administrativt med udbetaling af torterstatning.

Hvis en person, der har krav på erstatning efter retsplejelovens § 1018 d, tillige har været anholdt eller varetægtsfængslet under sagen eller i øvrigt gør krav gældende for tiden op til den endelige dom i den oprindelige straffesag, må disse krav afgøres efter reglerne i § 1018 a-b, jf. **U 1995.695 V** som omtalt ovenfor.

Endelig skal sagen **RA 396/94** nævnes. Sagen vedrørte en yngre psykisk udviklingshæmmet mand, E, der under en tilståelsessag i august 1993 blev fundet skyldig i 6 forhold af forbrydelser mod kønssædeligheden, herunder bl.a. voldtægt af en 7-årig pige. E blev dømt til anbringelse i lukket institution for personer med vidtgående psykisk handicap og anbragt på Kofodsminde. Sagen blev et år senere genoptaget af Den Særlige Klageret med hensyn til voldtægtsforholdet mod den 7-årige og yderligere 4 forhold, således at alene et forhold vedrørende overtrædelse af straffelovens § 232 ikke blev genoptaget. E blev herefter frifundet i samtlige genoptagne forhold ved Østre Landsrets dom af 7. februar 1995. Foranstaltningen for det tilbageværende forhold blev som følge heraf ændret af byretten i medfør af straffelovens § 72 til tilsyn med mulighed for institutionsanbringelse. E var i øvrigt under en tidligere sag blevet dømt for forsøg på voldtægt og ville derfor under alle omstændigheder have været undergivet en foranstaltning under den senere sag, der var endt med genoptagelse og frifindelse i de fleste forhold.

Justitsministeriet traf den 15. april 1996 afgørelse i sagen og ydede skønsmæssigt takstmæssig erstatning forhøjet med 50 % svarende til 550.000 kr. Justitsministeriet fandt, at de administrative anbringelser i henhold til de to foranstaltningsdomme i

sig selv havde eller ville have medført en vis begrænsning i Es bevægelsesfrihed, hvilket talte for en vis reduktion af erstatningen. Modsat førte en vurdering af sigtelens og domfældelsens karakter (voldtægt af en 7-årig) sammenholdt med karakteren af anbringelserne til, at den takstmæssige erstatning burde forhøjes. På denne baggrund og efter en samlet vurdering af den konkrete sags særlige omstændigheder fandt Justitsministeriet, at den takstmæssige erstatning burde forhøjes som sket.

Afgørelsen er, som det fremgår, udtryk for en helt konkret, samlet vurdering. En sådan vurdering vil ofte være nødvendig i sager behandlet helt eller delvist efter § 1018 d.

I øvrigt fremgår det af sagen RA 396/94, at det ikke trods de foreliggende tilståelser blev gjort gældende, at der forelå egen skyld. Sagen gav i øvrigt anledning til udsendelsen af RM 5/1995 om afhøring af sigtede eller tiltalte, der er omfattet af straffelovens § 16.

7. Erstatning på culpagrundlag - retsplejelovens § 1018 h

7.1. Forarbejder m.v. Generelle spørgsmål

Bestemmelsen i § 1018 h er sålydende:

"Erstatningskrav, der på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsregler rejses af sigtede, domfældte eller andre i anledning af strafferetlig forfølgning, behandles på begæring efter reglerne i dette kapitel."

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget fra 1977, at bestemmelsen, som var ny, blev medtaget, fordi det blev anset for rimeligt, at den fremgangsmåde, som anvendes ved behandlingen af erstatningskrav på grundlag af de særlige ansvarsregler efter forslaget § 1018 a-d, efter begæring også kunne finde anvendelse, hvor der rejses erstatningskrav alene for en ulovlig embedshandling inden for strafferetsplejen, som kan lægges vedkommende tjenestemand eller myndighed til last.

Som det fremgår af bemærkningerne, er der således intet til hinder for, at den erstatningssøgende, der gør gældende, at myndighederne har handlet culpøst, vælger at anlægge en civil sag i stedet for at fremsætte anmodning om erstatning efter kapitel 93 a. Som et eksempel kan nævnes **U 1993.311 H** om beslaglæggelsen af et parti kaviar, hvor den civile sag blev anlagt mod Politimesteren i Gentofte, og **U 1996.353 Ø** om politiets anholdelse af en ung mand, der i den forbindelse fik hjertestop ("Benjaminsagen").

Muligheden for at anlægge en civil sag har i øvrigt den konsekvens, at man normalt bør bortse fra eventuelle overskridelser af 2 måneders fristen i retsplejelovens § 1018 e, stk. 1, og eventuelle overskridelser af klagefristen i § 1018 e, stk. 5, hvis det er oplagt, at der er handlet erstatningspådragende i sagen. Alternativet for erstatningssøgende er nemlig i disse situationer at anlægge en civil sag, hvor det offentlige nødvendigvis måtte tage bekræftende til genmæle.

Sager, hvor det gøres gældende, at der er handlet ansvarspådragende af kriminalforsorgen i forbindelse med afsoning af domme, f.eks. ved straffecelleanbringelse, enrumsanbringelse eller ved beregningen af straffen, er hidtil behandlet af Rigsadvokaten efter retsplejelovens § 1018 h. Ved den forventede vedtagelse af forslag til lov om fuldbyrdelse af straf m.v. som er fremsat i folketingssamlingen 1999-2000, vil disse sager skulle behandles af Direktoratet for Kriminalforsorgen. Sagerne vil derfor ikke blive omtalt i det følgende.

7.2. Erstatningens størrelse

Højesteret har i **U 1997.1498 H** udtalt, at det forhold at en frihedsberøvelse eller en anden straffeprocessuel eller strafferetlig foranstaltning ikke alene har været uberettiget, men har savnet hjemmel og derfor må karakteriseres som ulovlig, ikke i sig selv kan begrunde en forhøjelse af erstatningen i forhold til standardtaksten.

7.3. Sagstyper

Det karakteristiske for sager behandlet efter § 1018 h er, at der er begået fejl fra politiets, anklagemyndighedens eller domstolens side i forbindelse med en strafferetlig forfølgning. Om forståelsen af begrebet strafferetlig forfølgning henvises til afsnit 2.

Der kan være tale om tilfælde, hvor en person på grund af en fejl er blevet frihedsberøvet med urette, eller hvor en person ikke er blevet løsladt til den tid, han skulle.

I sådanne tilfælde ydes erstatning efter de sædvanlige takster, herunder høj takst for den første dag.

Sager om erstatningspådragende adfærd fra de strafforfølgende myndigheders side vil som regel indebære en række helt konkrete vurderinger af myndighedernes adfærd set i forhold til regler og normer for myndighedernes virksomhed samt af hensigtsmæssigheden af de relevante dispositioner.

Selvom et krav rejst med henvisning til § 1018 h umiddelbart kan synes åbenbart grundløst, må bestemmelsen antages at indebære en pligt for anklagemyndigheden til efter anmodning at behandle og eventuelt indbringe et sådant krav for retten.

Det er dog efter administrativ praksis en forudsætning for at tage et krav under behandling efter det særlige regelsæt i kapitel 93 a, at kravet har forbindelse med et straffeprocessuelt indgreb eller en strafferetlig forfølgning, som anført ovenfor under afsnit 2.

Visse fejl kan være af en så underordnet karakter, at der ikke er grundlag for at yde torterstatning, jf. herved erstatningsansvarslovens § 26, hvor der efter praksis kræves ikke blot en culpøs krænkelse, men tillige at denne skal være af *en vis grovhed*.

Dette er blandt andet lagt til grund i afgørelsen i **U 1990.840 V**. En mand blev tiltalt for overtrædelse af brandlovgivningen ved ikke at have efterkommet nogle påbud givet af en skorstensfejmester. Han blev frifundet, da påbuddene enten var

uden betydning eller ulovmedholdelige. Endvidere havde politiet ikke foretaget kontrolopmåling, der ville have vist, at en overtrædelse under alle omstændigheder kun ville have været bagatelagtig. Landsretten fandt, at der på dette grundlag ved anklagemyndighedens tiltalerejsning var udvist en ansvarspådragende adfærd, hvorefter den pågældende fik sine udgifter til transport, tabte arbejdsindtægter som følge af møde i retten samt udgifter til forberedelse af sagen erstattet, men ikke erstatning for tort.

Dommen understreger, at politiet og anklagemyndigheden ikke ukritisk må lægge særmyndigheders oplysninger m.v. til grund. Ligeledes fremgår det af dommen, at f.eks. sigtelser og tiltale m.v., som efter § 1018 b almindeligvis ikke anses for straffeprocessuelle indgreb, i hvert fald kan medføre erstatning for økonomisk tab, hvis der er udvist culpa under sagen.

For *fejlagtig destruktion af effekter*, der er beslaglagt, og som senere skulle have været udleveret, er der ligeledes i en række tilfælde ydet erstatning.

Politiet er ligeledes fundet erstatningsansvarlig for korrekt *opbevaring af let fordærlige varer*, jf. **U 1993.311 H** om et parti kaviar, der ikke blev opbevaret ved en korrekt temperatur. Eventuelt må let fordærlige varer i tide sælges og provenuet fra salget indsættes på en konto til opbevaring af beslaglagte pengebeløb.

Beslaglagte pengebeløb skal indsættes på særlige konti. Manglende indsættelse på disse konti har i nogle sager medført, at der er ydet erstatning for renteforskellen mellem det beløb, der er tilskrevet i rente på en anden konto og den rente, der kunne være opnået ved indsættelse på de særlige konti (**RA E 1228/98 m.fl.**).

Sker der *hændelig skade på genstande som er taget i bevaring eller beslaglagt af politiet* i forbindelse med en strafforfølgning, ydes der efter fast administrativ praksis ikke erstatning, medmindre myndighedernes opbevaring m.v. kan anses for uforsvarlig. Denne praksis er opretholdt på trods af afgørelsen i **U 1997.207 V**, hvor en Told- og Skatteregion blev anset for objektivt ansvarlig efter § 1018 b for skader på en be-

slaglagt bil forårsaget af oversvømmelse ved en stormflod. Dommen kan næppe ses som udtryk for gældende ret.

Erstatning efter kapitel 93 a omfatter således kun den skade, der skyldes indgrebet som myndighedshandling og ikke hændelige uheld, der indtræffer under indgrebet. Erstatningskrav for en sådan skade skal bedømmes efter dansk rets almindelige erstatningsregler, jf. § 1018 h, hvorefter de processuelle regler i kapitel 93 a finder anvendelse, men ikke §§ 1018 a-d. Er der tale om en hændelig skade og har opbevaring og lignende været forsvarlig, kan et erstatningsansvar for det offentlige derfor normalt ikke komme på tale.

Om skader på en beslaglagt bil kan endvidere henvises til **Vestre Landsrets dom af 4.6.1996 i Domme i Kriminelle sager 1996-98 s. 533**, hvor der foretages en culpabedømmelse, og til **U 1997.783 H**, hvor der også er foretaget en culpabedømmelse med hensyn et krav om erstatning for skader på beslaglagt edb-udstyr og -programmer og for forsvundne genstande. Højesteret fandt det ikke godtgjort, at politimesteren havde handlet ansvarspådragende. Den underliggende straffesag, der førte til den civile højesteretssag vedrørte sigtelser for bedrageri og overtrædelse af skatte- og momslovgivningen.

En sag om *manglende sletning i politiets registre* er behandlet efter retsplejelovens § 1018 c og h . Sagen er afgjort ved **U 1999.891 V**. Erstatningssøgende (E) var i 1993 blevet sigtet for voldtægt. Påtale blev opgivet på grund af bevisets stilling. Han blev ved en fejl ikke slettet i Politiets Særlige Efterforskningsregister, hvorfor opmærksomheden blev henledt på ham, i forbindelse med drabet på en 7-årig pige på Nørrebro i 1995. E boede i nærheden af gerningsstedet, og cyklede 2 gange dagligt forbi. Han blev kontaktet af politiet, som afhørte ham i forbindelse med drabet. Han blev ikke sigtet. E's alibi blev checket hos nogle bekendte.

Rigsadvokaten nægtede erstatning, idet en afhøring af E og pårørende ikke kunne betegnes som et straffeprocessuelt indgreb. Afhøringen måtte anses som et

bidrag til "det almene gode det er, at politiet kan opklare forbrydelser". Endvidere kunne der ikke ydes erstatning for manglende sletning i efterforskningsregisteret, da der ikke forelå et straffeprocessuelt indgreb.

Justitsministeriet fandt ikke grundlag for at ændre Rigsadvokatens afgørelse.

Sagen blev herefter indbragt for retten med påstand om, at der blev ydet erstatning efter retsplejelovens § 1018 c og § 1018 h. Byretten tilkendte E en torterstatning på 15.000 kr. Dommen blev anket. Vestre Landsret frifandt ved dom af 2. februar 1999 (6. afd. ankesag S-1847-98) anklagemyndigheden og udtalte følgende:

"Det er ubestridt, at der er begået en fejl af politiet ved, at erstatningssøgende ikke var blevet slettet af Politiets Særlige Efterforskningsregistre og det må lægges til grund, at afhøringerne af erstatningssøgende, og skyldes, at erstatningssøgende fortsat var registreret i efterforskningsregisteret. Uanset den af politiet begåede fejl findes politiet at have været berettiget til at foretage afhøringer, og der ses ikke ved de pågældende afhøringer, at være foretaget et straffeprocessuelt indgreb eller et indgreb, der kan sidestilles hermed, der har et sådant omfang og intensitet, at det kan udløse erstatning. Idet der heller ikke på andet grundlag kan gives erstatning, tager landsretten anklagemyndighedens frifindelsespåstand til følge."

8. Erstatningsspørgsmål i forbindelse med de strafforfølgende myndigheders kontakt med medierne

8.1. Indledning

Det medfører i almindelighed ikke forhøjet erstatning for frihedsberøvelse eller andre indgreb, at sagen har været *omtalt i pressen* med nævnelse af sigtedes navn, jf. nedenfor **U 1980.731 H**. Undtagelse kan dog gøres, hvis det må antages, at pressens oplysninger hidrører fra politiet eller anklagemyndigheden, jf. herved **U 1982.306 H**, som også er omtalt nedenfor. Det er i den forbindelse ikke uden videre en betingelse

for forhøjet erstatning, at oplysningerne er videreformidlet på en måde, hvorefter der er handlet i strid med dansk rets almindelige erstatningsregler, f.eks. ved en tilsidesættelse af tavshedspligten. Der kan henvises til betænkning nr. 801/1977 s. 25 f, som gengivet ovenfor under 4.3.1.

En afsløring og viderebringelse af en sigtelse kan indebære et alvorligt og dybtgående indgreb for den sigtede og være forbundet med en betydelig ideel krænkelse (som f.eks. ved offentlig efterlysning). I sådanne tilfælde kan fremgangsmåden blive anset som et særligt straffeprocessuelt indgreb, hvorefter der bør ydes erstatning, hvis sigtelsen viser sig at være urigtig.

Hvor der foreligger egentlig culpa fra myndighedens side i forbindelse med videreformidling af oplysninger eller ved den øvrige kontakt til medierne, ydes der erstatning efter retsplejelovens § 1018 h.

Fra ældre praksis kan nævnes følgende sager:

U 1980.731 H: En bestyrerinde af et plejehjem blev efter forudgående voldsom pressekampagne anholdt, sigtet for overtrædelse af straffelovens § 250 over for plejehjemspatienter. 2 dage senere blev hun løsladt af landsretten. Godt ½ år senere frafaldtes sigtelsen. Bestyrerinden krævede derefter en erstatning på 100.000 kr. bl.a. for presseomtalen af sagen. Højesteret fastsatte erstatningen til 10.000 kr., svarende til et tidligere afvist administrativt tilbud. Højesteret fastslog i forbindelse hermed, at der ikke kunne ydes erstatning for den ved beskyldningerne og mediekampagnen i almindelighed forvoldte skade.

U 1982.306 H: Et ægtepar og mandens moder blev anholdt i en lufthavn, umiddelbart før de skulle på ferierejse, idet politiet sigtede manden for to bankrøverier. Moderen blev løsladt efter ca. 8 timers forløb og ægteparret efter 26½ timers forløb. 2 måneder senere frafaldtes sigtelsen som grundløs, men manden blev 10 måneder senere dømt for skattesvig med hensyn til det hos ham fundne beløb, som man troede hidrørte fra røveri. Medens der alene tilkendtes moderen og hustruen en beske-

den forhøjelse af torterstatningen, tilkendtes der manden 15.000 kr. i erstatning under henvisning til, *at* familien måtte afbryde ferierejsen, *at* manden blev suspenderet fra sit arbejde som følge af sigtelsen, og *at* en politimand havde udtalt sig over for pressen på en for manden belastende måde om skyldsspørgsmålet.

RA G 1072: En kvinde blev anholdt og isolationsfængslet i to perioder på henholdsvis 1 dag og 10 dage sigtet for deltagelse i Købmagergaderøveriet og det i forbindelse hermed begåede drab på en politimand, samt for en række andre røverier m.v. (den såkaldte "Blekingegadesag"). Påtale blev opgivet i to omgange, henholdsvis 13 måneder efter og godt 2 år efter. Takstmæssig erstatning udgjorde 12.100 kr. Ved byretsdom af 10. april 1992 blev tillagt yderligere 25.00 kr. under hensyn til *"sagens helt ekstraordinære omfang, til sigtelsernes meget alvorlige karakter, sammenholdt med sigtelsernes varighed, og de meget detaljerede oplysninger med billeder af erstatningssøgende i pressen"*.

8.2. Nyere praksis

I nyere praksis er der flere gange taget stilling til lignende spørgsmål. Udgangspunktet er, at der for ansvarspådragende udtalelser m.v. ydes en torterstatning på 5.000 kr.

Sagen **RA E 1508/98** vedrørte pressens tilstedeværelse under en ransagning og under en visitation af erstatningssøgende, herunder pressens fotografering af tilstedeværende personer. Et fotografi fra episoden blev dagen efter bragt i Fyns Stiftstidende i tilknytning til en reportage om politiets aktion. Justitsministeriet udtalte i en afgørelse af 25. maj 1998 følgende om episoden:

"Det er efter Justitsministeriets opfattelse væsentligt, at medierne får lejlighed til at skildre begivenheder, der angår emner af offentlig interesse, og som skønnes at have en sådan nyheds- og informationsværdi, at de bør omtales. Samtidig er det ministeriets opfattelse, at der bør foretages en afvejning over for hensynet til privatlivets fred."

Justitsministeriet finder - efter en afvejning af de ovenfor anførte hensyn - at politiet ved ransagningen, der foregik et ikke frit tilgængeligt sted, i alt fald udtrykkeligt burde have tilkendegivet over for den, der rådede over lejligheden, at pressen medfulgte, og at pressen skulle forlade lejligheden, såfremt det blev krævet. Justitsministeriet finder endvidere, at politiet udtrykkeligt burde have tilkendegivet over for de tilstedeværende personer, at pressens fotografering ikke ville blive tilladt uden samtykke fra den enkelte.

Justitsministeriet finder det beklageligt, at denne fremgangsmåde ikke har været fulgt ved den pågældende ransagning.

Det bemærkes, at Justitsministeriet ikke herved har taget stilling til, om Fyens Stiftstidende ved offentliggørelsen af billedet har handlet ulooligt eller uretmæssigt."

Der blev herefter ved Rigsadvokatens afgørelse af 19. april 1999 i tilknytning til takstmæssig erstatning for visitation ydet 5.000 kr. for tort i forbindelse med pressens tilstedeværelse og fotografering, jf. § 1018 h. Problemstillingen vedrørende blandt andet pressens deltagelse i politiets patruljering overvejes for tiden i en arbejdsgruppe under Justitsministeriet.

Når der er fremsat udtalelser i strid med retsplejelovens § 1016 a, ydes der som udgangspunkt 5000 kr. i torterstatning.

I **U 1998.328 V** skete der dog administrativt en forhøjelse af den takstmæssige torterstatning for frihedsberøvelse med henvisning til, at politiet i en sag om manddrab var fremkommet med udtalelser i strid med retsplejelovens § 1016 a. Landsretten fandt ikke grundlag for at forhøje erstatningen yderligere. Forhøjelsen var på 8.600 kr., hvorefter erstatningen udgjorde 40.000 kr. Landsretten fandt således ikke grundlag for at forhøje godtgørelsen som følge af vidererækkende følger af sigtelsen og varetægtsfængslingen, hvilke følger måtte antages navnlig at skyldes en intensiv pressedækning, som de erstatningssøgende medvirkede til. De pågældende, der var sigtede for drab på en bekendt, havde bl.a. deltaget i en tv-udsendelse om sagen med titlen "Stol aldrig på en stripper".

De pågældende har i øvrigt senere og i modstrid med tidligere forklaringer erkendt, at de havde haft forbindelse til de begivenheder, der førte til, at forurettede i sagen afgik ved døden, idet de havde deltaget i seksuelle aktiviteter sammen med afdøde, i hvilken forbindelse han ved et hændeligt uheld døde. De pågældende bortfjernede herefter liget.

Rigsadvokaten fandt dog ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at fremsætte begæring over for Den Særlige Klageret om genoptagelse af erstatningssagen, selv om de erstatningssøgende havde udvist en sådan grad af egen skyld, at de ville være blevet nægtet erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 3, hvis de nye oplysninger i sagen havde foreligget tidligere.

Rigsadvokaten fandt således ikke, at de vanskeligheder og omkostninger, der vil være forbundet med genoptagelse af erstatningssagen, stod i rimeligt forhold til sagens forventelige udfald.

Der blev herved navnlig lagt vægt på erstatningens størrelse samt på, at det ud fra oplysningerne om de pågældendes personlige og økonomiske forhold måtte anses for tvivlsomt, om de på noget tidspunkt ville være i stand til at tilbagebetale erstatningsbeløbet eller i øvrigt betale sagsomkostninger.

Der blev i medfør af retsplejelovens § 1018 b og h ydet 15.000 kr. i erstatning for tort i sagen **RA E 1296/98** i forbindelse med en helt fejlagtig efterlysning i en sag om dokumentfalsk, idet der i TV-programmet "Efterlyst" blev bragt et billede af erstatningssøgende optaget af et kamera i den bank, hvor den pågældende som kunde var ved at blive ekspederet, og hvorved den pågældende blev fremstillet som mistænkt som gerningsmand til en del større checkfalsknerier. Efterlysningen havde haft vidtgående følger for den pågældende.

I **RA E 1576/98** blev der i medfør af § 1018 b og h ydet 5.000 kr. i torterstatning for det forhold, at en optagelse fra en butikks overvågningskamera i forbindelse med

et butikstyveri af værdifulde højttalere blev vist i et TV-program på en måde, der kastede en væsentlig mistanke på to personer, som intet havde med tyveriet at gøre.

Presseomtale blev ligeledes i erstatningsmæssig henseende vurderet i **Hjørring Kriminalrets dom af 15. april 1999. RA E 975/97.**

Erstatningsøgende var oprindelig sigtet for overtrædelse af straffelovens § 216, stk. 1, jf. § 222, stk. 1. Ved Hjørring rets dom af 27. juni 1997 blev erstatningsøgende fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 222, stk. 1, ved i sommeren 1995 at have haft samleje med en på daværende tidspunkt 12-årig pige og ved mellem jul og nytår 1995 to gange at have haft samleje med en på daværende tidspunkt 13-årig pige. Han blev for disse forhold idømt en betinget dom uden straffastsættelse med en prøvetid på et år.

Den pågældende blev herefter af Rigsadvokaten ydet en erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 2, på 23.250 kr., herunder 5.000 kr. for presseomtalen. Sagen havde været genstand for en ganske betydelig omtale i pressen, som blev bekendt med sagen som følge af Hjørring Politis pressemeddelelse af 23. september 1996, der blev udsendt via Ritzaus Bureau. Pressemeddelelsen havde følgende ordlyd:

"Sagen drejer sig om voldtægt overfor en nu 13-årig pige fra Hjørring. Voldtægtsforholdene er forøvet over en periode fra sommeren 1995 til hen imod december 1995. Sagen er kommet frem ved en anmeldelse fra udvalget for børn og unge i begyndelsen af september 1996.

Voldtægtsforholdene har fundet sted flere gange, og som regel har flere gerningsmænd deltaget disse gange. Derfor er der i dag ved en samlet aktion foretaget anholdelser af 7 drenge/unge mænd i alderen 16 - 18 år. Derudover er en 14-årig dreng tilbageholdt.

En del af de anholdte vil blive fremstillet i grundlovsforhør i kriminalretten i Hjørring i morgen."

Pressemeddelelsen blev udsendt af kriminalinspektøren, der også udtalte sig til TV-Nord og til dagspressen. Der blev den 24. april 1997 udsendt endnu en pressemeddelelse. I denne meddelelse redegjorde Politimesteren i Hjørring for efterforskningens forløb og om afgørelsen af tiltalespørgsmålet.

Der var ikke oplysninger i sagen om, at nogen af de involverede personer i sagen, havde udtalt sig i strid med retsplejelovens § 1016 a, ligesom politipersonalet ikke kunne antages at have krænket tavshedspligten. Rigsadvokaten fandt således ikke, at de oplysninger, der var videregivet af politiet til pressen havde en sådan karakter, at oplysningerne gav anledning til, at der blev ydet erstatningssøgende særskilt erstatning herfor. Rigsadvokaten henviste dog til, at pressemeddelelsen af 23. september 1996 faktisk havde dannet grundlag for den meget omfattende presseomtale. Pressemeddelelsen var baseret på den forurettedes forklaring, og indeholdt en række oplysninger, som den senere efterforskning ikke havde underbygget. Den ganske omfattende presseomtale havde medført en sådan ekstraordinær forstyrrelse af den erstatningssøgendes stilling og forhold, at der var grundlag for at yde en erstatning på 5.000 kr. udover den takstmæssige erstatning.

Retten udtalte vedrørende presseomtalen følgende:

"Der findes ikke grundlag for at antage, at politiet med formuleringen af pressemeddelelsen har tilsidesat retsplejelovens § 1016 a. Derimod finder domsmandsretten, at pressemeddelelsen, der blev udsendt forinden erstatningssøgende og de øvrige sigtede havde afgivet forklaring til politiet, var formuleret på en sådan måde, at læserne måtte opfatte det som sikkert, at den forurettede havde været udsat for gentagen voldtægt, begået af flere i forening. Domsmandsretten lægger til grund, at pressemeddelelsen var grundlag for blandt andet Ekstra Bladets omtale af sagen den 24. september 1996, og at de øvrige indsatte i Frederikshavn arrest derved blev orienteret om, hvorfor erstatningssøgende var anbragt der. Domsmandsretten må ved vurderingen af virkningerne heraf lægge erstatningssøgendes forklaring, der er bekræftet af psykolog Lisbeth Lundes erklæring, om episoderne i arresten til grund.

Selvom der ikke er grundlag for at fastslå, at personalet i Frederikshavn arrest har optrådt ukorrekt overfor erstatningssøgende, finder domsmandsretten, at man i arresten burde have forudset, at de øvrige indsatte kendskab til sagen ville medføre en truende og aggressiv holdning til erstatningssøgende, og at man, særlig under hensyn til hans alder, burde have sikret ham bedre beskyttelse. Domsmandsretten finder efter en samlet vurdering af de ovenfor nævnte forhold, sammenholdt med de følgevirkninger, som særligt opholdet i Frederikshavn arrest har haft for erstatningssøgende, at der bør gives erstatningssøgende en yderligere erstatning på 20.000 kr."

Afgørelsen understreger, at der - også af hensyn til eventuelle erstatningskrav - bør udvises betydelig varsomhed med hensyn til udsendelse og udformning af pressemeddelelser, og at den nærmere videregivelse af oplysninger til medierne ligeledes bør overvejes nøje i de enkelte sager.

At presseomtale ikke udløser erstatning er dog fortsat udgangspunktet, hvilket blandt andet fremgår af **Vestre Landsrets dom af 31.2.1997 refereret i Domme i Kriminelle sager 1996-1998 s. 535**. En erstatningssøgende E var tiltalt for overtrædelse af beredskabslovens § 71, stk. 1, ved at have undladt at udvise forsigtighed med et elektrisk varmelegeme, som utilsigtet var blevet tændt med den følge, at blandt andet en garage var blevet antændt. Et lokalt dagblad D havde den 3. november 1995 under overskriften "Sigtet for uforsigtig omgang med ild" bragt en kort omtale af sagen. E var herunder blevet omtalt som en "midaldrende mand fra Frederikshavn". Ved byretsdom af 17. november 1995 blev E frifundet for tiltalen.

E krævede herefter erstatning for tort med 5.000 kr. under henvisning til omtalen i D. Anklagemyndigheden afviste kravet. Byretten frifandt det offentlige for E's krav. E ankede dommen og gentog for landsretten sin påstand og henviste som grundlag for sine krav til retsplejelovens § 1018 b og h. Statsadvokaten påstod stadfæstelse.

Landsretten stadfæstede dommen og udtalte:

"Selv sigtelsen og tiltalen er ikke straffeprocessuelle indgreb, der efter retsplejelovens § 1018 b kan medføre krav på erstatning.

For så vidt angår spørgsmålet om torterstatning på andet grundlag findes artiklen i D, der omtaler et retsmøde under straffesagen, og hvorunder erstatningssøgende alene er angivet som "en midaldrende mand fra Frederikshavn" ikke i sig selv at have tilføjet E nogen tort, der berettiger til erstatning. Selv hvis det lægges til grund som anført af E, at der tillige på et tidligere tidspunkt i samme avis har været bragt en artikel, hvori branden har været omtalt med angivelse af E's stilling og bopæl, findes heller ikke en sådan artikel end ikke i kombination med den senere artikel, at medføre en tort, der berettiger til erstatning. Det tilføjes, at det i øvrigt ikke er godtgjort, at der af politiet, eller anklagemyndigheden er udvist nogen adfærd, der indebærer, at der er handlet ansvarspådragende, jf. retsplejelovens § 1018 h. Med denne begrundelse tiltrædes det, at der ikke er fundet grundlag for at tilkende E erstatning for tort."

9. Retsplejelovens § 1018 e og f

9.1. Fremgangsmåden ved fremsættelse af erstatningskrav

Erstatningskravet skal fremsættes over for anklagemyndigheden. Det er i den forbindelse uden betydning om kravet fremsættes over for politimesteren (Politidirektøren), statsadvokaten eller Rigsadvokaten.

Ved **en dom af 15. juni 1994 refereret i Domme i Kriminelle sager 1993-1995 s. 509** anså Østre Landsret ikke et krav for fremsat ved en advokats rekvirering af den afsluttede straffesags akter til gennemsyn "med henblik på overvejelse om et eventuelt erstatningskrav".

Ved **Københavns Byrets dom af 12. januar 1999 (RA E 591/97)** fandt retten det godtgjort, at der i et brev til politiet var fremsat krav om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse, selvom advokaten i brevet alene havde taget forbehold for på sin klients vegne at kræve erstatning. Advokaten anmodede i brevet politiet om en

nærmere redegørelse for mistankegrundlaget, og advokaten oplyste endvidere, at hun ville kræve forhøjet erstatning, såfremt anholdelsen var ulovlig. Byretten fandt, at der i skrivelsen under visse forudsætninger var fremsat krav om erstatning, og at de videre undersøgelser drejede sig om oplysninger til brug for opgørelse af kravets størrelse.

Et ikke nærmere specificeret krav må som udgangspunkt formodes alene at angå erstatning for tort efter de sædvanlige retningslinjer herfor. Kræves erstatning for økonomisk tab, påhviler det den erstatningsøgende at fremskaffe fyldestgørende dokumentation for tabet og dettes størrelse, f. eks. en erklæring fra arbejdsgiveren som dokumentation for løntab i anledning af en frihedsberøvelse. I øvrigt må det bero på en konkret vurdering, om en dokumentation kan anses for fyldestgørende, f.eks. vedrørende indtægtstab for selvstændige.

9.2. Fristen for fremsættelse af kravet

Fristen for fremsættelsen af krav om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning fremgår af retsplejelovens § 1018 e, stk. 1, 3, 4. og 5. punktum, der har følgende ordlyd:

"Krav fra en person, der har været sigtet, skal fremsættes inden to måneder efter meddelelse til sigtede om strafforfølgningens ophør eller afsigelse af endelig dom. Har tiltalte ikke været til stede ved dommens afsigelse, beregnes fristen efter bestemmelserne i § 963, stk. 3, litra a (dvs. fra dommens afsigelse eller, hvis forkyndelse af dommen er påbudt, fra forkyndelsen/forfatterens bemærkning). Krav fra andre skal fremsættes inden to måneder efter indgrebet er ophørt."

I de tilfælde, hvor ankesagen hæves, regnes fristen fra det tidspunkt, hvor dette meddeles tiltalte, jf. betænkning nr. 801/1977 side 41, højre spalte.

Når der foreligger delvis påtaleopgivelse og delvis domfældelse, må fristens begyndelsestidspunkt som udgangspunkt regnes fra domfældelsestidspunktet. Pro-

blemet forelå i **U 1980.919 V**. Den 23. februar 1979 blev E fængslet som sigtet for manddrab og røveri. Den 10. oktober 1979 tilkendegav anklagemyndigheden overfor E, at der ikke ville blive rejst tiltale for manddrab. E, der forblev fængslet, blev ved dom af 9. januar 1980 for blandt andet røveri idømt fængsel i 5 år. Den 21. januar 1980 krævede E erstatning i anledning af, at han havde været sigtet for manddrab. Landsretten fandt, at 2-måneders fristen efter retsplejelovens § 1018 e var overholdt.

Fristreglen må tillige antages at gælde ved fremsættelsen af erstatningskrav i medfør af retsplejelovens § 1018 h. Der kan dog om visse særlige situationer henvises til det anførte under 7.1.

Hensynet bag fristreglen fremgår af betænkning nr. 801/1977 side 41, hvor følgende er anført:

"En række af de forhold, der er fremkommet i forbindelse med strafforfølgingen, kan være af afgørende betydning for erstatningsspørgsmålets vurdering, især vedrørende den erstatningssøgendes eventuelle egen foranledning af indgrebet. Der bør derfor kun hengå forholdsvis kort tid mellem strafforfølgingens afslutning og erstatningskravets rejsning."

Såfremt kravet fremsættes efter udløbet af fristen, kan det behandles, hvis overskridelsen findes undskyldelig, jf. retsplejelovens § 1018 e, stk. 2.

Som eksempel herpå er i betænkningen side 41 alene nævnt tilfælde, hvor kravet bygger på senere fremkomne oplysninger. Det må imidlertid antages, at også andre forhold kan medføre, at fristoverskridelsen anses for undskyldelig.

Der ses således som regel bort fra fristoverskridelser, hvis den pågældende ikke er blevet vejledt om adgangen til at søge erstatning og om fristen herfor. Som eksempel herpå kan nævnes **U 1987.706 V**. Erstatningssøgende (E) var den 25. februar 1985 anholdt i ca. 7 timer sigtet for bedrageri. Ved skrivelse af 22. oktober 1985 til E meddelte anklagemyndigheden, at man havde besluttet at opgive påtale. Der blev ikke i forbindelse med meddelelsen om påtaleopgivelsen eller senere givet E vejled-

ning om muligheden for at kræve erstatning eller om fristen for fremsættelse af et sådant krav, og landsretten fandt - i modsætning til byretten - det undskyldeligt, at kravet først blev fremsat efter fristens udløb.

I sagen afgjort ved **Vestre Landsrets anke dom af 11. marts 1998 (RA 320/96)** var erstatningssøgende (E) frihedsberøvet fra den 3. september 1994 til den 10. september 1994 sigtet for manddrab. Statsadvokaten meddelte ved skrivelse af 14. juli 1995 E, at påtale i sagen blev opgivet. E blev ikke i skrivelsen vejledt om fristen for fremsættelse af erstatningskrav. Den for E under straffesagen beskikkede forsvarer modtog kopi af skrivelsen. På et tidspunkt rettede E henvendelse til en anden advokat, hvorefter denne ved skrivelse af 2. juli 1996 fremsatte krav om erstatning. E oplyste, at den under straffesagen beskikkede forsvarer ikke havde vejledt ham om fristen for fremsættelse af erstatningskravet.

Anklagemyndigheden afviste kravet, idet anklagemyndigheden ikke fandt, at fristoverskridelsen var undskyldelig. Anklagemyndigheden anførte blandt andet, at det måtte være den beskikkede forsvarers pligt at vejlede sin klient om muligheden for at søge erstatning, og at det måtte være forsvarerens ansvar, såfremt dette ikke skete.

Såvel by- som landsretten (dissens) fandt, at fristoverskridelsen var undskyldelig, idet E hverken i forbindelse med meddelelsen af 14. juli 1995 om påtaleopgivelse eller senere af anklagemyndigheden var blevet vejledt om muligheden for at kræve erstatning eller om fristen for fremsættelse af krav om erstatning.

I sagen **RA 204/96** fremsatte en person, der ikke havde været sigtet, i medfør af retsplejelovens § 1018 b erstatningskrav for uberettiget telefonaflytning. Ifølge retsplejelovens § 1018 e, stk. 1, in fine, skal et sådan krav fremsættes inden to måneder efter, at indgrebet er ophørt. Selvom kravet først var fremsat ca. 9 måneder efter indgrebets ophør, behandlede anklagemyndigheden kravet, idet den erstatningssøgende ikke var blevet vejledt om muligheden for at søge erstatning i forbindelse

med, at retten i medfør af retsplejelovens § 788 underrettede pågældende om indgrebet. Erstatningssøgende havde heller ikke på anden måde fået underretning om fristen.

En rettidig anmodning til den pågældendes forsvarer om at fremsætte kravet kan medføre, at der ses bort fra, at forsvareren på grund af egen forsømmelighed har fremsat kravet for sent. I nyere administrativ praksis har rigsadvokaturen imidlertid i en række tilfælde anlagt en forholdsvis streng bedømmelse med hensyn til dette spørgsmål, idet det synes rimeligt som i andre processuelle sammenhænge at identificere erstatningssøgende med advokaten, hvorefter erstatningssøgende må afklare erstatningsspørgsmålet i forhold til sin advokat.

Det kan tilføjes, at fristen for fremsættelse af erstatningskravet ikke bør regnes fra meddelelsen om påtaleopgivelse, i de tilfælde, hvor erstatningssøgende under sagen har været repræsenteret af en advokat, og hvor underretningen om afgørelsen typisk ved en fejl kun er sendt til den sigtede og ikke samtidig til advokaten. Det følger af en ombudsmandsafgørelse (**FOB 1991 s. 161**), at begyndelsestidspunktet for en klagefrist ved partsrepræsentation regnes fra det tidspunkt, meddelelsen er kommet frem til partsrepræsentanten. Tilsvarende synspunkter er i nyeste administrative praksis anvendt i situationer, hvor en meddelelse om påtaleopgivelse ikke er sendt til advokaten.

Hvis anklagemyndigheden afviser at behandle et krav om erstatning under henvisning til, at kravet er fremsat for sent, begærer anklagemyndigheden erstatningskravet afvist, såfremt kravet begæres indbragt for retten.

Baggrunden herfor er, at retsplejelovens § 1018 f forudsætter, at der af en administrativ klageinstans er taget materiel stilling til erstatningskravet, førend kravet kan begæres indbragt for retten.

9.3. Kompetenceforhold

Ifølge retsplejelovens § 1018 e, stk. 1, er det statsadvokaten, der træffer afgørelse vedrørende krav om erstatning i medfør af §§ 1018 a-d.

Det er således som udgangspunkt statsadvokaterne, der som 1. instans træffer afgørelse vedrørende krav om erstatning i medfør af retsplejelovens §§ 1018 a-d. Dette gælder krav om erstatning for såvel økonomisk som ikke-økonomisk skade.

Justitsministeren kan fastsætte, at nærmere angivne sager skal forelægges Rigsadvokaten eller justitsministeren til afgørelse, og Justitsministeriet har i en cirkulæreskrivelse af 29. december 1995 bestemt, at sager vedrørende krav om erstatning efter retsplejelovens §§ 1018 a-d, der ikke er reguleret af Rigsadvokatens årlige meddelelse om erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a, samt sager, hvor der agtes ydet erstatning med større beløb end fastsat i meddelelsen, skal forelægges Rigsadvokaten til afgørelse. (Bilag D)

Endvidere skal erstatningskrav efter retsplejelovens §§ 1018 a-d, som er omfattet af den årlige meddelelse, men som rejser spørgsmål af principiel karakter, eller hvor der foreligger særlige omstændigheder, forelægges Rigsadvokaten til afgørelse.

Samtlige sager, hvor der rejses krav efter retsplejelovens § 1018 h, behandles af Rigsadvokaten, jf. § 1018 e, stk. 1, 1. pkt., og Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 29. december 1995, pkt. 3. Det beror på en konkret vurdering om sager, hvor der rejses krav både efter § 1018 a-d og h i deres helhed bør behandles af Rigsadvokaten eller bør deles således, at alene § 1018 h-kravet behandles i rigsadvokaturen. Af hensyn til den typiske sammenhæng mellem kravene og af hensyn til en eventuel påklage af afgørelserne og senere indbringelse for retten må det formentlig af praktiske årsager ofte foretrækkes at lade Rigsadvokaten behandle kravene samlet.

Justitsministeriet har i en skrivelse af 18. april 1996 præciseret, at statsadvokaterne har kompetence til at afslå erstatning i sager, der ikke er reguleret af Rigsadvokatens årlige meddelelse.

9.4. Klage

Ifølge retsplejelovens § 1018 e, stk. 3, behandler rigsadvokaten klager over afgørelser truffet af statsadvokaterne vedrørende krav om erstatning. Rigsadvokatens afgørelser i en klagesag kan ikke påklages til justitsministeren.

Ifølge retsplejelovens § 1018 e, stk. 4 behandler justitsministeren klager over afgørelse vedrørende krav om erstatning truffet af Rigsadvokaten som 1. instans.

Ifølge retsplejelovens § 1018 e, stk. 5, er fristen for klage over afgørelser vedrørende krav om erstatning 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Fremkommer klagen efter udløbet af denne frist, skal den behandles, såfremt fristoverskridelsen må anses for undskyldelig.

I bemærkningerne til bestemmelsen i retsplejelovens § 1018 e, stk. 5 (FT 1994-95, tillæg A side 3564) er der blandt andet anført følgende:

" . . . Fristen regnes fra det tidspunkt, hvor klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Ved brevforsendelse må afgørelsen antages at være kommet frem den første postforsendelsesdag efter afsendelsen, medmindre klageren sandsynliggør, at meddelelsen er kommet frem senere. Klagen skal være kommet frem til myndigheden inden fristens udløb.

Klagefristen er ikke absolut, idet klager, der fremkommer efter udløbet af 4 ugers-fristen, skal behandles, hvis klagemyndigheden skønner, at fristoverskridelsen må anses for undskyldelig. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis afgørelsen vel er meddelt klageren, men denne på grund af bortrejse, sygdom eller lignende har været forhindret i at indgive klage rettidigt."

Retsplejeloven indeholder ikke regler, som fastlægger kredsen af klageberettigede, og dette spørgsmål må derfor afgøres efter de almindelige forvaltningsretlige regler. Udgangspunktet er således, at alene personer, der har en væsentlig, direkte, individuel og retlig interesse i erstatningssagens udfald, kan påklage afgørelser truffet i sagen. Den erstatningssøgende må altid anses for klageberettiget. Klagebe-

grænsningsreglen i retsplejelovens § 1018 e, stk. 3, gælder også Rigsadvokatens afgørelser om at afvise en klage som for sent indgivet.

Hvis en klage over en afgørelse om erstatning ikke behandles under henvisning til, at klagen er fremsat for sent, begærer anklagemyndigheden erstatningskravet afvist, såfremt kravet begæres indbragt for retten.

9.5. Indbringelse for retten

Efter retsplejelovens § 1018 f kan den erstatningssøgende, såfremt erstatningskravet ikke imødekommes ved en afgørelse truffet af Rigsadvokaten i en klagesag eller af justitsministeren, inden to måneder efter meddelelse om afslaget begære kravet indbragt for retten. Den administrative klageadgang skal således være udnyttet, før der er adgang til at begære kravet indbragt for retten til prøvelse.

10. Modregning.

Det er politiet, der træffer afgørelse om, hvorvidt der skal foretages modregning i erstatning ydet efter reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning. Politiets afgørelse kan påklages til Justitsministeriet (for så vidt angår modregning for krav inden for strafferetsplejen til Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen). Spørgsmålet kan ikke forelægges domstolene efter de processuelle regler i kapitel 93 a.

Det er en forudsætning for at foretage modregning, at de almindelige betingelser herfor er opfyldt.

Spørgsmålet om adgangen til at modregne krav på sagsomkostninger hidrørende fra straffesager i krav på erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning er blandt andet behandlet i to retsafgørelser.

I U 1988.1057 H blev erstatningssøgende (E) ved dom af 3. oktober 1983 frifundet for røveri, men fandtes skyldig i tyveri m.v. og dømtes til at betale delvise sagsomkostninger. E blev tillagt 24.000 kr. i erstatning for uberettiget varetægtsfængsling. I denne erstatning foretog politiet modregning for i alt 1.647,00 kr. Dette beløb udgjorde de sagsomkostninger (salær), som E var blevet pålagt ved dommen af 3. oktober 1983 samt sagsomkostninger (salær), som E var blevet pålagt ved en dom af 15. april 1982, hvorved han var blevet idømt fængsel i 4 måneder, betinget, for tyveri. Under hensyn til kravets og modkravets beskaffenhed fandtes det berettiget, at Justitsministeriet (politiet) havde foretaget modregning som sket.

Det fremgår således af dommen, at der kan foretages modregning for sagsomkostninger i erstatninger i anledning af strafferetlig forfølgning, uanset om omkostningerne hidrører fra den straffesag, der har givet anledning til erstatning eller fra andre straffesager.

Vestre Landsret bestemte ved en kendelse af 4. juni 1996, at politiet i et særligt tilfælde ikke kunne modregne et krav på sagsomkostninger i en domfældts krav på erstatning efter retsplejelovens § 1018 h, jf. erstatningsansvarslovens § 26.

I U 1996.1217 VLK var erstatningssøgende (E) tilkendt ca. 60.000 kr. i erstatning for ulovlig frihedsberøvelse i medfør af retsplejelovens § 1018 h, jf. erstatningsansvarslovens § 26. Baggrunden herfor var, at E ved en fejl kom til at udstå den ubetingede del af en fængselsstraf på 3 måneder, hvoraf 2 måneder var gjort betinget, selvom E under sagen havde været varetægtsfængslet i 40 dage. Politimesteren ville kun udbetale ca. 26.000 kr. af erstatningen, idet politimesteren for den resterende del af beløbet eller ca. 35.000 kr. modregnede med det offentlige krav på sagsomkostninger dels fra den straffesag, der lå til grund for den tilkendte erstatning, dels fra en senere straffesag.

E, der gjorde gældende, at den skete modregning var uberettiget, begærede udlæg hos politiet for den del af erstatningen, han ikke havde fået udbetalt. Fogedret-

ten fandt under henvisning til **U 1988.1057 H**, at modregningsbetingelserne var opfyldt derved, at beløbet for en del var konnekst og for en del havde en modregningstilladelig forbindelse med hovedkravet. Fogedretten nægtede derfor at lade den begærede fogedforretning fremme.

Vestre Landsret ændrede kendelsen og bestemte, at den begærede fogedforretning skulle fremmes, idet landsretten anførte følgende:

"Erstatningen til kærrende er tilkendt i medfør af retsplejelovens § 1018 h, jf. erstatningsansvarslovens § 26, som følge af en retsstridig alvorlig krænkelse af kærendes frihed, der skyldes en åbenbar fejl fra politiets side, og derved adskiller sig fra de former for uberettiget frihedsberøvelse, som begrundet erstatning efter retsplejelovens § 1018 a.

På denne baggrund findes den erstatning, der er tillagt kærrende, ikke mod dennes ønske at burde anvendes til dækning af det offentliges krav på omkostninger i de to straffesager, idet dette efter karakteren af den krænkelse, som det offentlige har påført kærrende, ville være stødende og i strid med erstatningsreglernes formål."

Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, har ved en skrivelse af 4. december 1996, (bilag F) orienteret politiet om kendelsen og har blandt andet anført følgende:

"Efter Justitsministeriets opfattelse bør afgørelsen ikke være til hinder for modregning i tilfælde, hvor der udbetales erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 h, medmindre der foreligger en helt tilsvarende alvorlig krænkelse, der skyldes åbenbare fejl fra myndighedernes side, f.eks. tilfælde, hvor personer som følge af en beregningsfejl har været frihedsberøvet, efter at den pågældende burde være løsladt."

Det må antages, at der i et vist omfang kan foretages modregning i krav uden for strafferetsplejen, men der bør imidlertid udvises betydelig tilbageholdenhed i sådanne tilfælde.

Som eksempel herpå kan nævnes en afgørelse truffet af Justitsministeriet den 18. april 1996 (Justitsministeriets j.nr. 1995-20003/7-0017), hvor Justitsministeriet be-

stemte, at et kommunalt krav på tilbagebetalingspligtig bistandshjælp ikke burde være modregnet i et tillagt erstatningsbeløb for tort, idet kravet lå uden for strafferechtsplejen.

11. Renter

Ifølge rentelovens § 8, stk. 1, skal rente som fastsat efter rentelovens § 5, stk. 1 og 2, med hensyn til pengekrav uden for formuerettens område, betales fra den dag, da fordringshaveren begyndte retsforfølgning til betaling af gælden.

Der ydes altid renter fra kravets fremsendelse, uanset om der specifikt er rejst krav om betaling af renter.

Da erstatningskrav i anledning af strafferetlig forfølgning fremsættes over for anklagemyndigheden, antages det, at sådanne krav forrentes fra den dag, da krav om erstatning fremkom til anklagemyndigheden. Dette gælder både for økonomisk tab og ikke-økonomisk skade, jf. **U 1982.745 Ø** og **U 1992.6 V**.

Rentesatsen er for tiden 5 % p.a. over den til enhver tid fastsatte diskonto, og der ydes rente, uanset om der er fremsat særskilt krav herom.

Efter administrativ praksis kan et krav ikke anses for fremsat, før der foreligger et erstatningsgrundlag. Krav fra sigtede kan således tidligst fremsættes, når der foreligger en endelig frifindende dom eller påtaleopgivelse.

Kunne påtale være opgivet tidligere, og kravet derved også være fremkommet tidligere, kan der dog blive tale om forrentning fra et tidligere tidspunkt end fra kravets fremsættelse.

Som eksempel herpå kan nævnes **U 1991.606 Ø**. Erstatningssøgende (E) havde været varetægtsfængslet for drabsforsøg. Efter løsladelsen den 30. maj 1988 meddelte statsadvokaten den 31. maj 1988, at sigtelsen opretholdtes, indtil en nævningesag mod to andre var afgjort. Dom i nævningesagen blev afsagt den 1. november 1988. De domfældte indankede dommen for Højesteret, der den 15. februar 1989 traf

afgørelse i sagen. I januar måned 1989 anmodede E's advokat om en endelig afgørelse, og den 25. maj 1989 meddelte statsadvokaten, at påtale var opgivet, og E's advokat rejste den 30. maj 1989 krav om erstatning for uberettiget frihedsberøvelse. Landsretten stadfæstede byrettens dom, hvorefter det blev antaget, at der forelå sådanne særlige forhold, jf. rentelovens § 8, jf. § 3, stk. 5, at erstatningsbeløbet skulle forrentes fra den 8. november 1988, umiddelbart efter nævningesagens afslutning (dissens).

Flertallets præmisser (4 dommere) har følgende ordlyd:

"Det lægges til grund, at der er forløbet 1 år efter løsladelsen, inden anklagemyndigheden den 25. maj 1989 tog stilling til tiltalespørgsmålet vedrørende erstatningssøgende, uagtet der ved anklageskrift af 31. maj 1988 var rejst tiltale ved nævningeting mod to andre personer for det forhold, der havde givet anledning til varetægtsfængsling af erstatningssøgende. Anklagemyndigheden har ved skrivelse af 15. juni 1988 på forsvarets forespørgsel af 3. juni 1988 oplyst, at sigtelsen mod erstatningssøgende ville blive opretholdt indtil nævningesagen var afgjort, og nævningesagen afsluttedes den 1. november 1989 med domfældelse af de pågældende personer.

På denne baggrund finder disse dommere, at der foreligger sådanne særlige forhold, jf. rentelovens § 8, jf. § 3, stk. 5, at erstatningen, der er fastsat efter de almindelige takster, forrentes fra et tidligere tidspunkt end den 25. maj 1989, tidspunktet for anklagemyndighedens frafald af tiltale, og stemmer derfor for at stadfæste dommen. "

Beslaglagte og deponerede pengebeløb af en vis størrelse, der er beslaglagt med henblik på senere konfiskation som udbytte fra en strafbar handling, skal indsættes på særskilte bankkonti, således at man sikrer, at det beslaglagte beløb giver et passende udbytte, jf. Justitsministeriets cirkulære nr. 94 af 13. maj 1952 om politiets forvaltning af beslaglagte eller deponerede pengebeløb eller værdipapirer.

12. Salær

Kræves der i tilknytning til et erstatningskrav salær til den advokat, der har bistået med fremsættelsen af kravet, ydes dette i overensstemmelse med retningslinjerne i rigsadvokatens årlige meddelelse om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a.

Advokatsalæret i sager, hvor fremsættelsen af erstatningskravet er ukompliceret, udgør for tiden 1.100 kr. + moms. Advokatsalæret for fremsættelse af erstatningskrav for kortvarige anholdelser (under 10 minutter) og kortvarige visitationer (under 10 minutter) uden anholdelse udgør dog 550 kr. + moms.

Der ydes alene salær, såfremt erstatningskravet imødekommes helt eller delvis. Der henvises i øvrigt til Rigsadvokaten Informerer nr. 9/1995. (Bilag C)

Der ydes som udgangspunkt ikke salær, hvis advokaten allerede er tillagt salær som beskikket forsvarer under straffesagen, og det merarbejde, der har været forbundet med fremsættelse af erstatningskravet har været af ubetydelig karakter i forhold til det arbejde, der tidligere har været vederlagt, jf. Rigsadvokatens meddelelse nr. 3/1983 og **U 1987.338 H**. Har salæret under straffesagen ikke oversteget 2.500 kr. + moms, bør salærkravet imidlertid imødekommes, da et tidligere salær af en sådan størrelse ikke kan antages at dække arbejdet vedrørende erstatningskravets fremsættelse.

I sager, hvor en advokat fremsætter erstatningskrav for flere personer, der har været anholdt under den samme politiforretning, ydes sædvanligt salær for de første 2 personer og ½ salær for de efterfølgende. Er der tale om et betydeligt antal personer, fastsættes salæret dog efter et skøn over arbejdets omfang.

Fremsætter en advokat krav om erstatning til en klient for flere anholdelser fastsættes salæret efter et skøn over arbejdets omfang.

Krav om erstatning af udgifter til en valgt forsvarer under en straffesag kan ikke fremsættes under en erstatningssag i medfør af retsplejelovens § 1018 a. Dette frem-

går af **U 1996.1522 Ø**. Erstatningssøgende (E) var blevet frifundet for tiltalte for overtrædelse af politivedtægten. Under straffesagen mødte E med valgt forsvarer, hvem retten havde afvist at beskikke, jf. retsplejelovens § 732, stk. 1. Der blev ikke under straffesagen i medfør af retsplejelovens § 1007, stk. 2, rejst krav om at få tilkendt forsvareren et beløb hos det offentlige. Efter frifindelsen rejste E krav om erstatning for bl.a. udgifter til den valgte forsvarer. Allerede som følge af, at E ikke i forbindelse med straffesagen havde nedlagt påstand om tilkendelse af et beløb, kunne der ikke nu under en erstatningssag i medfør af retsplejelovens § 1018 a rejses krav om erstatning for udgifter til den valgte forsvarer, og E's krav blev derfor ikke imødekommet.

13. Praktisk administrativ/retlig behandling af sagerne

Erstatningskrav kan som tidligere anført fremsættes overfor politiet, statsadvokaten, Rigsadvokaten og Justitsministeriet. Fristen for fremsættelse af kravet i § 1018 e, stk. 1, på 2 måneder vil således være overholdt, hvis kravet er fremsat overfor en af de ovennævnte myndigheder inden 2 måneder. Hvis kravet fremsættes overfor politimesteren (Politidirektøren), sender denne sagen til statsadvokaten med en indstilling. Hvis kravet er fremsat overfor statsadvokaten, anmoder statsadvokaten politimesteren om en udtalelse. Politimesteren fremkommer med en grundig indstilling eller udtalelse og beskriver sagens faktiske omstændigheder, i det omfang disse er af betydning for erstatningsspørgsmålet. Indstillingen/udtalelsen bør indeholde en kort gennemgang af sagens faktiske omstændigheder, en udtalelse om spørgsmålet om egen skyld, ligesom det klart bør fremgå, hvornår sigtede blev frihedsberøvet og løsladt.

Den endelige administrative afgørelse kan efter reglerne i § 1018 f indbringes for byretten. Sagen indbringes for retten af statsadvokaten ved en såkaldt *tilkendegivelse*. I tilkendegivelsen angives påstandene og de væsentligste anbringender. Efter rets-

plejelovens § 1018 f, stk. 2, beskikkes der på den erstatningssøgende begæring en advokat for ham. Salæret til advokaten afholdes af det offentlige, medmindre retten når frem til, at erstatningssøgende selv skal betale sagens omkostninger.

Byrettens afgørelse kan uden begrænsninger ankes til landsretten.

Udgangspunktet er, at der skal ydes erstatning efter retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, i sager om frihedsberøvelse. Hvis anklagemyndigheden skal frifindes for at yde erstatning, skal anklagemyndigheden bevise, at der foreligger egen skyld. Den beskikkede advokat skal ikke føre bevis for det ikke-økonomiske tab. Der ydes som udgangspunkt erstatning for tort i overensstemmelse med Rigsadvokatens takster. Derimod har den beskikkede advokat bevisbyrden for, at der skal ydes erstatning med et højere beløb, end der er anført i Rigsadvokatens takster.

Den beskikkede advokat skal endvidere løfte bevisbyrden for, at der foreligger et økonomisk tab, og at der både for så vidt angår ikke-økonomisk skade og økonomisk skade foreligger årsagssammenhæng og påregnelighed. Endelig skal den beskikkede advokat i sager vedrørende krav om erstatning efter retsplejelovens § 1018 h løfte bevisbyrden for, at der er udvist culpa.

To nyere højesteretsafgørelser vedrører særligt den indenretlige behandling af en sag efter kapitel 93 a.

I **U 1998.229 H** var situationen den, at erstatningssøgende E var undvejet fra varetægtsfængsling i en anden sag, og han udeblev personligt fra retsmødet i erstatningssagen, men hans beskikkede advokat mødte og begærede sagen fremmet. Højesterets Kæremålsudvalg udtalte, at der var tale om en tvist af civilretlig karakter, og at der ikke er straffeprocessuelle bestemmelser, der direkte kan anvendes i et tilfælde, hvor den erstatningssøgende udebliver, selvom han er lovligt tilsagt, men giver møde ved sin advokat. Højesteret fandt herefter, at princippet i retsplejelovens § 260 (om at man kan lade sig repræsentere af en advokat) bør anvendes. Da E's advokat var mødt i byretten og begærede sagen fremmet, var der ikke grundlag for

at afvise erstatningskravet. Det tilkommer herefter byretten at træffe afgørelse om, hvorvidt sagen skal fremmes uden E's tilstedeværelse, eller om der måtte være grundlag for at efterkomme en begæring om udsættelse af sagen på trods af, at E er udeblevet efter at have været lovligt tilsagt til retsmødet. Det bemærkes herved, at retten ved en pådømmelse af sagen uden afhøring af E efter omstændighederne vil kunne tillægge hans udeblivelse processuel skadevirkning, jf. princippet i retsplejelovens § 344, stk. 2 (hvorefter retten ved bevisbedømmelsen kan tillægge partens uklare eller ufuldstændige eller manglende oplysninger virkning til fordel for modparten).

Det er således fastslået, at erstatningssagen ikke skal afvises, hvis E møder ved en advokat. Det er imidlertid uafklaret, om der ved eventuelle udsættelser på ny skal ske forkyndelse for erstatningssøgende af tilsigelse til retsmødet, eller om det er tilstrækkeligt at advokaten er tilsagt. Det må dog anbefales fortsat at anvende personlig forkyndelse.

I U 1999.1727 H var situationen den, at erstatningssøgende E opholdt sig i Pakistan. Ved byretten blev han for frihedsberøvelse i en drabssag tilkendt en erstatning på 327.200 kr. E var ikke tilsagt til eller til stede under domsforhandlingen. Anklagemyndigheden lod ankemeddelelse forkynde for E's beskikkede forsvarer. Da sager efter kapitel 93 a skal behandles i strafferetsplejens former, skulle ankemeddelelsen forkyndes for E personlig. Den omstændighed, at den beskikkede advokat havde accepteret, at sagen blev behandlet af byretten, selv om tilkendegivelse og stævning ikke var blevet forkyndt over for E, jf. retsplejelovens § 927, jf. § 832, stk. 2, og § 840, stk. 2, kunne ikke føre til, at ankemeddelelsen lovligt kunne forkyndes for advokaten. Da anklagemyndigheden ikke havde forsøgt at forkynde ankemeddelelsen personlig, var anken herefter ikke iværksat rettidigt, og anken blev derfor afvist.

BILAG A

CIS nr 11242 af 20/06/1989 (Gældende)

Lovgivning som forskriften vedrører

LBK NR 599 AF 08/09/1986

Senere ændringer til forskriften

Ingen

Forskriftens fulde tekst

Cirkulæreskrivelse om politiets behandling af visse erstatningsager

§ 1. Til ansatte i politiet kan der ydes erstatning for tingsskade, der skyldes tjenestens udførelse eller indtræder under tjenesten som følge af mangler ved lokaler, indretninger og redskaber m.v.

§ 2. Til private kan der ydes erstatning for skader, som forvoldes af ansatte i politiet.

Stk. 2. Borkommer eller beskadiges privates genstande under opbevaring hos politiet, kan der ydes erstatning, hvis genstandene ikke er opbevaret på forsvarlig måde.

§ 3. Afgørelser efter § 1 og § 2 træffes på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsregler, herunder lov om erstatningsansvar, jf. lovbekendtgørelse nr. 589 af 8. september 1986. Der kan ikke ydes kulanceerstatning.

§ 4. Politimesteren (politidirektøren i København) bemyndiges til at træffe afgørelse i sager om erstatning efter § 1 og § 2, hvis erstatningskravet ikke overstiger 5.000 kr.

Stk. 2. Sager om erstatningskrav på mere end 5.000 kr. samt sager af principiel karakter skal med politimesterens (politidirektørens) indstilling forelægges for rigspolitichefen til afgørelse.

Stk. 3. Større erstatningskrav samt sager af særlig principiel karakter skal som hidtil gennem rigspolitichefen forelægges for Justitsministeriet til afgørelse.

§ 5. Erstatningskrav vedrørende den kollektive ansvarsforsikring for motor køretøjer eller tjenestehunde skal som hidtil med politimesterens (politidirektørens) indstilling forelægges for rigspolitichefen til afgørelse.

Stk. 2. Sager vedrørende beskadigelse af uniforms- og udrustningsgenstande skal behandles efter de herom særligt fastsatte retningslinier.

§ 6. Ved afslag på en ansøgning om erstatning, skal ansøgeren gøres bekendt med, at afgørelsen kan indbringes for højere administrativ myndighed.

§ 7. Denne cirkulæreskrivelse træder i kraft den 1. august 1989 og omfatter alle sager, i hvilke der endnu ikke er truffet afgørelse om et fremsat erstatningskrav.

Stk. 2. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 26. juni 1979 om poliets behandling af visse erstatningssager ophæves samtidig hermed.

P.M.V.

E.B.

C.C. Duus

RIGSADVOKATEN

BILAG B
 Christians Brygge 28, 3. tv. 2009 København, V.
 telefon 33 12 72 00 Telefax 33 14 70 08

København, den 26. oktober 1993

Journal nr. G 1321 KIB/ww
 (Bedeles anført ved henvendelsen)

samtlige Statsadvokater,
 Politimestre og Politidirektøren.

Spørgsmålet om advokatsalærer i sager vedrørende erstatning for uberettiget visitation og/eller anholdelse har været drøftet med Justitsministeriet og Advokatrådet.

Der er opnået enighed om følgende:

1. Advokatsalæret i erstatningssager, hvor tilbageholdelsen/visitationen har haft en varighed på indtil 10 minutter, fastsættes til 500 kr. + moms.
2. I sager, hvor tilbageholdelsen har haft en varighed på mere end 10 minutter, fastholdes den nuværende salærtakst på 1.000 kr. + moms.
3. I sager, hvor flere personer har været anholdt/visiteret under den samme politiforretning, fortsættes den nuværende praksis, hvorefter der ydes fuldt salær for de 2 første personer og 1/2 salær for de efterfølgende. Er der under politiforretningen blevet anholdt/visiteret et betydeligt antal personer, fastsættes salæret dog efter et skøn over arbejdets omfang.
4. Ydes erstatning i tilfælde, hvor den samme person har været anholdt/visiteret flere gange, fastsættes advokatsalæret efter et skøn.

- 2 -

Sen anført anvendes disse betingelser ved erstatningskrav, der rejses efter 1. november 1993.

I sager, hvor erstatningskravet administrativt er inddøkket delvist, og advokaten administrativt er tillagt salær, men hvor det resterende erstatningskrav indbringes for retten, bedes dette salær oplyst over for retten, eventuelt i tilkødsbevillingen.

Retten får herved bedre mulighed for at tage stilling til advokatens samlede salær for behandlingen af erstatningssagen.

Tilsvarende gælder i de tilfælde, hvor salær for fremsættelsen af erstatningskravet er nægtet under henvisning til, at advokaten i forbindelse med behandlingen af selve straffesagen blev tillagt salær, og at samarbejdet med erstatningskravet ikke kan begrunde et yderligere salær. Her bedes det tidligere tilføjede salær ligeledes oplyst over for retten.

BILAG C

RIGSADVOKATEN

Christians Brygge 28,3. tv. 1559 8505, V.
telefon 33 12 72 00 Telefax 33 14 70 05

København, den 21. juni 1995

Journal nr. 25/95 KIB/kk

Bedes anført ved henvendelser)

Santlige Statsadvokater,
Politimestre og Politidirektøren.

Nr. 9/1995

R i g s a d v o k a t e n i n f o r m e r e r .

Vedr. salærer til advokater for fremsættelsen af krav om erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a. (G 1596).

I. I forbindelse med behandlingen af en konkret erstatningssag blev jeg opmærksom på, at en advokat havde afkrævet erstatnings-søgende salær, selv om jeg i forbindelse med udbetalingen af erstatningen meddelte advokaten, at jeg på baggrund af det forsvarersalær, som retten havde tillagt, ikke fandt grundlag for yderligere salær.

II. Jeg rettede herefter henvendelse til Advokatrådet vedrørende spørgsmålet og opregnede i den forbindelse, i hvilke former erstatningssager med salærkrav normalt foreligger:

1. E er frifundet, eller påtale mod ham er opgivet. E har haft en advokat beskikket for sig under sagen, og retten har tillagt advokaten salær. Advokaten fremsætter erstatningskravet. Anklagemyndigheden tillægger ikke advokaten yderligere salær i den anledning, da merarbejdet med fremsættelsen af erstatningskravet skønnes ubetydeligt.
2. Situationen er som under pkt. 1, men anklagemyndigheden skønner, at der har været en betydeligt merarbejde i forbindelse med fremsættelsen af erstatningskravet og tillægger derfor advokaten et særskilt salær.

Rigsadvokaten informerer nr. 9/1995

- 2 -

3. E har ikke haft en advokat beskikket og henvender sig først til en advokat i forbindelse med fremsættelsen af erstatningskravet. Advokaten fremsætter kravet over for anklagemyndigheden og kræver i den forbindelse salær. Anklagemyndigheden yder salær.

4. Situationen er som under pkt. 3, men advokaten kræver ikke salær, og anklagemyndigheden yder ikke salær.

Jeg meddelte Advokatrådet følgende:

Efter min opfattelse må anklagemyndighedens afgørelser om salær for så vidt angår punkterne 1-2 anses for truffet i medfør af en analogi af retsplejelovens § 1007, jf. § 1018 f, stk. 3, om salær (eller nægtelse heraf) til den beskikkede forsvarer med den virkning, at advokaten ikke må beregne sig yderligere salær, jf. retsplejelovens § 336 c, stk. 5. Størrelsen af disse salærer i normale erstatningssager er i øvrigt aftalt mellem Justitsministeriet og Advokatrådet.

Derimod kan advokaten indbringe anklagemyndighedens afgørelse også for så vidt angår salærspørgsmålet for retten, jf. retsplejelovens § 1018 f.

Tilsvarende gælder efter min opfattelse også for så vidt angår situationen anført under pkt. 3, idet anklagemyndigheden afgør sagerne ud fra de gældende takster, også med hensyn til salærerne.

For så vidt angår situationen beskrevet i pkt. 4, mener jeg derimod, at der mellem E og advokaten må kunne aftales et salær, som overstiger de salærer, der ydes af anklagemyndigheden.

Dette er baggrunden for, at anklagemyndigheden ikke uden begæring yder salær, selv om advokaten ud fra praksis er berettiget hertil, idet anklagemyndigheden ikke ønsker at bringe advokaten ind under pkt. 3 med den virkning, at han ikke kan afkræve klienten yderligere salær.

Rigsadvokaten informerer nr. 9/1995

- 3 -

III. Advokatrådet har den 13. marts 1995 meddelt, at Advokatrådet kan tiltræde min opfattelse vedrørende de 4 punkter. For så vidt angår punkt 4, har Advokatrådet bemærket, at advokaten er berettiget til at indgå en aftale om et salær, som overstiger, hvad der ydes af anklagemyndigheden, idet det herved forudsættes, at salæret dog ikke overstiger, hvad der kan anses for rimeligt, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2.

IV. Advokatrådet har endvidere som sin opfattelse tilkendegivet, at anklagemyndigheden i for vid udstrækning nægter at yde advokaten særskilt salær for arbejdet med erstatningssagen. Advokatrådet har navnlig henvist til tilfælde, hvor det er på tale at fremsætte krav om erstatning for økonomisk tab, og advokaten i den anledning inddrages i undersøgelser og ekspeditioner.

Jeg har meddelt Advokatrådet, at jeg er enig i, at det som udgangspunkt må berettige til et yderligere salær, hvis advokaten har udført andet arbejde end fremsættelse af et krav om standarderstatning, herunder navnlig, hvis advokaten har været inddraget i undersøgelser og ekspeditioner med hensyn til at fremskaffe dokumentation for et økonomisk tab.

V. Advokatrådet har i øvrigt foreslået, at der indføres en ny ordning, hvorefter anklagemyndigheden ex officio behandler spørgsmålet om erstatning for tort i alle tilfælde, hvor en sag, hvori der har været iværksat frihedsberøvelse, ender med frifindelse eller påtaleopgivelse.

Advokatrådet har i tilslutning hertil foreslået, at erstatningsøgendes forsvarer under alle omstændigheder skal have kopi af anklagemyndighedens afgørelse vedrørende erstatningsspørgsmålet.

Jeg har meddelt Advokatrådet, at jeg ikke finder grundlag for at fravige de almindelige regler, hvorefter det er erstatningsøgende, som må fremsætte og dokumentere sit krav.

Derimod er jeg enig med Advokatrådet i, at der - som det også er praksis i dag - fra anklagemyndighedens side skal vejledes om mu-

Rigsadvokaten informerer nr. 9/1995

- 4 -

faldes. I de tilfælde, hvor sigtede har haft bistand af en forsvarer, må det være op til denne at vejlede om erstatningsmuligheden.

Hering Fode.

JUSTITSMINISTERIET
POLITIKONTORET
SLOTSHOLMSGADE 10
1216 KØBENHAVN K
33 92 33 40 TELEFAX 33 93 35 10

VM801117/Sagsbeh.:
J nr. 1994-2033-0006

BILAG D

Den 29 DEC. 1995

Cirkulæreskrivelse til
anklagemyndigheden og politiet
om behandling af sager om
erstatning i henhold til
retsplejelovens kapitel 93 a.

1. Retgrundlaget.

Ved lov nr. 393 af 14. juni 1995 om ændring af retsplejeloven (behandlingen af klager over politipersonalet m.v.), der træder i kraft den 1. januar 1996, gennemføres bl.a. visse ændringer i reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a (§§ 1018 a - 1018 h) om erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning.

Lovændringen indebærer således bl.a., at det som udgangspunkt er statsadvokaterne, der som 1. instans træffer afgørelse vedrørende krav om erstatning i medfør af retsplejelovens §§ 1018 a - d. Dette gælder krav om erstatning for såvel økonomisk som ikke-økonomisk skade.

Statsadvokaterne skal endvidere som udgangspunkt tillige træffe afgørelse i 1. instans i tilfælde, hvor der i medfør af retsplejelovens §§ 1018 a - d meddeles afslag på erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning.

Lovændringen indebærer endvidere, at Justitsministeriet kan fastsætte, at nærmere angivne sager skal forelægges Rigsadvokaten eller justitsministeren til afgørelse.

2. Kompetence - retsplejelovens §§ 1018 a - d.

Justitsministeriet fastsætter på denne baggrund herved, at sager vedrørende krav om erstatning efter retsplejelovens §§ 1018 a - d, der ikke er reguleret af Rigsadvokatens årlige meddelelse om erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a, samt sager, hvor der agtes ydet erstatning med større beløb end fastsat i meddelelsen, skal forelægges Rigsadvokaten til afgørelse.

Endvidere forelægges erstatningskrav efter retsplejelovens §§ 1018 a - d, som er omfattet af den årlige meddelelse, men som rejser spørgsmål af principiel karakter, eller hvor der foreligger særlige omstændigheder, for Rigsadvokaten til afgørelse.

3. Kompetence - retsplejelovens § 1018 h.

Rigsadvokaten træffer afgørelse vedrørende krav om erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 h. Dette gælder krav om erstatning for såvel økonomisk som ikke-økonomisk skade.

4. Dokumentation for økonomisk skade.

Erstatning for økonomisk skade må ikke ydes med et større beløb, end det dokumenterede tab udgør. Det bør påses, at dokumentationen er fyldestgørende. Eventuelle tvivlsspørgsmål i den forbindelse forelægges Rigsadvokaten.

5. Krav om advokatsalær.

Krav om salær til advokat, der på den erstatnings søgendes vegne fremsætter og behandler erstatningskravet, kan af statsadvokaterne imødekommes efter de retningslinier, der er beskrevet i Rigsadvokatens Meddelelse nr. 3/1983, samt - for så vidt angår sager vedrørende erstatning for uberettiget visitation og/eller anholdelse - de retningslinier, der er beskrevet i Rigsadvokatens skrivelse af 26. oktober 1993 til samtlige statsadvokater, politimestre og politidirektøren.

6. Klagevejledning.

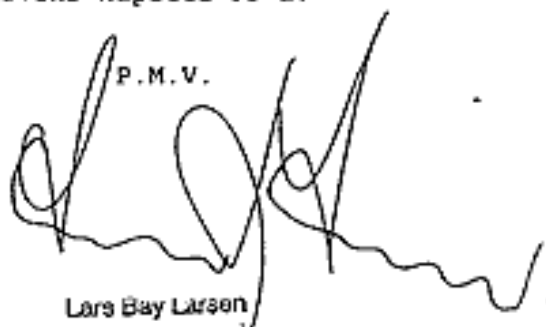
Statsadvokaterne og - i de tilfælde hvor Rigsadvokaten træffer afgørelse i 1. instans - Rigsadvokaten skal i forbindelse med oplysning om klageadgang m.v. tillige vejlede om, at den administrative klageadgang nu skal være udnyttet, før der er adgang til at begære et krav indbragt for retten til prøvelse jf. retsplejelovens § 1018 f, stk 1.

7. Udbetaling af erstatningsbeløb.

Erstatningsbeløb i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a udbetales som hidtil af politiet.

8. Ikrafttræden m.v.

Cirkulæreskrivelsen træder i kraft den 1. januar 1996 og omfatter alle sager, i hvilke der endnu ikke er truffet afgørelse om et fremsat erstatningskrav. Samtidig ophæves Justitsministeriets cirkulære af 26. maj 1989 om behandling af sager om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a.

P.M.V.

Lars Bay Larsen

BILAG E

RIGSADVOKATEN

Christians Brygge 28, 3. tv. 1559 Kbh. V.
Telefon 33 12 72 00 Telefax 33 14 70 05

København, den 30 APR. 1996
+ bilag

Journal nr. G 1593 KIB/jc
(Bede om anførelse ved henvendelser)

Santlige statsadvokater

Vedrørende fortolkning af Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 29.12.1995 om behandling af erstatningssager i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a.

Den 4. marts 1996 sendte jeg statsadvokaterne kopi af min skrivelse af samme dato til Justitsministeriet vedrørende ovennævnte.

Jeg tilkendegav i skrivelserne, at statsadvokaterne efter min opfattelse har kompetence til at afslå erstatning i de sager, der ikke er reguleret i RM 1/1996. Statsadvokaterne kan således afslå at imødekomme krav om erstatning i henhold til retsplejelovens §§ 1018 a-d.

Justitsministeriet har den 18. april 1996 meddelt, at Justitsministeriet er enig i denne fortolkning.

Kopi af Justitsministeriets skrivelse vedlægges.

Præciseringen vil blive medtaget i min kommende meddelelse om erstatningstaksterne pr. 1. januar 1997.

Henning Fode.

JUSTITSMINISTERIET

Klareboderne 1, 1115 København K.
Telefon 33 11 55 00 - Telefax 33 14 03 45

Dato: 04 DEC. 1996

Journalnr. 2.k. Gr. 79 BILAG F
(Bødes anført ved henvendelser)

LS/HNE

Til politiet

En domfældt, der ved en åbenbar myndighedsfejl blev indkaldt og senere anholdt til afsoning, kom til at udstå den ubetingede del af fængsel i 5 måneder, hvoraf 2 måneder var gjort betinget, på trods af, at den pågældende under sagen havde været varetægtsfængslet i 40 dage.

Ved Vestre Landsrets dom af 30. september 1996 (U. 1996 s. 338) blev der i medfør af retsplejelovens § 1018h tilkendt den dømte erstatning på 60.000 kr., som politiet for en del af beløbet modregnede med det offentlige krav på sagsomkostninger.

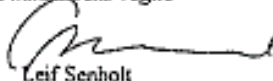
Vestre Landsret har ved kendelse af 4. juni (U. 1996 s. 1217) nægtet politimesteren adgang til at foretage en sådan modregning. Kendelsen er sålydende.

".. Erstatning til kærende er tilkendt i medfør af retsplejelovens § 1018h, jf. erstatningsansvarslovens § 26, som følge af en retsstridig alvorlig krænkelse af kærendes frihed, der skyldes en åbenbar fejl fra politiets side, og derved adskiller sig fra de former for uberettiget frihedsberøvelse, som begrundes erstatning efter retsplejelovens § 1018a.

På denne baggrund findes den erstatning, der er tillagt kærende, ikke mod dennes ønske at burde anvendes til dækning af det offentlige krav på omkostninger i de to straffesager, idet dette efter karakteren af den krænkelse, som det offentlige har påført kærende, ville være stødende og i strid med erstatningsreglernes formål."

Justitsministeriet henleder opmærksomheden herpå. Efter Justitsministeriets opfattelse bør afgørelsen ikke være til hinder for modregning i tilfælde, hvor der udbetales erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018h, medmindre der foreligger en helt tilsvarende *alvorlig* krænkelse, der skyldes *åbenbare* fejl fra myndighedernes side, f.eks. tilfælde, hvor personer som følge af en beregningsfejl har været frihedsberøvet, efter at den pågældende burde være løsladt

På ministerens vegne

Leif Senholt

BILAG 6

RIGSADVOKATEN

Christians Brygge 28, 3. tv., 1559 Kbh. V.
Telefax 33 12 72 00 Telefax 33 14 70 08

København, den 24 JUNI 1999

Journal nr. J/C 2501 JR/kwn.
(lides anført ved henvisninger)

+ bilag.

Samtlige statsadvokater,
Politimestre og Politidirektøren

Behandlingen af søger om erstatning for kortvarige, resultatløse visitationer og ransagning i tilknytning hertil.

Indledning

Ved skrivelse af 1. december 1998 meddelte jeg, at behandlingen af krav om erstatning for resultatløse visitationer og ransagning i tilknytning hertil foretaget den 15. oktober 1998 og senere indtil videre sættes i bero.

Baggrunden herfor var overvejelser om, hvorvidt den hidtidige administrative praksis skulle ændres, således at der fremover generelt ikke skulle ydes erstatning for kortvarige, resultatløse visitationer og ransagninger foretaget i tilknytning hertil, idet de pågældende foranstaltninger må anses for så ubetydelige indgreb, at det ikke er rimeligt, at der skal betales erstatning herfor, jf. retsplejelovens § 1018 b.

2

Spørgsmålet har været forelagt Justitsministeriet, der har tiltrådt, at følgende retningslinjer følges ved behandlingen af sager om erstatning for kortvarige, resultatløse visitationer og ransagning i tilknytning hertil foretaget den 15. oktober 1998 og senere:

1. Kortvarige, resultatløse visitationer og ransagning foretaget i tilknytning hertil medfører som udgangspunkt ikke udbetaling af erstatning

Der udbetales fremover generelt som udgangspunkt ikke erstatning for kortvarige, resultatløse visitationer og ransagning i tilknytning hertil.

Dette gælder også i tilfælde, hvor den person, indgrebet er rettet mod, ikke ved sin egen adfærd har givet anledning til indgrebet.

Udgangspunktet gælder ligeledes, selv om det fornødne mistankegrundlag i enkeltstående tilfælde ikke findes at have været til stede, jf. U 1997.1498 H.

2. Erstatning kan ydes i særlige tilfælde

Der ydes alene erstatning for kortvarige, resultatløse visitationer og ransagninger i tilknytning hertil i særlige tilfælde. Som eksempel herpå kan nævnes visitationer, som har været særligt indgribende, og samtidig er foretaget på et sted, hvor udenforstående har kunnet overvære visitationen, og som på denne baggrund har kunnet opleves som særlig krænkende af den pågældende person.

3. Visitationer og ransagning i tilknytning hertil må alene foretages, såfremt retsplejelovens betingelser herfor er opfyldt

Den ændrede administrative praksis har ikke har betydning for vurderingen af, hvorvidt der er hjemmel til at foretage de pågældende indgreb.

Visitationer og ransagning i tilknytning hertil må således alene foretages, såfremt retsplejelovens betingelser herfor er opfyldt.

3

4. Notat om baggrunden for ændring af praksis

Der vedlægges til orientering et notat af 16. december 1998 om baggrunden for ændringen af den hidtidige administrative praksis i sager om erstatning for kortvarige, resultatløse visitationer og ransagning i tilknytning hertil.

Henning Fode.